

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్

Like us to follow

@mohanpublications

ధర్మ విజయము

ధర్మ విజయము

(ఉపోహ చ క ము)

అంశ క ర్త లు :

కీ॥ శే॥ విద్యా : అప్రావధాని : అల్లసాని రామనాథ శర్మ
విద్యా : దండిపల్లి వేంకటసుబ్బాశాస్త్రి

ప బ్లి ష య :

బాల స ర స్వ తీ బు క్ డి పో,

ఎ డ్యు కేష న ల్ ప బ్లి ష యు.

క ర్నూ లు.

[బాంచి ఆఫీసు : 6, సుంకురామ శెట్టిపీఠి, మద్రాసు

కాపీరైటు రిజిస్టరు]

1960

విషయ సూచిక

... : 0 : ...

విషయము	పుట
1. సాంఘికరాజ్యము	1
2. ధర్మరాజు జననము	5
3. హస్తి నాపుర ప్రవేశము	9
4. దుర్యోధనుని దురాలోచనలు	11
5. వివాహోదంతము	18
6. రాజనూనాధ్వరము	25
7. మాయాద్యుతము	31
8. (i) పాండవుల వనవాసము	39
(ii) పుణ్యక్షేత్ర శ్రవణము	43
(iii) ధర్మజుని దానాగ్రహము	46
9. (i) అజాతివాసము	58
(ii) రాయబారములు	59
10. (i) కరుణాక్షేత్రము	68
(ii) భీష్ముని సమరము	65
(iii) క్రొవ్వని సంగరము	70
(iv) కర్ణుని కదనము	78
(v) ధర్మరాజు శత్రుని వధించుట	82
(vi) దుర్యోధనుని మరణము	88
(vii) అంత్యక్రియలు	88
11. ధర్మరాజు పట్టాభిషేకము	94

1

పాండురాజు

శ్రీల కాలవాలమై, పరాక్రమ పౌరుషముల కునికి పట్టగు హస్తినాపురమును ధృతరాష్ట్రుఁడను రాజు పాలించుచుండెను. ఆ రాజు పుట్టుగ్రుడ్డి యయినను గుణవంతుఁడు, సాహసవంతుఁడు, రాజకార్యదక్షుఁడు నగు సోదరుఁడు పాండు రాజు సహాయమున నెట్టి లోటుపాటులును లేక రాజ్యపాలనమును నేర్చుతో నొనర్చుచుండెను. అతని భార్య గాంధారి.

‘పూవు పుట్టుటతోడనే పరిమళము వ్యాపించు’ నన్నటులఁ బాండురాజు పిన్నవయస్సునందే తనగుణగణములవలనఁ బ్రజల మెప్పు నందుచుండెను ; తన శౌర్య పరాక్రమములచేత శత్రువులకు భయ మొనఁగూర్చుచుండెను; తన గానములచేత యాచకుల మనస్సులను సంతృప్తిపఱచుచుండెను; నిరుపమానమైన తన సౌందర్యముచేత స్త్రీలచిత్తముల నాకర్షించుచుండెను.

పేరునకు మాత్రము ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజు. కాని రాజ్యభారము నంతటిని పాండురాజే వహించెను. అతని గుణగణములు, పరాక్రమ పౌరుషములును భరతఖండమంతటను బ్రశంసింపఁబడుచుండెను.

గుణవతియు, సౌందర్యవతియు నగు పృథ యను కన్యను పాండురాజు స్వయంవరమున వివాహమాడెను. భీష్మాది ప్రముఖుల పనుపున మద్రరాజపుత్రిక యగు మాద్రి యను వధూరత్నముఁ జేపట్టెను. వారితో నానందముగఁ గాలము గడుపుచుండఁ గొంతకాలమునకు దిగ్విజయము సేయవలయు నను వాంఛ యతనికిఁ గల్గెను.

పాండురాజు రథ, గజ, తురగ, పదాతుల నాయత్త పఱచుకొని దిగ్విజయార్థము బయలుదేరెను. కాలు కదిపినది మొదలతనికి జయశ్రీ యెదురుగా నేఁగుదెంచి స్వాగత మొసంగుచుండెను. నాలుగు దిక్కులను జయించి పరాజితులైన భూపాలులొసంగు దాసదాసీజనములను, గజాశ్వాదులను, ధనధాన్యాదులను, రత్నరాశులను గప్పములుగాఁ దీసికొని వచ్చి యతఁడు తన యన్న పాదములకడఁబెట్టి నమస్కరించెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు తమ్ముని పరాక్రమమును వేనోళ్ళఁ బొగడెను. దిగ్విజయము పొంది తిరిగి వచ్చిన తన్నుజూచుటకు వచ్చు బ్రాహ్మణ యాచక బృందములకు భూరిదానముల నొసఁగి పాండురాజు వారి నందఱను సంతోషపెట్టెను.

కొంతకాలము దిగ్విజయ శ్రమను దీర్చుకొన్న పిదప వేటకుఁ బోవలయునను తలంపు గలిగి పాండురాజు తన సత్తులగు కుంతీ, మాద్రులతోడఁ గూడి హిమవత్పర్వత దక్షిణ పార్శ్వమునఁ గల యరణ్యములకు వెల్లెను. ధృతరాష్ట్రుఁ

డాహార పదార్థముల ననుదినము పంపుచుండ నతఁ డదేవనిగ వేట సల్పుచు, వివిధములగు క్రూరమృగంబులను వధించుచు నానందించుచుండెను.

ఒకనాఁ డతని కంటి కా యరణ్యములో నొక్క మృగమైనను గనుపింపలేదు. విసుగుచెంది తుద కాతఁడొక వృక్షముక్రిందఁగూర్చుండి యేదేని వన్యమృగము కనుపించు నేమో యని నిరీక్షించుచుండెను; కొంచెము దూరమున లేళ్ళ యలికిడి వినిపించెను. విల్లెక్కుపెట్టి నెదుకఁగ నొకదానితో నొకటి పెనవైచుకొని రెండులేళ్లు సరసక్రీడఁ దవిలి యుండుటఁ గాంచి పాండురాజు కొంచెమైన నోపిక పట్టఁజాలక బాణమును వదలెను. లేళ్ళు గిట్టునఁదిరిగి విలవిలఁ దన్నుకొని క్రిందఁబడి యెను. ఆడులేడి యసువులఁబాసెను. మగలేడి మరణా యాసముతో మనుష్యభాషలో నిట్లనియె— “ఓ పాండు రాజా! నేను కిందముఁ డను మునిని. నిరంతరము సుఖపడ వలయు ననెడు నపేక్షచే నా భార్యయును, నేను నిట్టి మృగ రూపము లెత్తి సుఖించుచుంటిమి. సరసక్రీడఁ దవిలియున్న మమ్ము నిర్దయుఁడవై నీవు వధించితివి. బోయవాఁడు కూడఁ జేయనట్టి దుష్కృత్యముఁ జేసితివి కావున నీవు నీ భార్యతోఁ గూడినప్పుడు వెంటనే మరణించెదవు గాక! నీ భార్యయు నీతో మరణముఁ బొందు.”నని శపించి యా మృగము కూడ మరణించెను.

నిరంతరము సతీసుఖమును గోరు పాండురాజున కీ శాపము ‘బల్లెపుఁబోటువలె’ హృదయమును కలఁతపెట్ట

సాగెను. తన జీవిత మంతయు నిఁకమీఁద వ్యర్థమని తలపోసి, యతఁడు కుంతీమాద్రులఁ బిలిచి, తన శాపవృత్తాంతమును దెలియపఱచి “నాకిఁక భోగముల కవకాశము లేదు. ముని వృత్తియే శరణ్యము; కావున నేటినుండి సర్వసంగములను పరిత్యజించి, సమస్త భూతములందును సమంబుగ మెలఁగుచు హింసను దలపెట్టక కాలము గడపెదను. మీరలు హస్తినాపురమున కేఁగుఁడు” అని చెప్పెను. కుంతీమాద్రులు దుఃఖముతో బాధపడుచు “మీకులేని సౌఖ్యములు మాకు మాత్ర మేల? మీ వెంట మేముగూడఁ దప మొనర్చుకొనుచుండెదము. వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించి తపముఁ జేయుఁ” డని ప్రార్థించిరి. పాండురా జందుల కొడంబడి సతీ సహితుఁడై హస్తినాపురమునకు వెళ్లి ధృతరాష్ట్రాదులకు తన శాపవిషయమును, స్వనిర్ణయము నెఱిగింప వాడును శోకించిరి. విధివై పరీత్యముఁ దప్పింప నెవ్వరికిఁ దరమగును ?

బ్రాహ్మణులు మున్నగువారి కనేక దానము లొసఁగి విధ్యుక్తముగ మఱానివేషము ధరించినవాఁడై తన భార్యలు వెంటరాఁగా ననేక పర్వతములను, నదులను దాఁటి శతశృంగమును పర్వతముఁజేరి పాండురాజు తపముఁజేయ నారంభించెను.

ధర్మరాజు జననము

ఒకనాడు ఋషులు స్వర్గమార్గమునఁ బోవుచుండుటఁ జూచి తానును బోవలయు ననెడు కోర్కె వొడమఁగా పాండురాజు భార్యసహితఁడై యా మార్గముఁ బట్టెను. మార్గ మంతయు సమతలముగఁ గాక హెచ్చుతగ్గులుగ నున్నందున వారు శ్రమపడుచుండుటఁ గాంచి ఋషులు “పాండు మహారాజా ! ఇది దేవపథము. మానవు లిఁక నడువఁజాలరు. మీ రిక్కడనే నిలుపుఁడు” అని చెప్పఁగాఁ దనకు బుత్రులు లేని విషయమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని “ఋషిశ్రేష్ఠులారా ! కులగోత్రముల కభ్యుదయకరమును, మహానంద మనుభవించుట కాయువుపట్టును, పితృదేవతల మనుగడకు మూలకందము నైన సంతానప్రాప్తి గలుగమి నేనెంతయు వగచుచున్నాఁ డను. పుత్రహీనులకు స్వర్గప్రాప్తి లేదనియు వింటిని. నన్నెటు లైనఁ గరుణించి యుద్ధరింపుఁ”డని వేడుకొనియెను. ఋషులు యోగదృష్టితో ననాగతం బెఱిగి “నీ వపుత్రకుండవు గావు. దైవాధిష్ఠిత మగు సంతానము నీకు యముఁడు, వాయువు, ఇంద్రుఁడు, అశ్వినీదేవతలు అను దేవతల మూలమునఁ గలుగును గానఁ బ్రయత్న మొనరింపు” మని యాదేశించి వెడలిపోయిరి.

నిరాశతో నున్న యా పాండురాజున కుత్సాహము కలిగెను. అతని ముఖవర్చస్సులో నొక క్రొత్త యందము

తొణికిసలాడెను. తామరతంపరగఁ ద న వం శ ము వృద్ధిఁ బొందఁగల దను ధైర్యము గల్గెను. ఎప్పటియట్లు తప మాచరించుచుఁ బుత్రావాప్తికొఱకై యతఁడనేక విధములైన యుపాయము లాలోచింపసాగెను. ఒకనాఁ డేకాంతమునఁ గుంతితో “సంతానవిహీను లగువారలకు దాన, దక్షిణ, యజ్ఞదులవలన స్వర్గప్రాప్తి కలుగదు. ధర్మదూషితము గాని తెఱఁగునఁ బుత్రలాభ మగునటు లాలోచింపు” మని చెప్పెను. దానికిఁ గుంతి “నాకు దుర్వాసమహర్షి పిన్నతన మున నొక మంత్ర ముపదేశించి యుండెను. ఆ మంత్రముతో నేదేవత నాహ్వానించిన నాదేవత నాకు ప్రత్యక్షమై కోరిన కోర్కె లొసఁగును. మీ యాజ్ఞయైన నట్లొనర్చెద” నని సవినయముగఁ జెప్పెను. పాండురాజు పరమానందభరితుఁడై “ప్రపంచమంతయు ధర్మపునందే యాధారపడి యున్నది. సత్యధర్మములందును, దేవతలందును పెద్ద యయినవాఁడు ధర్ముఁడు గావున నతనినే యాహ్వానింపు” మనియెను.

కుంతీదేవి శుచియై భర్తకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి దుర్వాసుఁ డుపదేశించిన మంత్రముఁ బఠించి యారాధించిన నతఁడు ప్రత్యక్షమై పుత్రభిక్ష నొసఁగి వెళ్లెను. కుంతి గర్భము దాల్చి దశమమాసమున, శుభ లగ్నము నందు, శత్రువులను, జయించెడి తేజము గల వాని నొక కుమారుఁ బ్రసవించెను.

బ్రాహ్మణులు మొదలుగాఁగల చరాచర ప్రపంచ మెల్లయు గుణనిధి యగు నబ్బలకుని జననమువలన పరమా నంద మొందెను. ఆ శతశృంగమున నున్న మునులెల్లరుఁ గలిసి యబ్బలకునకు జాతకర్మాదికములను నిర్వర్తించిరి. ఆకాశవాణి “కురుకులమున కధిపతియై ధర్మమునందును, యుద్ధమునందును నిలుచుఁగావున నితనిని యుధిష్ఠిరుఁడనఁ జెల్లును” అని సకల జనులు వినుచుండఁ బలికెను. ధర్మని యంశమున జనించినవాఁ డగుట ధర్మజుఁ డనియు, ధర్మాత్ముఁ డగుట ధర్మరాజనియు నా బాలునిఁ బిలువసాగిరి. పుత్ర లాభముఁ బొందినవాఁడై పాండురాజు మహానంద మనుభవించు చుండెను.

కృష్ణద్వైపాయనుని వరంబుకతన గర్భవత్తియైన గాంధారి ధర్మరాజ జననము విని తనకు పండ్రెండవ మాసము వచ్చినను పుత్రలాభము గలుగమిని వగచి యుదరతాడన మొనర్చుకొనఁగా గర్భము విచ్చిన్న మయ్యెను. త్రికాలజ్ఞుఁ డగు కృష్ణద్వైపాయనుఁ డీ విషయముఁ దెలిసికొని వెంటనే గాంధారికడకు వచ్చి “నీవు చాల తప్పుపని చేసితివి. ఇమ్మాంసపిండమును భద్రముగ రక్షించుకొనుము. దీనినుండి నీకు నూరుగురు పుత్రు లుదయింతురు; ఒక పుత్రికయుఁ గల్గు” నని చెప్పి యామెవగపును మాన్చి వెడలిపోయెను. ఆ మాంస పిండమును గాంధారి సురక్షితప్రదేశమున నుంచి కాపాడు కొనుచుండెను.

పాండురాజునకు ధర్మజుని జననముతోఁ దృప్తి గలుగ లేదు. కుంతీదేవిని వాయుదేవునివలనను, ఇంద్రులవలన నిరుపుడు

పుత్రులఁ బడయవలసినదని నియోగించెను. ఆమె తన మంత్ర ప్రభావమునంజేసి వాయుదేవునివలన భీముఁ డనువాని, నింద్రుని వలన నర్జునుఁ డనువానిఁ బడసి పతికోరికఁ దీర్చెను.

గ్రుడ్ల గూబలును, పశుపత్యౌదులును విపరీతధ్వనులఁ జేయుచుండ, దిశలును, భూమియు వణకుచుండ, రక్త వర్షము లాకాశమునుండి కురియుచుండ గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రులకు అగ్రపుత్రుఁడై దుర్యోధనుఁ డనువాఁడు జన్మించెను. ఆ సమయమున నుద్భవిల్లిన మహాత్పాతములఁ గాంచి జనులెల్లరు నీ బాలకుఁడు ‘కులనాశకుఁ’ డగు నని తలపోసిరి. గాంధారికిఁ గ్రమముగ నొక్కొక దినమున కొక్కొక పుత్రు డుదయింపసాగెను. నూర్వరు పుత్రులు జనించిన వెనుక దుశ్శల యను పుత్రికయుఁ గల్గెను. వారింగాంచుచు గాంధారీ, ధృతరాష్ట్ర లానందముతోఁ గాలము వెళ్ళఁబుచ్చుచుండిరి.

కుంతీదేవికి మువ్వురు సుతులు జనించుటయు, గాంధారి నూర్వరు పుత్రులఁ బడయుటయుఁ దలఁచుకొని మాద్రీ తనకు సంతానము లేమి వగచుచు భర్తతో నొకనాఁ డేకాంతమున ఖిన్నవదనయై “నాథా! నా గర్భముగూడ ఫలింపకపోయెనే యను చింత న న్నెక్కుడుగ బాధించుచున్నది. కుంతితోఁ జెప్పి నాకు నమ్మంత్ర మొసఁగునట్లు చేయుఁడు. దాన సంతానప్రాప్తి యగునేమో!” అని వాపోయెను; పాండు

రాజు కుంతి నట్లు సేయుమని యాజ్ఞాపింపఁగ్గా నామె 'వల్లె' యని మాదికి మంత్ర ముపదేశించెను. పాండురాజునాజ్ఞఁగొని మాది మంత్రశక్తితో నశ్వినీదేవతల నాహ్వానించి పుత్రభిక్షు వేడఁగా వారు పర మొసంగిరి. మాది గర్భము దాల్చి కవలఁ గనియెను. ఆకాశవాణి నకుల సహదేవులని వారికి నామకరణము చేసెను.

భార్య లిద్వరు నల్లారుముద్దుగ బుత్రులను లాలించి పాలించుచుండుటఁ గాంచి పాండురాజు తనలోఁ దాను పొంగి పోయెను. కొంతకాల మిట్లు గడచినది.

—:—:—

3

హస్తినాపుర ప్రవేశము

సకలప్రాణి సంతోషకర మగు వసంతర్తువు వచ్చుట తోడనే భూలోకమున కొక వింత శోభ కల్గినది. లతలు పుష్పితములై నయనోత్సవకరముగ నుండెను. కోయిలల మధుర 'కుహూ' నాదములు శ్రవణానంద దాయకము లయ్యెను. శతశృంగపర్వతము శృంగారరసమున కుద్దీపన మయ్యెను.

మాదిసౌందర్యము పాండురాజు మనస్సును జలింపఁ జేసెను. శాపపీడితుఁ డగుట వెంటనే పాండురాజు పరలోక గతుఁ డయ్యెను. 'భర్త మరణించిన తర్వాత బ్రతుకుటవలన

బ్రహ్మరాజనము లే' దని నిశ్చయించుకొని కుంతీదేవికిఁ దన కుమారుల నప్పగించి మాది భర్తతో సహగమన మొనర్చెను.

అచటి మునులు దుఃఖ నిమగ్నులై యున్న కుంతిని, ఆమెపుత్రుల నోదార్చి వారలఁ దోడ్కొని హస్తినాపుర మున కేతెంచిరి. పౌరులెల్లరును 'పాండురాజసూను లెట్లు న్నారో?' యని వీధులవెంట బాదులుదీటి సింగపుఁగొదమల వలె నున్న యా రాజకుమారులఁ జూచుచు వారిసౌందర్యము ననేకవిధములఁ బొగడసాగిరి. కుంతి, పుత్రులతోడఁ గలిసి రాజద్వారముఁ గడచి, రాజమందిరములోనికిఁ బ్రవేశింపఁగా మంత్రి పురోహిత బ్రాహ్మణ పురస్కృతుఁడై, దుర్యోధన, దుశ్శాసనాది పుత్రులతోను, భీష్మవిదురాది బంధువులతోను. ధృతరాష్ట్రుఁడెదుర్కొని యాబాలుర నాశీర్వదించి, ముద్దిడుకొని పాండురాజ మరణవార్త విని శోకించెను. బంధుజనులు శోక మపనయింప ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండురాజునకు యథా విధిగ శ్రాద్ధాది కర్మములు జరిపించెను.

ధర్మరాజుదులు, దుర్యోధనాదులతోఁ గలిసి క్రీడించుచుండిరి. క్రమముగా పాండురాజతనూజుల యున్నతి దుర్యోధనుని యందఁసూయాబీజము నంకురింపఁజేసెను.

దుర్యోధనుని దురాలోచనలు

ఆటపాటల నొండొరులు కలసి కౌరవ పాండవులు, కాలమును వెళ్ళేబుచ్చుచుండిరి. దుర్యోధనునకు భీమునిపై ద్వేషము జనించి యది నానాటికిని వృద్ధికాఁజొచ్చెను. అతఁడు భీముని బరిమార్చుటకు తమ్ములతో దురాలోచనలఁ జేయసాగెను. ఒకనాఁడు క్రీడించుటకై వారందఱును సముద్ర ప్రాంతమున కేగిరి. రాత్రియగుట నందఱు నచ్చటనే శయనించిరి. ధర్మరాజాదులే కపటముల నెఱుంగనివా రగుట చేతను, క్రీడావ్యాసంగములచే నధికముగ నలసినవా రగుట చేతను, గాఢముగ నిద్రించిరి. మాయోపాయములు పన్ను దుర్యోధనుఁడు భీముఁ డొడలెఱుంగక నిద్రించుచున్నాఁ డని యెఱిగి యతనిని పెద్ద తీగలతోఁ గట్టి సముద్రమునఁ బడవైచి తమ్ములతోఁ బ్రయాణమై పోయెను. భీముఁడు మెలఁకువ వచ్చి చూచుకొనుసరికి సముద్రమున నుండెను. అతఁడు కట్టిన తీగలను తెఱిసి సముద్రమునుండి ధర్మరాజుకడ కే తెంచెను. జరిగిన విషయమంతయు భీముఁడు చెప్పఁగా సోదరులందఱును. విని యింకమీఁద జాగ్రత్తతో మెలగవలయు నని నిశ్చయించి దుర్యోధనుని దురాలోచనలను దలఁచుకొని మాటిమాటికి విచారించుచు హస్తినాపురముఁ జేరిరి.

భీముఁడు బ్రతికి వచ్చుటఁగాంచి దుర్యోధనుఁ డచ్చేరు. పడెను. తన ప్రయత్నము వ్యర్థమైనందుకు విచారించెను. సదప భీముఁ డొకనాఁడు మైమఱచి నిద్రించుచుండగా దుర్యోధ

ధనుఁ డతనిని పాములచేఁ గఱపించెను. విషాన్నములఁ బెట్టిం
చెను. భీముఁడు మృత్యువును జయించుచుండుటఁగాంచి
దుర్యోధనుఁడు తమ్ములతో నాలోచించి ధర్మరాజాదుల
నందఱను, వంచించుటకై యనేక విధములగు దురాలోచ
నలు చేయసాగెను.

పాండురాజునకు జనించిన వారలు గాఁబట్టి ధర్మరాజా
దులను పాండవు లని జనులు వ్యవహరించుచుండిరి. దుర్యోధ
నాదులు కౌరవు లనఁబడిరి. ఒకవంకఁ గౌరవులకుఁ బాండ
వులపై మాతస్వర్యము దినదినాభివృద్ధిఁగాంచుచుండెను. మత్స
రగ్రస్తులైన కౌరవులు పాండవులను బాధించుటకై ప్రయత్న
ముల నొనర్చుచునే యుండిరి.

పాండవులును, గౌరవులును ద్రోణాచార్యుని కడ
నస్త్ర విద్యాభ్యాస మొనర్ప మొదలిడిరి. వారలకు సత్వర
ముగ నస్త్రవిద్యయందుఁ బాండిత్యము గల్గెను. వారు వేదశాస్త్ర
ములను కృపాచార్యునియొద్ద నభ్యసించిరి. భీష్మ, విదుర,
కృపాచార్యులవలన ననేక నీతి నియమములను, హిత ప్రవ
ర్తనములను దెలిసికొనిరి. కుశాగ్రబుద్ధు లగుటచే నెల్ల
విద్యలు శీఘ్రకాలముననే యెఱిఁగి వారు పెద్దల మన్ననలకుఁ
బాత్రులైరి.

ద్రోణాచార్యుఁడు తన శిష్యుల విద్యాకౌశల్యమును
బ్రభువులకుఁ జూపుటకై 'అస్త్రవిద్యా ప్రదర్శన' మను

దాని నేర్పాటు చేసెను. కౌరవులును, పాండవులు నందుఁ బాల్గొనిరి. అర్జునుఁడు ప్రేక్షకులయెదుటఁ దన శక్తి సామర్థ్యములఁ జూపి పొగడ్తల నందెను. కౌరవుల శక్తిసామర్థ్యములు రాణింపక పోయెను. ఇట్లుండ నాజానుబాహుఁడు, సూర్యసమాన తేజస్వి, సహజ కవచకుండల ముండితుండు నగు కర్ణుఁ డా జనసమాహమునుండి చొచ్చుకొని వచ్చి యర్జునుని తోడి ద్వంద్వ యుద్ధమునకుఁ దలపడెను. వా రిద్దరకును ఘోర సంగ్రామము జరిగెను. అట్టి తఱిగృపాచార్యుఁ డడ్డు వచ్చి హఠాత్తుగాఁ గర్ణునితో “నీ తల్లి దండ్రుల పేర్లు తెల్పి యుద్ధ మొనర్చు” మని నిర్బంధించెను. కర్ణుఁ డా విషయ మడుగుట తోడనే సిగ్గుపడి ముఖము ప్రేల వేసికొనెను. అర్జునునితోఁ బోరఁగల శక్తిమంతుఁ డని యెఱిగి దుర్యోధనుఁ డా కర్ణుని చేరఁజని ప్రతిజ్ఞా పూర్వకముగ స్నేహమొనర్చి యతని నంగరాజ్య పట్టాభిషిక్తు నొనర్చి, ప్రదర్శనమునఁ బాల్గొనఁ జేసి, మిక్కిలి గౌరవించెను.

అర్జునుని శక్తి సామర్థ్యములు నస్త్ర, శస్త్ర-విద్యా నైపుణ్యమును ప్రపంచమునఁ గీర్తింపఁబడుచుండెను. భీముని గదా యుద్ధప్రావీణ్యమునకు సాటి కన్పింపదయ్యెను. కవల రణకౌశలము ‘మూడుపూవు లాదుకాయలై’ వెలసెను.

ధర్మరాజు శాంత స్వభావము—దయాళుత్వమును లోకము వేనోళ్ళ బొగడఁబడుచుండెను. అతని వయసు చిన్న

దై నను బుద్ధి గొప్పడి. అతఁడు శత్రువునై నను గరుణించును. దుర్యోధనాదులదుష్టస్వభావమునకుఁ గినియఁడు. ‘సముద్రమెంత యుష్పొంగినను చెలియలికట్ట దాఁటి రానట్లు’ తమ్ము లెంతటి వీరులైన నన్నమాటను జవదాఁటకుండిరి. ధర్మరాజు తమ్ములను లాలించి తండ్రివలె బాలించును. గురువువలె హితోపదేశ మొనర్చును. మిత్రునివలె గలిసిమెలసి తిరుగును. అతని కొరులను ద్వేషించు స్వభావము లేదు. తన కపకార మొనర్చినవానికై న నుపకారముఁ జేయుటకే పూనుకొనును. అందుకే యతఁ డజాతశత్రుఁడని పిలువఁబడుచుండెను.

‘అగ్ని దేవునకు వాయుదేవుఁడు తోడై నట్లు దుర్యోధను నకుఁ గర్ణుఁడు మిత్రుఁడై నప్పటినుండియుఁ బాండవులపైఁ గల యసూయా ద్వేషములు నానాఁటికి నధిక మయ్యెను. ‘నీటికిఁ బాఁచి తెగు’ లన్నటుల బలవంతునిఁ జూచిన బలవంతునకు ద్వేషము గల్గుట సహజము. పాండవులు బలవంతులు. వారి మనుగడ తన కే నాఁటికై నను ముప్పు తెచ్చునని దుర్యోధనుఁడు నిశ్చయించుకొనెను. కర్ణునితో నొకనాఁడు దుర్యోధనుఁడు “పాండవుల నిచట వంచించుట కష్టతరము. అందు వలన వారిని వారణావతమునకుఁ బంపించిన వంచించుటకు వీలు గలుగును. ఇచట భీష్మ, విదురాదు లడ్డుపడుచుందురు. మా జనకునితో నీ విషయముఁ జెప్పి యొప్పింపఁగల”నని చెప్పఁగాఁ గర్ణు డందులకుఁ దల యూచి “మంచి యుపాయ మాలోచించితివి. అటులనే చేయు” మనెను.

దుర్యోధనుడు వెంటనే ధృతరాష్ట్రానిచెంత కేగి కపటనటనానై పుణ్యముఁ బ్రదర్శించుచు. “తండ్రీ! నీవు నా సౌఖ్యముఁ గోరినవాడ వయినయెడల వెంటనే పాండవుల నేదియో యొక నెపమున వారణావతమునకుఁ బంపుము. ‘పామున్న యింటిలోఁ గాఁపురముఁ జేసినట్లు’ నా కహితులైన పాండవు లిచ్చటనున్న నామనసు స్తిమితముగా నుండదు” అని ప్రార్థించుచు నెంతయో వాపోయెను. ధృతరాష్ట్రుఁ డడ్డంకులు, ధర్మపన్నముల నెన్నిటిని చెప్పినను దుర్యోధనుడు వినిపించుకొనలేదు. తుదకుఁ బాండవులను వారణావతమునకుఁ బంపెద నని కుమారు నూరడించెను.

తండ్రీ తన మాటలను విన్నందులకు దుర్యోధనుఁ డుప్పొంగిపోయెను. త్వరలోఁ బాండవులు వారణావతమునకుఁ బోవుదు రని శిల్పకళానిపుణుఁ డగు పురోచనుఁడను నొక విశ్వకర్ముని బిలిపించి వానితో “పాండవులు వారణావతమునకుఁ బోవ నున్నారు. నీవు క్షణమైన నాలస్యము చేయక యచటి కేగి రాజభవనమున శయనగృహముగా ఒక లాఠా గృహమును నిర్మింపుము. వారు గాఢనిద్రలో నున్నసమయమున నా గృహమునకు నిప్పు తగిల్చి వారి మరణముఁ గనులారఁ జూచి ర” మ్మని చెప్పి పంపెను.

పాండవుల నిష్క-పట హృదయమున దురూహలఁ గూర్చిన యాలోచనయే లేదుగదా? ధృతరాష్ట్రుఁడు వారణావతమునకుఁ బంపెనని యాజ్ఞాపించిన మరుక్షణముననే ధర్మ

రాజు తమ్ములతోడను, తల్లితోడను గలిసి యచటికిఁ బ్రయాణమయ్యెను. పొరుల కెల్లరకుఁ బాండవుల ప్రయాణమున కర్థము తెలియలేదు. వారు 'కుమారుని దురాలోచనలకు లొంగి ధృతరాష్ట్రఁ డిట్లానర్చె'నని యనుకొనిరి. బంధువులు, సేవకులు వారిని సాగనంపుటకై నచ్చిరి. విదురుఁడు ధర్మరాజునకు రహస్యముగా "దుర్యోధనుఁడు దుర్మార్గుఁడు. వాఁడెన్నియో మాయోపాయములు పన్నుచుండును. విషాగుల విషయమున జాగ్రత్తతో మెలఁగుచుండు"డని హెచ్చరిక గావించెను. ప్రస్థానవేశం దన తమ్ములకుఁ, దల్లికి నీ విషయముఁ జెప్పఁగాఁ దమ పై విదురునకుఁగల ప్రేమాతిశయమునకు వారెంతయు సంతసించిరి,

పురోచనుఁడు పాండవులు వారణావతముఁజేరు లోపలనే లక్కతోనొక చతుశ్శాలాభవనమును చిత్ర విచిత్రముగ నిర్మించెను. పురవాసులెల్లరును స్వాగత మొసంగఁగాఁ బాండుసూనులు రాజాంతఃపురముఁ బ్రవేశించిరి. కొంతకాలమునకు శయనగృహము లక్కతో నిర్మింపఁబడిన దని యెఱిగి కడు జాగరూకతతో మెలఁగుచుండిరి.

విదురుఁడు దుర్యోధనుని దురాలోచనను దెలిసికొని యొక ఖనకుని బాండవులయొద్దకుఁ బంపించెను. వాఁడున్నరూపెఱిగించి లాఠౌగృహమునుండి బయటఁబడుట కొకబిలమార్గ మేర్పఱచెను. పిమ్మటఁ గొండొకదినంబున గాఢముగఁ బాండవులు నిద్రించుచుండ పురోచనుండు లాఠౌగృహముఁ దగుల

బెట్టెను. పాండవులు మేల్కొంచి మంటలు దరికొనుటఁ జూచి బిలమునఁ బ్రవేశించిరి. భీముఁ డందఱఁ దనపై నెక్కించుకొని బయటికి వచ్చెను. భీముఁడు పథశ్రమాకులితుఁడై “దుర్యోధనుని దురాలోచనలు మేరలు మీఱుచున్నవి. ఇంక నతఁడు తుంతవృత్తుఁడు గాఁ”డని మెయివెంచి గద నెత్తెను. అర్జునుఁ డా యవకాశమును పురస్కరించుకొని “శత్రుత్వమును సహించుట వీరుల ధర్మము గా”దని ధనువును వీక్షించెను. తమ్ములు క్రుద్ధులై దుర్యోధనుని నిధనమున కుత్సహించుచున్నారని ధర్మజుఁ డెఱింగి వారల నుపశమింపఁ జేయ “సోదరులారా ! మీ మనోగతాభిప్రాయమును నే నెఱుఁగుదును. మానవుని వినాశమునకుఁ గ్రోధమును, పగయు దారి తీయునను విషయము మీకుఁ దెలియనిది కాదు. దుర్యోధనుఁ డీర్వాళువై యుల్లు చేసినఁ జేయనిండు. మన మట్టి దుర్ణయములకుఁ గడంగకూడదు. వాని దురాలోచనలు పరిపక్వమైన భగవంతుఁడే దానికిఁ దగిన శాస్త్రి యొనరించును. ప్రారబ్ధ కర్మఫలముల ననుభవింపవలసినదే కదా ! న్యాయమునకును, ధర్మమునకు నపజయ మెక్కడిది ? వాని నారాధించి, యనుష్ఠించువారి కెన్ని యుగములకైన తీతిలేదు. క్రోధమును గ్రోధముతో జయించుటకంటె శాంతిముతో జయించుట సులభము. మన కెన్ని దొసఁగులు సేసినను దుర్యోధనుఁడు బంధువు; అట్టివానిని బ్రేమించుట మన విధ్యుక్తధర్మము. మీ మనస్సును నిష్కల్మషము నొనర్చుకొని భావికార్య

క్రమమును నిర్ణయింపు” డని వారల యాత్మలందున్న
క్రోధ మను కనవును బెఱికివైచి శాంతిబీజములను నాటెను.
అహా ! అజాతశత్రుని శాంతస్వభావ మనితరసాధ్యము గదా!
భీమాద్జనులు నిరుత్తురులైరి. క్షణకాలమునకు ముందు వారి
ముఖములఁ బ్రతిబింబించిన క్రోధచ్ఛాయలు వైదొలఁగెను—
ముఖములు శాంతముతోఁ బ్రసన్నము లయ్యెను.

5

వివాహోదంతము

లాక్ష్యగృహ దహనవృత్తాంతమును విని పాండవులు
మరణించి యుందురని కౌరవులు నమ్మిరి. భీష్మ, ద్రోణ,
విదురాదులు దుర్యోధనుని చౌర్యార్థముఁ దూలనాడిరి.
ప్రజలలో నీ వార్త యట్లుడికిన ట్లుడికిపోయెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు
పుత్రునకు లోఁబడి నోరు మెదల్పఁడయ్యెను.

పాండవులు మహారణ్య మార్గమునఁ బడి పోసాగిరి.
హస్తినాపురమునకు వచ్చుటకు వారికి మనస్కరింపదయ్యెను.
నిగూఢముగఁ గొంత కాలము సంచరింపఁదలఁచియెండక న్నెఱుఁ
గని యా శరీరములను నిరంతరము శ్రమఁబెట్టుచు వారరణ్య
ప్రాంతములఁబడి పోవుచుండిరి. ఒకనాఁడు వారొక చెట్టుక్రిందఁ
బడి మార్గాయాసమునఁ జేసి యొడలెఱుఁగక నిద్రించు

చుండఁగా భీముఁడు వారికిఁ గావలిగాచుచు మేల్కొని యుండెను. హిడింబి యను రాక్షసి భీముని సౌందర్యమును జూచి మోహించి వివాహమాడ బలవంతపెట్టసాగెను. భీముఁ డేమియు మాటాడలేదు. ఇంతలో నామె సోదరుఁడగు హిడింబుఁడనువాఁడు సోదరిని వెదకుకొనుచు వచ్చి యామె భీముని వలచి యుండుటను! గ్రహించి మండిపడి బల గర్వితుఁడై పోరునకుఁ దలపడియెను. భీముఁడు వానిని క్రిందఁ బడవైచి ముష్టిఘాతములఁ దల్లడింపఁజేసి విగతాసుని గావించెను. ధర్మరాజు మేల్కొంచి జరిగినదానిని దెలిసికొని, భీముని సందేహమును గుఱుతించి “వాయుపుత్రా నీ వామెను రాక్షసి యని బాధపెట్టవలదు. ఈమెవలని యాపద శంకింప నేల? ఆపద పైఁబడ నున్నపుడును ధర్మరక్షణమే కర్తవ్యముగాన నీమె వాంఛ తీర్పు” మని భీమున కుపదేశించెను. భీముఁడు తలయూచెను.

హిడింబి పరమానందభరితయై “ముందొక సరోవరము, నొక వృక్షము గలవు. శాలిహాస్రుఁడను ముని తన తపః ప్రభావముచేత నా కొలనినీరు ద్రావినవారికి తృష్ణాక్షుధలు బాధింపనట్లునర్చెను. ఆ వృక్షము శీతాతపములు లేకుండ రక్షించును. అచ్చటికి కృష్ణద్వైపాయనుఁడు వచ్చి మీకు హితోపదేశ మొనర్చు”నని భవిష్యత్తు నెఱిగించెను. వార లందుకు సంతసించి, యచటి కేగి కొలనినీటిని ద్రావి, యా వృక్షముకడ నివసించుచుండిరి.

ఒకనాడు కృష్ణద్వైపాయనుడు రాగా నందఱును నమస్కరించి యాసనార్ఘ్యవిధుల నతనిని సత్కరించిరి. కృష్ణద్వైపాయనుడు హృష్టుడై “మీకు పురాకృత కర్మము వలన నిట్టి దుఃఖములు సంభవించుచున్నవి. చింతింపఁబనిలేదు. మీ రిచటినుండి యేకచక్రపురమున కేగి బ్రాహ్మణ వేషమును ధరించి బ్రాహ్మణులతోఁ గలసి మెలసి తిరుగుచుండుడు. నేను మఱల నక్కడఁ గనిపించెద” నని చెప్పి వెడలి పోయెను. పాండవు లేకచక్రపురమునకేగఁ బ్రయాణమైరి.

జడలను దాల్చి జింక చర్మములఁబూని, దర్భలు చేతఁ బట్టుకొని వేదముఁ బఠించుచు బ్రాహ్మణ వేషములతోఁ బాండవు లేకచక్రపురముఁ బ్రవేశించిరి. ఒక బ్రాహ్మణునింట విడిసి భిక్షాటన మొనర్చుచుఁ గాలమును వెళ్ళబుచ్చుచుండిరి. ఆ పురమునకుఁ గంటకుడుగ నున్న బకాసురుఁడను రాక్షసుని భీముడు వధించెను. దానితో నూరంతటను గగ్గోలు పుట్టెను.

ఇక నీ పురమున నుండుటకు వీలు గాదని ద్రుపద పురంబునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని పాండవులు మార్గముఁ బట్టి నడువసాగిరి. వ్యాసమహర్షి ప్రత్యక్షమై “ధర్మరాజున్న చోట ధర్మమునకు హాని కలుగదు. భూమియం దేవస్తువైనను నశించును గాని, ధర్మముమాత్రము నశించ” దని ధర్మజుని గుణగణములఁ బ్రశంసించుచు నిట్లు చెప్పెను.” ఒక

మునికన్య పతిఁ బడయఁజాలక శివునిఁగూర్చి తప మాచరించెను. శివుఁడు ప్రత్యక్షమై వరమును గోరుగొమ్మనఁగా నామె 'భర్త నిమ్ము! భర్తనిమ్ము!' అనుచు నయిదుమాఱు లడిగెను. "నీ వైదుమాఱులు భర్త నర్థించితి గాన రానున్న జన్మమున నేవురు భర్తలఁబొందెద" నని శివుఁడు వర మొసఁగెను. ఆ మునికన్యకయే పాంచాలదేశాధిపతి యగు ద్రుపదునకుఁ బుత్రికయై కృష్ణ యనుపేర శుక్లపక్ష శశికళంబోలె వర్ధిల్లుచున్నది. ఆమెకు ద్రుపదుఁడు స్వయంవరము నేర్పాటుగావింపనున్నాఁడు. కాన మీ రచట కేగుఁడు. ఆమెయే మీకు భార్య యగు" నని చెప్పి యంతర్ధానము నందెను. పాండవులు ముందునకు నడువసాగిరి. మార్గమధ్యమునఁ గుబేర సఖుండగు నంగారపర్ణుడనువాఁడు వీరి నడ్డగింపఁగా నర్జునుఁడు వానిని జయించెను. పాండవులు ద్రుపదపురాభిముఖులై పోసాగిరి.

ధౌమ్యుఁ డను మహర్షిని దమ పురోహితునిగఁ బాండవులు నియమించుకొని యతనితోఁగూడ వారు ద్రుపద పురముఁ జేరిరి. ముఖముల తౌత్రతేజము కలకల లాడుచున్నను బ్రాహ్మణవేషములు వీరి కొప్పి యుండెను. నివురుఁ గప్పిన నిష్పలవలె నున్న పాండవులు తమ వీరలాంఛనములను తౌత్రోచితాలంకరణములను దీసివైచి బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులవలె సంచరించు చుండిరి.

ద్రుపదుఁడు మత్స్యయంత్రము నొకదాని నంబరతలమున వ్రేలాడఁగట్టి దానిఁ దెగవైచిన వారలకుఁ దన పుత్రిక

నొసంగుదు నని చాటించెను. స్వయంవరమునకు వచ్చిన రాకుమారు లెల్లరును మత్స్యయంత్రముఁ దెగవ్రేయుటకుఁ బ్రయత్నించి విఫలులైరి. బ్రాహ్మణులలో నున్న యడ్జనుఁడు వడివడిగ నడచి వచ్చి ధనువునెత్తి గుఱిచూచియొక్క వ్రేటున మత్స్యయంత్రముఁ దెగనేసెను. సభాధిష్ఠిత రాజ వర్గ మెల్ల బ్రాహ్మణ మాత్రుఁడిట్టి వీరకృత్య మొనర్చుట తమ కవమానముగఁ దలచి యడ్జనునితోడి యుద్ధమునకు సన్నద్ధులైరి. అడ్జనుఁడు తన పరాక్రమముచే వారినుక్కడంచి ద్రుపదకన్యతోఁబాటు, విజయమును గూడ సంపాదించఁ గలిగెను. రాజులు పెడమొగములఁ బెట్టుకొని తమ తమ రాజ్యములకుఁ జనిరి.

ద్రుపదుఁడు తన కుమార్తెను బ్రాహ్మణున కీయ వలసి వచ్చెనని చింతించుచుండ వ్యాసుఁడు సందేహానివృత్తిఁ గావించి మత్స్యయంత్రముఁ దెగనేసినవాఁ డడ్జనుం డని యెఱింగించెను. ద్రుపదుఁ డుత్సాహియై పాండవులను రావించి విధివిధానముగ వారికేవురకు ద్రౌపది నిచ్చి వివాహముఁ గావించెను. కొంతకాలము ద్రుపదునింటఁ బాండవు లిష్ట భోగము లనుభవించి ద్రౌపది యన్న యగు ధృష్టద్యుమ్నుఁడు వెంటరాఁగా ద్రౌపదీ, కుంతీ సమేతులయి హస్తినా పురమునకు బయలుదేరిరి.

పాండవులు చచ్చిరని భ్రమపడి యున్న దుర్యోధను నకు , వారు బ్రతికి యుండుటయు, స్వయంవరమున

ద్రాపదిని సంపాదించి వివాహమాడి యెదురుతిరిగినరాజుల
 నుక్కడఁగించుటయుఁ జూచుటచే మిక్కిలి భయమయ్యెను.
 ‘తానొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి దలఁచు’ నన్న ట్లెన్ని
 మాయలు పన్నినను పాండవులకు బాధలు గలుగలేదు—
 శుభములే వారి నెదుర్కొనుచుండెను. ఏదో యొక విధ
 మ్మగు భేదోపాయమ్మునఁ బాండవుల వంచింప వలయునని
 దుర్యోధనుఁడు కర్ణాదులతో నాలోచింపసాగెను. ఈ విష
 యముఁ దెలిసికొని భీష్మ, ద్రోణ, విదురాదులు బుద్ధి
 చెప్పిరి. వారిమాటలను సరకుసేయక కౌరవులు మాయోపా
 యములఁ బన్నుచుండిరి.

పాండవులు ద్రాపదితోఁ గలిసి సబాంధవముగఁ
 బురమును సమీపించి రను వార్త విని ధృతరాష్ట్రుఁడు
 వారిఁ దోడ్తెచ్చుటకుఁ ద్రోణాదులను బంపెను. అందఱుఁ గలిసి
 పురముఁ బ్రవేశించిరి. పౌరులెల్లరు “ధర్మముల కునికి పట్టగు
 ధర్మరాజు రాజ్యమొనర్పఁదగునుగాని, కష్టములకుఁ డగునే!
 పాండురాజువలె తమ్ములుఁ దాను రాజ్యము చేయవలయు”
 నని సంతోషోక్తులఁ బలుకుచుండ వారు రాచనగరిఁ జేరిరి.

ధృతరాష్ట్రుఁడు, భీష్మ ద్రోణాదులును దుర్యోధన,
 దుశ్శాసనాది పుత్రులును, శ్రీకృష్ణాదులును జూచుచుండ
 ధర్మరాజుఁ దనంతకుఁ బిలిచి “ధర్మరాజా! సర్వలోకసాక్షి
 యగు నీ కృష్ణుఁడుసాక్షిగ నీ యర్ధరాజ్యమును నీ కొసఁగితిని.

మీ తండ్రి సంపదలనెల్ల స్వీకరింపు” మని చెప్పి ధర్మరాజు నర్ధరాజ్యాభిషిక్తుఁజేసి ఖాండవప్రస్థమున కేగి రాజ్యముఁ బాలించుకొనుఁడని పాండవులఁ బనిచెను.

పెదతండ్రి శాసనమును శిరసావహించి శ్రీకృష్ణ పురస్కరముగఁ బాండవులు ఖాండవప్రస్థముఁజేరి రాజ్య పాలన మొనర్చుచు, బ్రజలకు ‘రామ రాజ్యముఁ’ దలఁపు నకుఁ దెచ్చుచుండిరి. విశ్వకర్మ యను శిల్పిని రావించి విశిష్టాలంకారశోభితమైన పట్టణమొకదానిని నిర్మించి యిమ్మన నతఁ డట్లు చేసెను. దానికి ‘ఇంద్రప్రస్థ’ పురమను నామకరణముఁ జేసి సుముహూర్తమునఁ బురప్రవేశముఁ గావించిరి. ధర్మరాజు తన తమ్ముల పరాక్రమ మూఁతగాఁగొని ప్రజలఁ గన్న బిడ్డలవలెఁ బాలింపసాగెను.

ఒకనాఁడు నారదుఁడు పాండవులకడ కేఁతెంచెను. పాండవులు యథావిధిగ నతనిని సత్కరించిరి. నారదుఁ డందు లకు సంతృప్తుఁడై “మీరలు యోగ్యులు, మీరందఱు నెల్ల కాల మన్యోన్యముగ నుండఁగలరు. కాని, భార్యావిషయమగు కలహము రాకుండ కాపాడుకొనుట లెస్స. ఏపుర కొకతెయే భార్య యుండుటవలనఁ గొన్ని పరిస్థితులలోఁ జిక్కు లేర్పడ వచ్చును. అందుకొఱ కొక్కొకనియొద్ద నొక్కొక సంవత్సరము ద్రాపది యుండునటులఁ గట్టడి చేసికొనుట మంచిది. ఒకనియొద్ద ద్రాపది యుండఁగా మఱియొక రే కారణమున

నైన వచ్చిన నతఁడు పండ్లెండునెలలు తీర్థయాత్రఁ జేయు నటుల నియమ ముంచుకొనుఁ”డని చెప్పి వారల నాశీర్వాదించి యేఁగెను. ద్రౌపదీధర్మరాజు లాయుధశాలలో నుండుతఱి బ్రాహ్మణ గోరక్షణార్థము ధనువుఁదెచ్చుటకు నందరిగి విధిలేక నర్జునుఁ డిట్టి తప్పు చేసెను. అందువలన నతఁడు తీర్థ యాత్రకు బయలుదేఱెను.

తీర్థయాత్రా సందర్భమున ఉలూచి యను నాగకన్య కను, చిత్రాంగదను నుద్వాహమాడి యతిహాపమున ద్వారకా నగరమున కేగి కృష్ణునిచెల్లె లగు సుభద్రను వలచి, వలపించి వివాహితుఁడై యర్జునుఁడు సుభద్రాసమే తముగ సంవత్సరము గతింపఁగనే యింద్రప్రస్థమున కేఁతెంచెను.

6

రాజసూయాధ్వరము

నానావిధభోగము లనుభవించుచు, ధర్మరాజు రాజ్య పాలన మొనర్చుచుండెను. కృష్ణార్జును లగ్ని దేవుని కోరికపై ఖండవదహనమునకుఁ దోడ్పడి, మయుని గాపాడి. వాని దోడ్కొని ధర్మరాజుకడ కేఁతెంచిరి. కృష్ణార్జునుల ప్రతాపము ధర్మరాజు కొనియాడెను. మయుఁ డర్జునుఁ డొనర్చిన సహాయముఁ దెల్పి యా ఋణముఁ దీర్ప ‘నేనొక యపూర్వసభను నిర్మించియిత్తు’ నని ధర్మజునకుఁ జెప్పి యపురూపమైన యొక సభాభవనమును మహామహిమాన్వితముగాఁ గట్టి యొసఁగెను.

ధర్మరాజు బ్రాహ్మణుల కనేక దానము లిచ్చి, పాయసాన్నములఁ బెట్టించి, పేదల నాదరించి బంధుజన పరివృత్తుఁడై యొక సుముహూర్తమున నా సభాభవనముఁ బ్రవేశించెను.

నారదుఁడు నూత్ననిర్మితమైన మయసభా విభవముఁ జూచెడు తలంపుతో నింద్రప్రస్థమునకేతెంచి సత్కృతుఁడై ధర్మజుని రాజనీతిఁ దెలిసికొన నీ విధముగఁ బ్రశ్నించెను. “మీ పూర్వుకుల సన్మార్గముల ననుసరించి ధర్మార్థముల కేలాటి బాధలు కలుగకుండఁ గాలవిభాగము ననుసరించి నీవు రాజకార్యములను నెఱవేర్చుచున్నావు గదా! ధర్మమునే మనసున నిల్పి రాత్రికాలములందే రాజకార్యములఁ గూర్చి యాలోచించుచున్నావు గదా! యోగ్యులైన బ్రాహ్మణులను వంశక్రమమున వచ్చువారినే మంత్రులుగా నియమించితివి గదా! అనేక విధములగు యుద్ధములలో నారితేజినవారినే సేనాధ్యక్షులుగ నుంచితివిగదా! నీ ప్రధాన మంత్రి సర్వకార్యసమర్థుఁడై, శత్రురాజు లొసఁగు ధనమున కాసపడనివాఁడై, గర్వరహితుఁడై భక్తిశ్రద్ధలతో రాజకార్యముల నిర్వహించుచుండునా? ని న్నెల్లప్పుడు నష్టాంగ విదులైన యాయుర్వేద వైద్యులు సేవించుచుందురా? చెడు నడవడికయు, లంచగొండితనమును లేనివారలనే ధనమును సంపాదించు విషయమునను, వ్యయపఱచు విషయమునను నియమించితివి గదా! భృత్యులకుఁ దగిన జీతము లిచ్చుచు,

పైనికు లెవరైన యుద్ధమున మరణించిన వారి కటుంబములకుఁ దగిన ధనసహాయ మొనర్చుచున్నావు గదా! -చోర భయము లేకుండఁగ ధరణిఁ బాలించుచు, పేదవారైన రైతులకు ధాన్యమును విత్తనములను, వణిజులకు ధనము నప్పనిచ్చుచున్నావు గదా! మూఁగ, కుంటి, గ్రుడ్డి వారల కాహార మొసఁగు నేర్పాటు గావించి, వారలను దయతోఁ బ్రోచుచున్నావు గదా! శరణన్న శత్రువులకైన నభయ మిడి పాలించుచున్నావు గదా!” యని కొన్ని విషయములఁ బ్రశ్నింప, ధర్మరాజు “ధర్మలోపముఁజేయక నా శక్తికొలఁది గతించిన మహాత్ముల చరిత్రములను, వారిరాజ్యపాలనమును దృష్టిలో నుంచుకొని యథావిధిగ రాజ్యపాలనము సల్పుచున్నాఁడ” నని చెప్పి నారదునకు మయ నిర్మితమైన సభా భవనమును జూపెను.

అందు నిగనిగలాడు చంద్రకాంత శిలలపైఁ బచ్చలతోడను, రత్నములతోడను పద్మములు చెక్కఁబడియుండెను. మణులలో వైడూర్యములఁ బొదిగించి ‘నగిషీ’ లొనర్పఁబడియెను. కనక స్తంభములపై చిత్రలేఖనము సల్పఁబడుటచే మయసభ నయనానందకరముగ నుండెను. నీరున్నట్టును, తరంగము లూఁగునున్నట్టునుఁ గనిపించును గాని, యందు నీరుండదు. స్తంభము లున్నట్లుకానవచ్చును గాని, స్తంభ మొక్కటియు నుండదు. మఱొకచోట ద్వారమున్న

దనిపించునుగాని, యది యుండదు. నీరు లేదన్నట్లున్న స్థలముల నీరును, స్తంభములు లేక విశాలముగఁ గనిపించు స్థలముల స్తంభములును, ద్వారబంధములు లేక యొకటే మందిరముగఁ గనుపించు చోట్ల ద్వారబంధము లుండి చిత్ర విచిత్రముగ నిర్మింపఁబడినట్టి యా సభాభవనముఁ జూచి నారదుఁ డాశ్చర్య చకితుఁడై యది బ్రహ్మ, మహేంద్రాదుల సభలకన్న నుత్తమోత్తమముగ నున్న దని పొగడెను.

నారదుఁడు “ధర్మరాజా! ధర్మబుద్ధిఁజేసి రాజనీతి కే మాత్రము లోపము ఘటిల్లకుండునట్లు ప్రజాపాలన మొనర్చు నీ కీ సభా భవనము తగియున్న” దని చెప్పి, మఱియు “నీవు మహాప్రభావ వంతుఁడవు. నీ తమ్ములు జగన్నుత పరాక్రమవంతులు. ఇన్నిటఁ బ్రసిద్ధుఁడవైన నీవు మహాపాతక త్తయమును, రాజులనెల్ల జయించి యశేష సంపదఁగొనుట కాధారమైనట్టిదియును, యజ్ఞములలో కెల్ల శ్రేష్ఠమైనదియు నగు రాజసూయాధ్వరముఁ గావింపు” మని ప్రోత్సహించి యాశీర్వాదించి వెడలిపోయెను.

నారద వాక్యము ననుసరించి ధర్మరాజు రాజసూయక్రతువుఁ గావింపఁ గృతనిశ్చయుఁడై కృష్ణునిఁ బిలిపించి సహా దరుల సమక్షమున స్వాభిప్రాయ మెఱిగించెను. వారెల్లరు నా కార్య మొనర్చుట కుత్సాహమును బ్రకటించిరి.

అర్జునుఁ డుత్తరదిశకు వెళ్ళి రాజులనందఱిని జయించి యుత్తరదిగ్విజయముఁ గావించెను. భీముఁడు పూర్వదిశ

కును, సహదేవుఁడు దక్షిణదిశకును, నకులుఁడు పశ్చిమ దిశకును వెళ్ళి యా యా దిక్కులందుఁ గల రాజుల నోడించి వారిని సామంతులనుగాఁ జేసికొని వా రొసఁగు కప్పములను, బహుమానములుగ నిచ్చు ధనధాన్య సంపత్తులను గొని తెచ్చిరి.

కృష్ణ, ధౌమ్య, ద్వైపాయనాదుల యనుమతితో ధర్మరాజు రాజసూయయాగముఁ జేయ సమకట్టి యా జన్నము నకు వచ్చు రాజులకును, బ్రాహ్మణులకును వేఱువేఱుగ విడుదు లేర్పఱచెను. ఆ యాగముఁ జూడ వచ్చెడి యశేష ప్రజ కనేక భోజనశాలలు వెట్టించెను. ఋత్విగ్వరులను సత్కరించుటకుఁ తగిన సన్నాహములు చేసెను.

భూమికి నాలుగుచేఱఁగులఁ గల రాజవర్గ మా యాగమునకు విచ్చేసెను. వేదాధ్యయన సంపన్నులగు బ్రాహ్మణోత్తము లరుగుదెంచిరి. ‘నేల యీనిన విధాన’ గుంపులు గుంపులుగఁ బ్రజలు వచ్చుచుండిరి. ఎవరి నెట్లు సత్కరింపఁ దగునో వారి నట్లు సత్కరించుట కేర్పాట్లు గావింపఁబడి యుండెను. భీష్మ, ద్రోణ, ధృతరాష్ట్ర, కృపాదులును, దుర్యోధన, కర్ణ, శకుని, శల్యాదులును సకళత్రముగ, సబాంధనముగ, మిత్ర పురస్కరముగ నేఁగుదెంచిరి. వారి నందఱును ధర్మరాజు సత్కరించి “మీదయవలన నిట్టి ఘన కార్యమునకుఁ దలపెట్టితిని. మీ రెల్లరుఁ దోడ్పడి యీ యాగము నిర్విఘ్నముగ జరుపవలయు” నని సవినయముగఁ బ్రార్థించెను.

కును, సహదేవుడు దక్షిణదిశకును, నకులుడు పశ్చిమ దిశకును వెళ్ళి యా యా దిక్కులందుఁ గల రాజుల నోడించి వారిని సామంతులనుగాఁ జేసికొని వా రొసఁగు కప్పములను, బహుమానములుగ నిచ్చు ధనధాన్య సంపత్తులను గొని తెచ్చిరి.

కృష్ణ, ధౌమ్య, ద్వైపాయనాదుల యనుమతితోఁ ధర్మరాజు రాజసూయయాగముఁ జేయ సమకట్టి యా జన్నమునకు వచ్చు రాజులకును, బ్రాహ్మణులకును వేటువేటుగ విడుదు లేర్పఱచెను. ఆ యాగముఁ జూడ వచ్చెడి యశేష ప్రజ కనేక భోజనశాలలు వెట్టించెను. ఋత్విగ్వరులను సత్కరించుటకుఁ తగిన సన్నాహములు చేసెను.

భూమికి నాలుగుచెఱఁగులఁ గల రాజవర్గ మా యాగమునకు విచ్చేసెను. వేదాధ్యయన సంపన్నులగు బ్రాహ్మణోత్తము లరుగు దెంచిరి. ‘నేల యీనిన విధాన’ గుంపులు గుంపులుగఁ బ్రజలు వచ్చుచుండిరి. ఎవరి నెట్లు సత్కరింపఁ దగునో వారి నెట్లు సత్కరించుట కేర్పాట్లు గావింపఁబడియుండెను. భీష్మ, ద్రోణ, ధృతరాష్ట్ర, కృపానులును, దుర్యోధన, కర్ణ, శకుని, శల్యాదులును సకళత్రముగ, సబాంధనముగ, మిత్ర పురస్సరముగ నేఁగు దెంచిరి. వారి నందఱను ధర్మరాజు సత్కరించి “మీదయవలన నిట్టి ఘన కార్యమునకుఁ దలపెట్టితిని. మీ రెల్లరుఁ దోడ్పడి యీ యాగము నిర్విఘ్నముగ జరుపవలయు” నని సవినయముగఁ బ్రార్థించెను.

మిమ్ముఁ దోడ్కొని రమ్మనియె' నని విడుదుఁ డాడిన మాటలకు ధర్మరాజు “జూద మనునది దుర్వ్యసనము. అంత పెద్ద సభలో జూదమాడవలయు ననుచున్నాఁడవు. ఇది తగునా? అయినను ధృతరాష్ట్రనిమాట మీటుటకు వీలులేదు. కాన వచ్చెద”నని చెప్పి ద్రాపదితోడను, తమ్ముల తోడను ప్రయాణమై హస్తినాపురమునకు వెళ్లెను.

ఒకనాఁడు సభామంటపమున నందఱును గూర్చుండి యుండ దుర్యోధనుఁడు ధర్మరాజుతో “ఆర్యా! నీవు జూదము నందుఁ బ్రీతి కలవాఁడవు, దక్షుఁడవు నని విన్నాఁడను. ప్రొద్దు పోవుటకొఱ కాడుదము ర”మ్మనియెను. ఆ మాటలకు ధర్మరాజు “నాయనా! రాజధర్మమునకు జూదము తగినది కాదు. పాపముతో నిండిన జూదము మనబోంట్లకుఁ దగదు. వంచకులతోడను, కుత్సితులతోడను జూదమాడిన ధనముతోఁ బాటు ధర్మము కూడఁ జెడును. మాయాద్యూతమున జయించుట మహాపాతకం”బని సభాసదులెల్లరు వినుచుండఁ బల్కెను. శకుని “జూదమున నేర్పరి యగువాఁడు లోక జ్ఞానము గలవాఁడును, బుద్ధిమంతుఁడును, క్షత్రియనీతి నెఱిగినవాఁడు నయి యుండుఁగావున నిందింపఁదగ”దని చెప్పి ‘నీ చేతనైన జూదమాడ ర’మ్మని ధర్మరాజునకుఁ జౌరవము గలుగునట్లు రెచ్చఁగొట్టెను. జూదముకొఱకే పిలువఁబడిన వాఁడు కావునను, జూదమన్న మహాప్రియము కావునను ధర్మరా జందుల కియ్యకొనియెను.

ఆ సభలో నున్నవారి నందఱు గలయఁజూచి ధర్మరాజు “వీరిలో నాతో జూడమాడువా రెవ్వ”రని ప్రశ్నించెను. దుర్యోధనుఁడు “మా మాతలుండగు శకుని నాకు మాఱుగ జూదమాడును. అతఁడు పణముగ నొడ్డిన ధనరాశులెల్ల నే నొసంగెద” నని చెప్పెను. భీష్మద్రోణాదులు చూచుచుండఁగ ధర్మరాజు శకునితో జూదమునకుఁ గడంగెను. శకుని మాయ లెఱిగినవాఁడై నందున పాచికలను దన కిష్టము వచ్చినట్లు వైచుచు మొట్టమొదట ధర్మరాజు నోడించెను. పిదప మఱల ధర్మరాజు జూదమునకుఁ గడంగెను.

మాటికి మాటికిఁ బందెము లొడ్డుచు ధర్మరాజు సువర్ణ భాండాగారములను, వజ్రవైడూర్య ధనభాండాగారములను, గజతురగములను, దాసదాసీజనంబులను క్రమక్రమముగ నోడిపోయెను; తన తమ్ముల నొక్కక్కని నొక్కొక్క పందెమున నోడెను. తుదకు ధర్మరాజు పందెమున కేమియు లేక చింతించుచుండ శకుని “ద్రౌపదిని పందెముగ నొడ్డు” మని జ్ఞప్తి చేయఁగా నతఁడు ద్రౌపదిని గూడ పణముగఁ బెట్టి జూదమాడి యోటువడెను. కడకు నిర్ధనుఁడై, దీనుఁడై యున్న ధర్మరాజుఁ గాంచి భీష్మ, ద్రోణాదులు వ్యాకులపడ సాగిరి. విదురుఁడు దుఃఖించుచుండెను. సభాసదులుఁ గన్నీరు కార్పఁదొడఁగిరి. దుర్యోధన, దుశ్శాసన, కర్ణాదులు సంతోషింపసాగిరి.

అంత దుర్యోధనుఁడు విజయదర్పమునఁ బ్రాతిగామి యనువానిం బిలిచి ద్రౌపదిని దోడ్కొని రమ్మని పనిచెను.

వాడు ద్రౌపదికడకుఁ బోయి “పాండవపట్టమహిషీ! ధర్మరాజు జూదమున ని నన్నోడిపోయెను. నీవు దుర్యోధనునిదానవైతివి గావున సభకుఁ దోడ్కొని రమ్మని నన్నతఁడు పంపె” నని చెప్పెను. ద్రౌపది వాని మాటలకు సంభ్రమమంది “ఆర్యా! ధర్మరాజు తా నోడి నన్నోడెనా? నన్నోడి తానోడెనా?” యని ప్రశ్నించెను. ప్రాతిగామి ప్రత్యుత్తరమిఁజాలక సభకు వచ్చి దుర్యోధను నడిగెను. దుర్యోధనుఁడు మండిపడుచు “సందేహమును సభలో వచ్చి యడిగి నివృత్తిఁ జేసికొన వచ్చు” నని చెప్పి యామెం దెచ్చుటకు దుశ్శాసనుని బంపెను. దుశ్శాసనుఁడు పోయి ద్రౌపది తలవెంట్రుకలఁ బట్టుకొని సభ కీడ్చుకొని వచ్చెను. పాండవు లామె యవస్థఁ జూడఁజాలక తలలు వాల్చుకొని దుఃఖంపసాగిరి. దుర్యోధనుని దుష్ప్రవర్తనమును సభలోని పెద్దలు తూలనాడిరి. కర్ణాదులు సంతోషముతో విజృంభించుచుండిరి.

అప్పుడు వికర్ణుఁ డనువాఁడు లేచి యీ దుర్ణయమును సహింపనోపక “సభాసదులారా! జూదము, వేట, సురాపానము, బహుభక్షణాసక్తి యను నాలుగు దుర్వ్యసనములలో మనుష్యులు ధర్మము దప్పి వర్తిల్లుదురు గావున వారు చేయు పనులను లక్ష్యపెట్టఁగూడ దందురు. ఆ విధముగనే ధర్మరాజు ద్యూతాసక్తుడై యుండుటచే నతఁడు పాండవు లందఱకు భార్యయైన ద్రౌపదిని పణముగా నొడ్డుటకు వీలు లేదు. అట్టి సందర్భమున రజస్వల యగుట నేకపరిధానయై యున్న ద్రౌపదిని సభకు బలాత్కారముగఁ గొని

వచ్చుట యధర్మ మని నా యభిప్రాయము” అని చెప్పెను. వికర్ణనిమాటలకుఁ గర్హఁ డెగిరి పడి “ద్రాపదిని వివస్త్రగాఁ దెచ్చినను దప్పులేదు. ఆమె యోటుపడినమాట నిజ”మని వాదించెను. పాండవులను వస్త్రములు విడిచి యిండని దుర్యోధనుఁ డడుగఁగా జూదమున పరాజితులైనవా రగుటచే వారు బదులు చెప్పక తమ తమ వస్త్రముల నొసంగిరి.

ద్రాపది యటు నిటుఁ జూచుచుండ దుశ్శాసనుఁ డసభ్యముగఁ బ్రవర్తించి యామె పైఁటచెఱఁగు చేతఁబట్టు కొని చీరను లాగసాగెను. ద్రాపది తన మానసంరక్షణార్థము శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రార్థింప నతఁడు దయాంతఃకరుణఁ డగుట నామె కోర్కెను మన్నించి యక్షయముగఁ జీర లొసంగసాగెను. ఒక రాశి వస్త్రములు పడియెను. తా నెంతగా లాగినను వస్త్రము లెడతెగక వచ్చుచుండుటచే లజ్జావనతపదనుఁడై దుశ్శాసనుఁడు సభలోఁ గూలఁబడెను.

ద్రాపదికి జరిగిన యవమానమును భీముఁడు సహించలేకపోయెను. మనస్సులోని క్రోధాగ్ని జ్వాలలు పెల్లుబుకుటవలన నతని నేత్రము లెఱ్ఱఁబాటెను. పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు ‘సభాసదులు చూచుచుండ మదోద్ధతితో ద్రాపది నిట్లవమానపఱచిన దుశ్శాసనుని యుద్ధములో గుండెలుచీల్చి రక్తముఁ ద్రావెద” నని ప్రతిజ్ఞఁ గావించెను. సభాసదులు విహ్వలైరి. అంతటితోఁ బోనీక దురహంకారుఁడైన దుర్యోధనుఁడు తొడఁదట్టుచు ద్రాపదిని వచ్చి కూర్చుండు మనియెను. భీముఁడు వేటువడ్డ భుజంగంబువోలె నెగిరిపడి

కన్నులు టిమి “ద్రాపదిని తొడమీదఁ గూర్చుండుమని యన్న దుర్యోధనుని తొడలు రణరంగమున విఱుంగఁగొట్టెద” నని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగఁ బలికి గదవైపునకు దృష్టులు సారింపిన భీముని భీష్మద్రోణాదు ‘లది కోపంబునకు సమయముగా’ దని వారింపిరి.

అంత ధృతరాష్ట్రునింట ననేకాశుభ సూచనలు గలిగెను. ఆ మహాత్మాతంబులఁ గనిన భీష్మ, విదురాదులు కౌరవుల కరిష్టములు సంభవింపఁగలవని తలఁచిరి.

ధృతరాష్ట్రుఁడు పిదప ద్రాపదిఁ బిలిపించి వరములఁ గోరుకొను మనఁగా నామె “ధర్మరాజు దాస్య మనుభవింప కుండునట్లు వర మొసఁగు” మని ప్రార్థించెను. అతఁ డా వర మొసఁగి మఱియొక వర మడుగు మనియెను. “ధర్మజుని నలుపురు తమ్ములకును దాస్యము లేకుండఁ గరుణింపు” మన నట్లుఁ గావించి తన కొడుకులు గావించిన పరాభవమునకు శాంతింపు మని ద్రాపది నూరార్చి ధర్మరాజాదుల నటకు రావించి “ద్రాపదివలన మీ రాజ్యము మీకు లభించినది. మీర లింద్ర ప్రస్థమున కేఁగి సుఖింపుఁ” డని ధృతరాష్ట్రుఁడు చెప్పెను. భీముఁడు స్త్రీపూర్వకముగ వచ్చిన రాజ్యమున కిచ్చగింపక నలుకతోఁ గండ్లెఱుఁజేసి “శత్రువులను సమరమందు జయించి రాజ్యమును సంపాదింపవలయునే గాని, స్త్రీమూలముగ మనము రాజ్యముఁ బొంద నక్కఱలే”దని ధర్మరాజుతోఁ జెప్పెను. ధర్మరాజు భీము నొడంబఱచి ధృతరాష్ట్రాదులకు

నమస్కరించి యనుజ్ఞాతుడై సోదర, సతీసమేతముగ నింద్ర ప్రస్థముఁ జేరుకొనియెను.

దుర్యోధనుఁడు తన తండ్రివలనఁ బాండవులు రాజ్యముఁగొన్నందుకుఁ గలఁతపడి, తండ్రిపాలికిఁ జని “వారు సుఖముగ నున్నంతకాలము నాకు మనశ్శాంతి కలుగ” దని వాపోయి మఱల జూదమునకు ధర్మరాజుఁ బిలువనంపున ట్లాతని నొడంబఱచెను.

ప్రాతిగామి యింద్రప్రస్థమున కేఁగి ధర్మరాజుతో ధృతరాష్ట్రుఁడు చెప్పిన మాటలం జెప్పి వారలఁ దోడ్కొని హస్తినాపురమునకు వచ్చి చేరెను.

ఈమారు జూదమున నోడినవారు పండ్రెండేండ్లరణ్యవాసమును, పదుమూడగు నేడజ్ఞాతవాసమును జేయవలయు. అజ్ఞాతవాససమయమున బయలుపడిరేని మఱల నరణ్యజ్ఞాతవాసములఁ జేయవలయు నని పందెము పెట్టుకొని ద్యూతమున కుపక్రమించిరి. శకునితోడి జూదమున మఱల ధర్మరాజు ఁడిపోయెను.

రాజ్యమును, సకలైశ్వర్యములను వదలి పాండవులు ద్రాపదీసహితులై, పెద్దలకు నమస్కరించి, వారి యాశీస్సులఁ బడసి దైవనియోగంబునంజేసి యరణ్యమార్గములఁబడి పోయిరి.

8

(i) పాండవుల వనవాసము

తమ తమ యాయుధములు ధరించి పాండవులు ద్రౌపదితోఁగూడి యుత్తరదిశకుఁ జనిరి. పాదులెల్లరు వారి కష్టదశకుఁ గన్నీరుఁ గార్చిరి. బ్రాహ్మణులు తమ్మునుసరించి వచ్చుటఁగాంచి ధర్మరాజు “పూజ్యులారా! సర్వముఁ గోలుపోయి సతీసమేతముగ నరణ్యవాసమునకుఁ బోవుచున్న మా వెంట వచ్చి కందమూలఫలాదులఁ దినఁ బూనుకొనుటేల? మరలి పొందని వారలఁ బ్రార్థించెను. బ్రాహ్మణులు ధర్మరాజాభిమతం బెఱిగినవారై “కొంతేయాగ్రణీ! నీ మనస్సులోని వ్యధను మే మెఱుంగకపోలేదు. పాపకర్ముడు, సధర్మయుక్తుడు నగు నా దుర్యోధనుని రాజ్యమున నుండము. ధర్మనిరతుఁడవును, న్యాయబద్ధుఁడవు నగు నీవెంటనే యుండి మా కవసరమైన వన్యాహారములను మేమే తెచ్చుకొనుచు మీ వెంట నుండు”మని బ్రాహ్మణు లెల్లరుఁ బాండవుల ననుసరించి పోవుచుండిరి.

“ఇష్టమృష్టాన్నముల సంతృప్తులగు బ్రాహ్మణు లిట్లు శాకములతో నుండుటఁ జూడనోప” నని ధర్మరాజు శోకించి మూర్ఛంబడఁగా శౌనకుఁ డను ఋషి “బంధుమిత్రధనములపై విజ్ఞానవంతునకు స్నేహము పనికిరాదు. తామరపాకుపై జల బిందువువలె వీనికన్నిటికి నంటి యుండనట్లు చరించుటయే మానవుని విశేష”మని వేదాంతమును బోధించి ధర్మరాజును

నిరస్తశోకునిగ నొనర్చెను. కాని, ధర్మరాజు నా చింతయే మిగుల బాధింపసాగెను. తన పురోహితుడగు ధౌమ్యుని ‘ఈగండము గడచుట కేదైన నుపాయ మాలోచింపు’ డని యతఁడు ప్రార్థించెను. ధౌమ్యుడు “పూర్వము కార్తవీర్య, నహుషాదులు సూర్యుని భజించి యన్నమును బడసిరి. నీవును సూర్యుని భజింపు” మని హితోపదేశము గావించెను.

ధర్మరాజు కృతాచమనుడై సూర్యప్రతిమను పుష్ప, ధూప, దీపాదులఁ బూజించి వాయుభక్షకుడై, ప్రాణాయామముతోఁగూడి సుదీర్ఘముగ సూర్యజప మొనర్ప నారంభించెను. శరీరము శీతాతపముల కలవాటుపడెను. అది నానాఁటికిఁ గృశించుచుండెను. సూర్యుడు ప్రత్యక్షమై “నీ తపము నకు మెచ్చితిని. వంటయింట నుంచిన వన్యమూల ఫలములు ద్రౌపదిచేత సాధితములై యక్షయముగ చతుర్విధపాకము లగు” నని వర మొసఁగి యంతర్ధాన మందెను.

తన వెంట నున్న బ్రాహ్మణుల యాహారముకొరత కింత కఠినముగఁ దప మొనర్చి ధర్మరాజు జనుల ప్రశంసకుఁ బాత్రుఁ డయ్యెను. నాటినుండి యెడతెఱపి లేక వచ్చెడు నతిథుల నిష్ఠమృష్టాన్నముల సంతృప్తులఁ గావించుచు ధర్మరాజరణ్యవాసము సల్పుచుండెను.

పాండవులు కామ్యకవనముఁ జేరి యటఁ గొంతకాలముండి దైవ్రతవనమునకు వచ్చి చేరిరి. అట నొకనాఁడు ద్రౌపది ధర్మజునితో “మిత్రమాగుణమే మన కిన్ని బాధలఁ గలిగించుచున్నది. అన్యాయవర్తనుడగు ధృతరాష్ట్రునిపై

మీ కభిమానమేల ? అనుదినమును పదివేల బ్రాహ్మణులకు కనకపాత్రముల భోజనములు పెట్టి వారి భుక్తశేషముఁ దినుచుండెడు మన కిట్టి కష్టకాలము వచ్చినదిగదా !” అని చెప్పి వగచెను. దానికి ధర్మరాజు “ప్రపంచమున సిరిసంపదలు శాశ్వతములు గావు. క్షమయును, ధర్మమును మానవున కుండవలసిన ముఖ్యగుణములు. మన శక్తికొలఁది న్యాయపథముననే సంచరింతము. ధృతరాష్ట్రుఁడు దురభిమాని గావచ్చును. ఆయనను మన మెప్పుడును ద్వేషింపరాదు. ధర్మమే మనకుఁ గావలసినయది. ఆ ధర్మముకొఱకై బ్రతుకుదము. ధర్మమునకై యవసరమైనఁ బ్రాణముల నైన నొసఁగుదుము. అదియే శాశ్వతము” అని వాదించి ద్రాపది నొప్పించెను.

పై సంభాషణను వినుచున్న భీముఁడు ధర్మరాజుకడకు వచ్చి “పితృపితామహ సంపాదితమైనదై మన యర్జునునిచే సంరక్షింపఁబడుచు నా యింద్రాదులకును హరింప నసాధ్యమగు రాజ్యలక్ష్మిని కౌరవులకు ధారవోసి మహారణ్యములఁ దిరుగుట తగునా ? సింహమునోటికడ నున్న మాంసమును నక్కఁ చేకొన్నట్లు మన సమస్తరాజ్యసంపదను గొని దుర్యోధనుఁ డెట్లు విజ్ఞప్తించుచున్నాఁడో గదా !” అని నిట్టూర్పు విడిచెను. ధర్మరాజు సమాధానముగ “నే నావిధమగు మాయాద్యూతమును నాఁ డంగీకరింపకున్న మన కీ దురవస్థలు గలుగకుండెడివి. మనము బలవంతులమై వారిని జయింపఁగలిగినప్పటికిని అధర్మ భయమునకుఁ దల యొగ్గి యుండవలసి వచ్చెను. మన రాజ్యమే కాదు. స్వర్గాధిపత్యము నంతటిని

నాకు ధారపోయుదు నన్నను ధర్మమును విడువను. కావున ధర్మరక్షణ కొఱకు మన మీ కష్టముల ననుభవింపక తప్పదు. ఈ కష్టములు శాశ్వతములు గావు. ధైర్యముతో నుండు' మని యతనికి బోధించెను.

ధర్మరా జొకనాఁ డేకాంతమునఁ గూర్చుండి “భీష్ముడును, ద్రోణుడును, కృపాశ్వత్థామలు మహావీరులు; దుర్యోధన, కర్ణాదిశూరులును శత్రుపక్షమునఁ గలరు. ఇందఱును జయించి రాజ్యముఁ గొనుట కష్టతర”మని యాలోచించుచుండఁ గృష్ణద్వైపాయనుఁడు వచ్చి “నీ వేమియుఁ జింతింప నవసరము లేదు. అధిక రహస్యమైన ‘ప్రతిస్మృతి’ యను విద్య నొకదానిఁ జెప్పెదను. దీని నర్జును నకుఁ జెప్పము. అతఁ డీ మంత్రశక్తివలన నధిక తపముఁ జేసి యింద్ర, యమ, వరుణ, కుబేరాది దేవతల, నీశ్వరుని మెప్పించి మహాస్త్రములను సంపాదించుకొని యుద్ధమునఁ గౌరవక్షయ మొనర్పఁగలం”డని చెప్పి నిజేచ్ఛం జనియె.

తన చింత లెల్ల నశించెనని పరమానందమును బొంది ధర్మరాజు ద్వైతవనమును విడిచి కొన్ని యడవులను గడచి సరస్వతీతీరమున నివాస మేర్పఱచుకొని యొకనాఁ డర్జునునకు ‘ప్రతిస్మృతి’ విద్య నుపదేశించెను. అతఁడు ‘ప్రతిస్మృతి’ విద్యను సాధింప నింద్రకీలాచలమున కేగి నియమముతోఁ దప మాచరించి పాశుపతాస్త్ర మను నద్భుతాస్త్రము

నీశ్వరునివలన సంపాదించి యింద్ర, వరుణ, వాయు, కుబేరాదులవలన ననేకాస్త్రములఁ బడసి, మహేంద్రు నర్థసింహాసన మధివోహించి వచ్చెను.

(ii) పుణ్యకథాశ్రవణము

ధర్మరాజు బృహదశ్వఁడను మహామునివలన నలదమయంతీ చరిత్రమును విని నలుఁడు పడిన కష్టములతోఁ దన కష్టములఁ బోల్చుకొని 'యిది యొక కష్టము గా'దని మనస్సునకుఁ దైర్యము తెచ్చుకొని కాలముఁ గడుపుచుండెను. ఒకనాఁడు నారదుం డరుదేవ నాతనిని సత్కరించి భూప్రదక్షిణము గావించువారలకు లభ్యములగు పుణ్యములఁ దెలిసికొని సంతుష్టుఁ డయ్యెను. తన్ను జూడవచ్చిన ఋషులతోఁ బుణ్యగోష్ఠి నల్పుచు, ధర్మరా జనేక చరిత్రములను వినుచు, ధర్మవిశేషము లెఱుఁగుచుఁ గొంతకాల మటనుండి గంధమాదన పర్వతమునకుఁ జని యతిథిసేవలఁ గావించుచుండెను.

భీముఁ డొకనాఁ డడవిలోనికిఁ జని యేవేళకు రాకుండుటచే 'ద్రౌపదీ' సంరక్షనార్థముగా నర్జున, నకుల, సహదేవుల నునిచి బ్రాహ్మణులు తోడురాఁగా ధర్మరా జరణ్యమెల్ల వెదుకఁ జొచ్చెను. ఒక యజగరముచేఁ జుట్టఁబడి భీముఁడు లావుదక్కి యతిప్రయాస ననుభవించుచుండఁ గని.

యజగరముచేత కేగి ధర్మరాజు పలుకుల భయసందేహములు తఱుకొత్త “ఓ యజగరమా! నేను పాండురాజు జ్యేష్ఠ పుత్రుడను. నా పేరు ధర్మరాజు. నీచే నిర్బంధింపఁబడినవాఁడు నా తమ్ముడగు భీమసేనుఁడు. బుభుక్షువీడితుండవై యతనిని బంధించియున్న నీకుఁ గావలసినంత మృగమాంసము నొసఁగెదను; వీనిని విడుపు”మని ప్రాధేయపడియెను. అజగరము మానవస్వనముతో “ధర్మరాజా! నేను మీ వంశపు పూర్వికుఁడను. నా పేరు నహుషుఁడు. దురహంకారుడనై వేయిమంది బ్రాహ్మణులను రథమునకుఁ గట్టి పరిభవించిన న న్నగ స్త్రుఁడు కోపించి ‘యజగరమవు క’మ్మని శాప మిడియెను. శాపనివృత్తికై నేఁ బ్రార్థింప నతఁ డనుగ్రహించి ‘నీ వడుగు ప్రశ్నలకు సమాధాన మెవఁడైన నిచ్చిన శాపమోక్షం బగు’నని చెప్పెను. అందువలన నీ తమ్ముని రక్షింపఁ దలఁతువేని నే నడిగిన ప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసఁగి యతనిని రక్షించుకొను’మని చెప్పెను. ఆ మాటల కాశ్చర్యపడి ధర్మరాజు “మహాత్మా! మీబోంట్లడుగు ప్రశ్నములకు సమాధాన మిచ్చు యోగ్యత నా కెక్కడిది? అందుకు పండితులే యర్హులు. అయినను బ్రయత్నింతు”నని సమాధానము లిచ్చుటకు సిద్ధపడియెను.

నహుషుఁడు :— ఏ గుణములు గలవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు? అతఁ డెఱుంగఁ దగినదెద్ది?

ధర్మరాజు :—సత్యము, క్షమ, దయ, శౌచము, దయ, తపోదానశీలములు నెవనియం దుండిన వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడని యెఱుంగఁదగును. సుఖదుఃఖములకు విమోహితుఁడు గాకుండుటయే యతఁ డెఱుంగఁదగినది.

నహుషుఁడు :—ఇతరుల కప్రియములఁ గావించుచు, నసత్యమాడుచు హింసఁ గావింపనివాఁడు సుగతికి బోవునండు; అందులోఁగల విశేషముఁ దెలుపుము.

ధర్మరాజు :—దానము, ప్రియంబు నొనరించుట, సత్యము, అహింస యను నీ నాలుగును సమానములు. కాని వీనిలో నన్నిట నహింసయే శ్రేష్ఠము. దేవమనుష్య తిర్యగ్యోనులను మూఁడు గతులయందును దానాదిగుణంబులు గలిగి, యహింసాపరుఁ డైనవాఁడు దేవగతిఁ బడయును. హింసాకారకులైన మానవులు తిర్యగ్యోను లగుదురు.

తా నడిగిన ప్రశ్నల కన్నిటికిని చక్కని సమాధానము లొసఁగుటచే నహుషుఁడు తృప్తిబొంది భీముని వదలిపెట్టి తన పూర్వరూపమును ధరించి ధర్మరాజున కనేక ధర్మబోధలఁ గావించి వెడలిపోయెను. ధర్మరాజు భీమపురస్సరముగ తమ్ములచేత కేతెంచెను.

మార్కండేయుఁ డను మహర్షి వలన ధర్మరాజు ప్రతిదిన మెన్నియో పుణ్య కథలను వినుచు 'త్వర్లో రానున్న

‘కలియుగముయొక్క ధర్మములఁగూర్చి చెప్పు’మనఁగా నతఁడు
 “‘కలియుగమున సత్యధర్మములకుఁ స్థానముండదు. జనులు
 హింసాద్వేషములతో నుండెదరు. వర్ణాశ్రమ ధర్మములు
 నశించును. రాజులు ప్రజలను బాధింతురు. సన్యములు పెరు
 గవు. సకాలమునకు మేఘములు వర్షింపవు’ అని పూసగుచ్చి
 నట్లు కలిధర్మములఁ దెలియపఱచెను. ఇంక నెన్నియో
 యపూర్వ విషయముల ధర్మరాజునకుఁ దెలిపి మార్కండేయ
 మహర్షి వెడలిపోయెను.

(iii) ధర్మజుని దయాగుణము

పాండవుల నరణ్యమునకుఁ దఱుముటతో దుర్యోధ
 నుండు తృప్తిపొందలేదు. అచ్చటఁ గూడ వారికిఁ
 గష్టములను గల్గింపఁ దన శక్తికొలది ప్రయత్నించుచునే
 యుండెను. ఒకసారి యతఁడు పాండవుల నవమానించు సంక
 ల్పముతో ‘ఘోషయాత్ర’ యను నెపముగ వారు నివసించు
 తావునకే మహా వైభవముతో, లెక్కలేని పరివారముతోను,
 సైన్యముతోను బయలుదేరి పోయెను. అచటఁ బటకుటీర
 ములను నిర్మించు విషయమునఁ జిత్రసేనుఁడను గంధర్వునితోఁ
 బోరు సంభవించెను. ఇరుపక్షములకును గొంతసేపు ఘోర
 యుద్ధము జరిగెను. గొప్ప పరాక్రమవంతుఁడగు చిత్రసేనుఁడు
 కర్ణ దుర్యోధనులతో యుద్ధమునకుఁ దలపడి కర్ణుని

పాట్రద్రోలి, దుర్యోధనునిఁ దన రథమునకుఁ గట్టుకొని యంబర
 తలమునఁ బోవుచుండెను. రాజరాజువెంట వచ్చిన కౌరవు
 లా పరిసర ప్రాంతముల నున్న ధర్మరాజాదుల కడ కేతెంచి
 దుర్యోధనుని పరాభవ వృత్తాంతముఁ దెలియపఱచఁగా విని
 భీముఁడు సంతోష్టుడై పకపక నగుచు “గంధర్వుఁడు మంచి
 పని చేసెను. మన కిఁక దుర్యోధనుని జయించు కష్టము
 తప్పినది, వీని విషయమున మీరేమియు దయఁ జూపవల”దని
 ధర్మరాజుతో ననియెను. ఆ మాటలకుఁ గనిసి యజాతశత్రుఁడు
 “భీమసేనా! నీ విట్టి మాట లాడఁ దగదు. శరణన్నవారిఁ
 గాచుటే రాజుల ముఖ్య కర్తవ్యము. అదియుఁ గాక దాయా
 దులమైన మన మొండొరులతోఁ గలహించుకొనవచ్చును.
 మనలో నెవరినైన నితరులు పరిభవించుచున్నప్పుడు సహింప
 రాదు. కాఁబట్టి యెంతటి శత్రువైనఁ గానిమ్ము; దుర్యోధనుని
 మనమిప్పుడు విడిపించియే తీరవలయును. మీరలు వెళ్లి తక్షణమే
 గంధర్వుని గర్వమడఁచి దుర్యోధనుఁ గొనితెం”డని తమ్ము
 లకుఁ జొరుషము వోసి పంపించెను. వాడు తమ తమ
 యాయుధములతో వెడలి చిత్రసేనునితో యుద్ధయుచేసి
 యతనిని పరాజితుఁ గావించి దుర్యోధనుని కట్లు విడిపించుకొని
 ధర్మరాజుచేత కతనిఁ దీసికొని వచ్చిరి. యుధిష్ఠిరుఁడు దుర్యో
 ధనుని మందలించి బుద్ధిచెప్పి పంపెను. తన సైన్యముతో
 దుర్యోధనుఁడు కొంతదూర మేఁగి తనకు జరిగిన యవమాన
 మునకు మిగుల వాపోయెను.

మఱి యొకప్పుడు సాశ్వకస్యను వివాహమాడఁ బొండవులున్న వనమార్గముననే చనుచుండి సైంధవుఁడు ద్వారముకడ నిలువఁబడి యున్న ద్రౌపదిఁ జూచి యామె నవమానింపఁ దలఁచి ధర్మరాజుదులు లేని సమయమున నామెను చెఱఁబట్టి రథమున నిడికొని పోవుచుండెను. ఈ వృత్తాంతమును దాసీ ముఖమునఁ బొండవులు విని వానిపై దండెత్తి పోయిరి. వారతని సైన్యము నంతటిని జెల్లఁచెదరు గావించి సైంధవుని బంధించిరి. భీముఁడు సైంధవుని జుట్టు పట్టుకొని కత్తితో నైదు శిఖలుగఁ గొఱిగి యవమానపఱచి ధర్మరాజుచేతులఁ గొని తెచ్చెను. వానిం జూచి ధర్మరాజు “ప్రపంచమున నెట్టి నీచుఁడైన నిట్టి పాపముసేయ సమకట్టునా? అల్పుఁడవును, భృతిలేనివాఁడవు నగు నిన్నేమందును? ఇంక నెన్నఁటికి నీట్టి కొఱగాములు సేయక బుద్ధిమంతుఁడవై యుండు” మని సైంధవునికి బుద్ధిచెప్పి యతనిని విడిపించి పంపెను.

ఒకప్పుడు మార్కండేయ మహర్షి యచటికి వచ్చెను. ధర్మరాజు శ్రద్ధాఘృవై యతనివలన రామాయణమును చెప్పించుకొని విని నీతాదేవి కష్టములకుఁ గన్నీరుఁ గార్చి, సాక్షాద్భగవత్స్వరూపుఁ డగు శ్రీరామచంద్రుఁడే యరణ్య వాస కష్టముల ననుభవించినప్పుడు, తానిట్టి కష్టముల ననుభవించుటలో విశేషము లేదని తలఁచెను. సావిత్రీ చరిత్రము నాకర్ణించి ‘మహాపతివ్రతా శిరోమణి’ యని యామెను పొగడి యానందించెను.

ఒక బ్రాహ్మణుని యరణిని మృగ మపహరించి కొని పోగాఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చి యతఁడు తన యరణిని దెచ్చి యిమ్మని వేఁడెను. పాండవు లార్థత్రాణపరాయణులగుట వెంటనే యా జింకకొఱకై వెదుకసాగిరి. ధర్మరాజు నానతిఁగొని నకులుఁడు జలంబులకై సమీపమున నున్న తటాకమున కేగి నీరు ద్రావ నుండ నొక యశరీరభూతము “ఈ తటాకము నాయది. నాప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసఁగి నీరు త్రావుము. అట్లు చేయవేని విగతాసుఁడ వగుదు” పని పలికెను ఆ మాటలను నకులుఁ డనాదరముచేసి కొలనిలోని నీరు ద్రాగి మూర్ఛితుండయ్యెను. ఎంత సేపటికిని నకులుఁడు రాకుండుటచే దానికి హేతువెఱిగి రమ్మని ధర్మరాజు సహ దేవుని బంపెను. అతఁడు నా విధముగ నే మూర్ఛితుండయ్యెను. క్రమముగ నర్జున, భీములఁ బంచిన వారు నట్లయిరి. ధర్మరాజు, పోయిన తమ్ము లందఱుఁ దిరిగి రాకుండుట కేమియో మాయ యుండునని యెంచి స్వయముగ వెళ్లెను. ఆ సరస్త్రిరమునఁ దన నల్వరు తమ్ములు మూర్ఛితులై పడియుండుటఁ గాంచి యతఁడు నివ్వెఱిపోయి “దుర్యోధనాదులు మామూ ప్రవీణులు. వారిని నమ్మఁగూడదు. వారి వంచనవల్లనే నా యీ తమ్ములు మూర్ఛితులైయుండి యుందురు. వీరలను సజీవులంజేయు నుపాయ మేదియో?” అని యాలోచింప సాగెను.

ధర్మరాజు దిక్కు తోఁపమిఁ దృష్ణావీడితుండై యా తటాకములోని నీరు ద్రావ నుపక్రమించుచుండ యథా ప్రకార మా యశరీరభూతము “ఇది నా తటాకము! నే నడిగిన

ప్రశ్నలకు సమాధాన మొసంగినట్లైన నిందలి నీరు ద్రాగ వచ్చును. అట్లు చేయక జలపానముఁ జేసినచో నీ తమ్ముల వలె నీవు నసువులఁ బాసెద” వనెను. ఆ పలుకులకు ధర్మరాజు విస్మితుండై “నా యోషినకొలఁది నీ ప్రశ్నలకు సమాధానమొసఁగెద” నని చెప్పెను. అంతవఱకుఁ దటాకమున బకరూపమున నున్న యక్షుఁ డొకఁడు స్వస్వరూపమున వచ్చి ధర్మరాజు కట్టెదుట నిలువఁబడి యిట్లు ప్రశ్నలడుగ మొదలిడెను.

యక్షుఁడు — సూర్యుని నడపున దెద్ది? అతని నెవ్వరు కొలిచి తిరుగుదురు? అతఁడు దేనివలన నస్తమించును? అతని కాధార మేది?

ధర్మరాజు :— సూర్యుని నడపించెడునది బ్రహ్మము. దేవత లతనిఁ గొలిచి తిరుగుదురు. ధర్మముచే నతఁ డస్తమితుఁ డగును. సత్య మతని కాధారము.

యక్షుఁడు :— దేనివలన శ్రోత్రియుం డనఁబడును? జనుఁడు దేనివలన మహిమఁ బడయుచుండు? దేనిచే సహాయ వంతుఁ డగుచుండు? బుద్ధిమంతుఁ డెట్లగును?

ధర్మరాజు :— శ్రుతముచేత శ్రోత్రియుం డగును; తపోయక్తుడై మహిమఁ బడయును; ధృతిచేత సహాయ వంతుండగును; బుధసేవలన బుద్ధిమంతుఁ డగును.

యక్షుఁడు :— భూదేవునకు దేవభావ మెట్లు గలుగును? సాధుభావము, నసాధుభావమును, మానుషభావము నతఁ డెట్లు పొందుచుండును?

ధర్మరాజు :—భూదేవుఁ డధ్యయనమున దేవభావముఁ బొందును. అధికప్రతీతిచే సాధుభావమును, విశిష్టవృత్తి నెడఁబాసిన నసాధుభావమును పొందును. శౌచనియతి లేక ఘృత్యుభయ సంగతుఁడైన భూదేవుఁడు మానుషభావము నందును.

యత్నుఁడు :—జీవన్ముతుఁ డన నెట్టివాఁడు ?

ధర్మరాజు :—దేవాతిథి, పితృ, భృత్యుల కొసంగక తానే భుజించువాఁడు జీవన్ముతుఁడు.

యత్నుఁడు :—భూమికన్న భారమైన దెద్ది ? ఆకాశమునకంటె బొడవైన దెయ్యది ? వాయువుకన్న వేగముగల దెద్ది ?

ధర్మరాజు :—భూమికన్న దల్లిభార మెక్కువ. ఆకాశమున కన్న దండ్ర పొడవు. వాయువేగముకన్న మనోవేగ మెక్కుఁడైనది.

యత్నుఁడు :—ధర్మమునకు మూల మెద్ది ? కీర్తి కాశ్రయ మెయ్యది ? స్వర్గమార్గ మేది ? సుఖములకుఁ గారణ మేమి ?

ధర్మరాజు :—దాక్షిణ్యమే ధర్మమునకు మూలము. కీర్తికి దాన మాశ్రయము. సత్యభాషణమే స్వర్గమునకుఁ ద్రోవ. శీలమే సుఖకారణము.

యత్నుఁడు :—నరునకు దైవికమైన చుట్ట మెవ్వరు ? ధర్మములలోనెల్ల నుత్తమధర్మమెయ్యది ?

ధర్మరాజు :—నరునకు దైవికమైన చుట్టము భార్య. అహింసయే ధర్మములలోనెల్ల నుత్తమమైనది.

ఇట్లు యక్షుఁ డడుగు ప్రశ్నల కన్నిటికిని ధర్మరాజు తిరుగులేని సమాధానము లొసఁగెను. ధర్మరాజున కున్న ట్లుండి సందేహము గలిగి “మహానుభావా! నీవు సామాన్య యక్షుఁడవు గావు—ఇంద్రుఁడవో, యీశ్వరుఁడవో కానో పుదువు. నిజముఁ దెలుపు” మనఁగా యక్షుఁడు మందస్కిత వదనారవిందుడై “పాండవాగ్రజా! నేను ధర్మఁడను. సత్యము, శౌచము, తపము, శమము, దాంతి, కీర్తి, పరిజ్ఞాన మనునవి నా యాకారములు. అట్టినాకుఁ బుత్రుఁడవై యుత్తమధార్మికుఁడవైన నిన్నుఁ గన నేతెంచితిని. కుమారా! నీ సదుత్తరములకుఁ జాల సంతసించితిని. నీయెడఁ బ్రసన్నుఁడ నైతిని. నీ కొక వరమిచ్చెదను. నీ సోదరులలో నొకనికి మాత్రము జీవముల నొసఁగెదను. ఎవ్వనిని బ్రతికింపఁ గోరుదువో కోరుకొమ్ము” అని పలికెను. అంత ధర్మరాజు భక్తియుక్తుడై సమస్కారము గావించి “దేవా! మూర్ఖి తుఁడై పడియున్న నకులుని బ్రతికింపుము. నా కదియే పదివే” అని ప్రార్థించెను. ధర్మండు నగుచు “నీ సోదరులును, వీరకులాలంకారులునగు భీమాద్జనులలో నొకనిని బ్రతికింపుమని యడుగక నకులుని బ్రతికింపుమని యేల అంటివి?” అని యడుగఁగా ధర్మరాజు వినయ మచ్చుపడ “మహాత్మా! మాతండ్రి కిద్వరు భార్యలు కదా! కుంతికిఁగాను నేనున్నాను, మాద్రీ సంతానమున కతఁడు బ్రతికి యుండవలదా?” అని పలికెను.

ధర్మరాజు త్యాగ మేమని పొగడఁగలము? గాంధీవ బలదర్శితుఁడై, సురాసురులకైన జంకని యర్జునునిఁగాని

తన గదాఘట్టనమునఁ జతుర్దశ భువనములను సంతోభింపఁ జేయు భీమునిఁగాని కోరుకొనక నకులునిఁ గోరుకొని థార్మికతఁ గనుపఱచిన యా ధర్మరాజు బుద్ధికి మెచ్చి ధర్మఁడు భీమాదుల నందఱను బ్రతికించి మఱియొక వరముఁగోరుకొమ్మని యనెను. వెంటనే ధర్మరాజు “దేవా! బ్రాహ్మణుని యరణిని మృగ మపహరించుకొని పోయెను. ఆతఁడు కర్మలోప మయ్యెనని వగచుచుండును. కావున నా యరణి నతనికిఁ బ్రసాదింపు” మని ప్రార్థించెను. ధర్మఁడు “నీ మనస్సు నెఱుఁగుటకై నేనే యట్లు దాని నపహరించితిని. మఱల నాబ్రాహ్మణున కరణి ననుగ్రహించితిని. పదుమూడగు నేఁడు వచ్చుచున్నది. మీ రే రూపములు ధరించి యున్న నా రూపములతోనే యొప్పి యొరులు గుర్తింపకుండునట్లు వర మిచ్చితిని. ఇంకెయ్యది కావలయునో కోరుకొ” మ్మనియెను. అందులకు ధర్మరాజు “నిన్ను గనుటచే నా కొడువ లన్నియును తీరినవి. అయినను నా మనస్సు క్రోధ, మోహాదులకు దూరమై ధర్మపునఁదే నిలుచునట్లునుగ్రహింప వేఁడెద” నని యడుగ ‘నట్లే యగుత’మని ధర్మఁడు తత్త్వ తుండయ్యెను. ధర్మరాజు సోదరసహితుడై యాశ్రమమునకు వచ్చి సుఖముగ కాలముఁ బుచ్చుచుండెను.

9

(i) అజ్ఞాతవాసము

నిరంతర మతిథిసపర్యలతోడను, పుణ్యకథాశ్రవణములతోడను, పాండవు లరణ్యవాసమును పండ్రెండేండ్లు

గడపి, యజ్ఞాతవాసమును జేయ నిశ్చయించుకొనిరి. పురోహితుడగు ధౌమ్యునివలన సేవాధర్మము లెఱిగి, యతనిచే ననుజ్ఞాతులై వెంట నున్న బ్రాహ్మణులకు నమస్కరించి వారి యాశీర్వాదము లందుకొని ద్రౌపదితోడఁగూడి ప్రయాణమైరి.

ఒకచో నందఱు విశ్రమించి యుండ ధర్మరాజు “విరటుని రాజ్యము సస్యసమృద్ధమని, ధర్మమున కాటపట్టని విందుము. అచటికేఁగి యతనిని గొలిచి యుండుద” మనఁగా నర్జునుఁడు గన్నీరు కార్చుచు “మీ రే వేషమున నచట నుండెద”రని యడిగెను. దానికి ధర్మరాజు “నేను సన్యాసివేషమునఁ గొల్తు” నన నందఱును రాజశ్రేష్ఠుఁడును ధర్మమూర్తియనగు నతనికి వచ్చిన యిడుమపాటునకు దుఃఖించిరి. పిదప వారు తమ తమ వేషములను, నామధేయములను నిర్ణయించుకొనిరి. ధర్మరాజు సన్యాసివేషముతో కంకుభ్రుత్తునుపేరును, భీముఁడు వంటలవాఁడుగ వలలుఁ డనియును, పార్థుఁడు నాట్యాచార్యుఁడుగ బృహన్నల నామాంకితుఁడుగను, నకులుఁ డశ్వరక్షకుఁడుగ దామగ్రంథి యను నభిధానముతోను, సహదేవుఁడు గోసంరక్షకుఁడుగఁ దంత్రీపాలాభిధేయుఁడుగను, ద్రౌపది సైరంద్రీ వేషమున ‘మాలిని’ యను పేరను ద మ్మితరు లెఱుఁగకుండునట్లు ప్రచ్ఛన్న వేషములు ధరించి యస్త్రశస్త్ర, గాండీవ గదాద్యాయుధంబులను నగరోపకంఠమున శృశానమునకుఁ జేతనున్న శమీవృక్షముపై శవాకారముగఁ జుట్టివైచి విరాటనగరాభిముఖులై చనిరి.

విరటుడు మంత్రులతోఁగూడి మంతనము చేయుచుండ సన్యాసివేషముతో ధర్మరా జాతని సభలోఁ బ్రవేశించెను. ధర్మజుని ముఖమునందలి రాజలేజమును, శాంతిప్రసన్నతలను జూచి విరటుడును, సదస్యులు నాశ్చర్యపడిరి. ఆ యాజాను బాహువులను, విశాలమైన నేత్రములను, ప్రత్యంగసౌందర్యమును బరీక్షించి “మహారా జెవఁగో సన్యాసివేషమున నుండి యుండు”నని వార లూహించిరి. ఆ వచ్చిన సన్యాసికి విరటుడు మర్యాద గావించి స్వర్ణ సింహాసనమునఁ గూర్చుండ నియోగించి “మీ దే దేశము? మీ రాకకుఁ గల కారణ మెయ్యది? అనుగ్రహింపుడు” అని వినయవిధేయతలతో నడిగెను. ఆ సన్యాసి “దేశము లన్నియు మావే! నేనిది వజ్రలో ధర్మరాజునొద్ద నుంటిని. ఆయనతోఁ బురాణగోష్ఠి సల్పుచు, విరామవేళలందు పాచిక లాడుచుంటిని. ధర్మరాజు మాయాద్యూతవంచితఁడై సతీ, సహోదరసహితఁడై యడవులపా లయ్యెను. నేనును దేశములపాలై యిప్పుడు ని న్నాశ్రయింప వచ్చితిని. నాపేరు కంకు”డని చెప్పెను. “ఇంతకన్న మాకు మహాభాగ్య మేమి గల?”దని విరటుడు సంతోషించి ధర్మరాజును సగౌరవముగఁ దనయొద్ద నుంచు కొనుటకు సమ్మతించెను. ఇతరులును విరటుని దగ్గఱఁ జేరి తమ తమ నిధులను సక్రమముగ నిర్వహించుచుండిరి.

విరటుని భార్యపేరు సుధేష్ఠ. ఆమె సోదరుడగు కీచకుండు సుధేష్ఠ కలంకారములఁ గావించుచు సైరంద్రీవేషమున నున్న ద్రౌపదింజూచి మోహపరవశుఁ డయ్యెను. తన యక్క కీ విషయముఁ దెల్పి, సైరంద్రీని తన యింటికిఁ

బంపుమని ప్రార్థించెను. విరాటపట్టమహిషి వలదని యెంత బోధించినను గీచకుండు వినలేదు. తుద కామె చేయునది లేక మద్యముతెచ్చు నెపమున సైరంద్రిని కీచకుని యింటికిఁ బంపెను. వాఁడు దుర్మార్గమున నామెను చెఱఁబట్టఁ బ్రయత్నింప సైరంద్రి తప్పించుకొని సభాభవనము వైపు పాటీ పోవుచుండ నా నీచుండు వెంటబడించెను. భీముఁ డా సమయమున వంటకట్టియలకొఱ కచటి కేఁగుదెంచి యుండి ద్రౌపది భంగపాటుఁ జూచి కోప మాపుకొనలేక ఎదురుగ నున్న వృక్షముఁ బెకలింపఁ బ్రయత్నించుచుండ ధర్మరాజు విరటు నితోఁగూడి యచటి కేతెంచి, భీముని రాద్రము గమనించి సమయభంగ మగునని యెంచి యన్యూపదేశముగ “వంట కట్టియల కితరవృక్షములు గలవు కదా! ఆశ్రితప్రతితికి నాతపముఁ బాపుచు, ఛాయాసమృద్ధ మగు నీ భూజము నేల వలలుండు పెకలించఁదలఁచెనో?” యనియెను. భీముఁ డా మాటలలోని నిగూఢభావము నెఱిగి యా ప్రయత్నమునుండి విరమించెను. ధర్మరా జా సమయమున వహించిన యోరిమి దేవతలకై న దుర్లభము గదా!

భీముని వారించుటచే ధర్మరాజుపై ద్రౌపదికిఁ దామ సము కలిగెను. చరచర నడచి వచ్చి యామె “రాజుగారు, నితరులుఁ జూచుచుండఁ గులకాంత నగు నా కిట్టి యవమానము తటస్థింప నితరులమాటఁ జెప్పనేల? ఈ విధముగ నొనర్చిన దురాత్ముని నూరక విడిచిపుచ్చిన నాడువారి గతి యేమగును?” అని కన్నీరు గార్చుచు విరటునిఁ బ్రశ్నించెను. రాజు ప్రత్యుత్తర మిడకుండుటఁ గాంచి “నీ భర్తకుఁ జెప్పు

పరివర్తన

౧౫౫

కొమ్ము. అతఁడు కీకుచని దండించును. నాట్యక తైవలె నిల్లాల
వగు నీ విట్లు సిగ్గుబిడియములు లేక, మగవాడున్న చోట,
అందును సభాస్థలమున మాట్లాడఁ దగ''దని ధర్మరాజు
ద్రౌపది నెదిరించెను. ఈ మాటలకు రోష ముట్టిపడ
“నా భర్త నటుఁడు. అంతియగాదు, అతఁడు కితవుఁడు. అట్టి
వాని భార్య నైన నే నీ పనిఁ జేయుటలోఁ దప్పేమియులే”
దని చెప్పి యచటినుండి వెడలిపోయెను. ద్రౌపది యన్న
మాటలకుఁ గోపపడక విరటునితోఁ జిటునగవు నగుచు
“అవమానభరమును సహింపలేక యిట్లామె మాటలాడి
యుండు”నని ధర్మరాజు పలికెను.

భీముని యాలోచన ననుసరించి ద్రౌపది కీచకునితో
నాట్యశాలకు రమ్మని చెప్పెను. గాఢాంధకారమయమగు
రాత్రిలో భీమసేనుఁ డా నర్తనశాలలోఁ గీచకునిఁ జంపెను.
కీచక మరణము లోకమున వెల్లడి యయ్యెను. సింహబలుఁ
డగు కీచకుని జంపినవాఁడు భీముఁడే యై యుండునని కౌగవు
లూహించిరి. విరటుని గోవులఁ బట్టినట్లైనఁ బాండవులందున్న
యెడల బయలుపడుదు రని యాలోచించి దుర్యోధనుఁడు
త్రిగర్తదేశాధిపతి యగు సుశర్మ యనువానికిఁ గొంత సైన్య
మొసఁగి దక్షిణదిశకు వచ్చు విరటుని గోవులను బట్టుకొనవలె
నని చెప్పి పంపెను. ఉత్తరదిశకు భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ,
కృపాశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుఁడు తాను సైన్యముగ
బయలుదేటి వెళ్లెను.

దక్షిణగోగ్రహణమునకు ధర్మరాజు, భీమ, నకుల, సహదేవులు చని సుశర్మ నోడించి గోవులను మరల్చుకొని వచ్చిరి.

ఉత్తరగోగ్రహణమునకు విరటుని కుమారుడగు నుత్తరునితోఁ గలిసి యద్వయముఁ జేరి కురుసేనల నెల్ల జయించి గోవులను మరల్చుకొని వచ్చెను. కౌరవులు తీతగాత్రులై 'బ్రతికియండివ శుభములఁ బడయవచ్చు' ననుకొని తిరోగమనమును సాగించిరి.

ఆ సమయమున ధర్మరాజు విరటునితోఁ బాచిక లాడుచుండెను. వార్తాహరులవలన నుత్తరుఁడు కురుసేనను జయించి వచ్చుచున్నాడని విని విరటుఁ డానందించుచుండుటఁ గాంచి ధర్మరాజు "మన యుత్తరుఁ డొక్కఁడే కురుసేనను గెలిచి యుండునా? దీని కితరుల సాహాయ్యముండి యుండును" అని యెను. ఆ మాటకు విరటుని మనస్సు చివుక్కుమన "నీ విట్లు పలుకవలదు. తప్పక నా కుమారుడే గెలిచి వచ్చుచున్నాఁ" డని ధర్మరాజుపై నెగిరి పడెను. ధర్మరా జంతటితో వదలక "బృహన్నలసహాయమువలననే యుత్తరుఁడు గెలిచి యుండు" నని, బృహన్నలను బొగడ నారంభించెను. విరటున కంత కంతకుఁ గోప మధికమై చేత నున్న వారెతో ధర్మరాజు నొసటిపైఁ గొట్టెను. అందొక గంటి యేర్పడి రక్తము గారఁ జొచ్చెను. చెంతనున్న ద్రౌపది యది చూచి తన చీర చెఱిగుఁజించి యా రుధిరము స్రవింపకుండ ధర్మరాజు నొసటి నొత్తి పట్టెను. ద్రౌపదీ ప్రవర్తనమును విరటుఁడు

శంకించి “నీవెందు కిట్లు చేసితివి?” అని ప్రశ్నింపగా నామె. “ఇతఁ డొక మహానుభావుఁడు. ఈ రక్తబిందువు లెన్ని క్రింద పడునో, యన్ని సంవత్సరము లీ దేశము క్షామపీడిత మగును అందువలన నీ మేలికొఱకే యిట్లానర్చితిని” అని తెలుపగా విరటుఁ డాశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను.

విరటుఁ డా పిదప నుత్తరునివలన నతని విజయమునకు బృహన్నలయే కారణమని తెలిసికొనెను. అతఁడు సన్యాసి వేషమున నున్న ధర్మరాజుపాదములపైఁ బడి ‘నా తప్పు తమింపుఁడని ప్రార్థించెను. పాండవు లజ్ఞాతవాసమునకై తన యాస్థానమునఁ జేరిరనియు, కంక - నలల - బృహన్నలా - దామగ్రంధి - తంత్రీపాల నామములతో నున్నవారు ధర్మజ భీమాంజన నకుల సహదేవులే యనియుఁ దెలిసికొని విరటుఁడు మిక్కిలి యచ్చెరువందెను. అతఁడు వారి నెన్నోవిధముల సత్కరించెను. అర్జునునకు సుభద్రాదేవియందుఁ గలిగిన అభిమన్యునకుఁ దన కుమార్తె యగు నుత్తర నొసఁగి. విరటుఁడు మహావైభవముగ వివాహము నొనరించెను.

(ii) రాయబారములు

పాండవులు పండ్రెండేండ్ల రణ్యవాసము, నొక సంవత్సర మజ్ఞాతవాసమును ముగించిరి. బంధుజన పరివృత్తులై వారుండఁగా గృష్ణుఁడు వచ్చి “మీరు నియమానుసార మరణ్యాజ్ఞాతవాసములు సల్పినారు. మీ యర్ధరాజ్యమును మీకుఁ గౌరవులీయవలసి యన్నది. వారియొద్ద కొక దూతను బంపు టుచిత” మనియెను. పాండవుల పక్షమున ద్రుపదుఁడు.

తన పురోహితునిఁ బిలిచి చెప్పవలసిన మాటల, నడుగ
వలసిన వాని నతనికిఁ జెప్పి కౌరవులకడకుఁ బుత్తెంచెను.
ఆ పురోహితుఁ డేగి ధృతరాష్ట్రుని కొలువైన ధర్మరాజాభి
మతం బెఱింగించెను. భీష్మాదులు సంతోషించిరి. దుర్యోధ
నాదుల కా మాటలు రుచింపవయ్యెను. తుదకు ధృత
రాష్ట్రుఁడు తన దూతవలన నన్నియుఁ జెప్పి పంపుచు నని
యా పురోహితుని కౌరవపురస్సరముగ వీడ్కొల్పెను. ధర్మ
రాజులు ద్రుపదుని పురోహితునివలన హస్తినాపుర విశేష
ములఁ దెలిసికొనిరి.

అంతఁ బాండవులు పల్లవ్యమును గ్రామమును జేరుకొని
యుంక ధృతరాష్ట్రుని సం దేశముఁ గొని సంజయుఁ డేతెంచెను.
పాండవులు సంజయు నుచితవిధముల సత్కరించిరి. కౌరవులు
దుర్మార్గులనియు, వారు పాండవులపాలి రాజ్యము నీయ
కున్నను, శాంతమూర్తులగు పాండవులు సహించి యూర
కుండుట మేలనియు, యుద్ధమునకు నచ్చుట తగదనియు,
రుధిరాన్నముకంటె భిక్షాన్నమే మేలనియు ధృతరాష్ట్రుని యభి
ప్రాయమును సంజయుఁడు పాండవుల కెఱుకపఱచెను. అంత
ధర్మరాజు సంజయునితో “సంజయా ! మే మెన్నియో కడ
గండ్లు పడి బ్రతికి యున్నాము. మా యర్ధరాజ్యమును మే
మడుగుచున్నాము. ధృతరాష్ట్రుడు పుత్రునకు లోబడి మా
నంతు రాజ్యమును మాకుఁ బంచి యీదలఁపఁడేని భీముని
గదయు, నరునుని గాండీవముఁ దలపునకుఁ దెచ్చుకొనుమని
నుడువుము. ధర్మమునకై కట్టుపడి యుంటిమే గాని, యుద్ధ
మునకు వెనుదీయువారము కామని తెల్పు” మని చెప్పెను.

సంజయుఁ డీ విషయములను ధృతరాష్ట్రునకు సవిస్తరముగఁ జెప్పెను. దుర్యోధనుఁడు పాండవులు చెప్పి పంపిన మాటలకు మండిపడి 'సగముపాలు గాదుకదా, యేవుర కైదూళ్ళనైన నీయను. తుదకు సూదిమొన మోపునంతటి నేలనైన నొసంగను. యుద్ధమేగాని'మృని మొండిపట్టు పట్టి ధృతరాష్ట్రుని నోట మాట వెడలకుండఁ జేసెను.

ఇంతకుఁ బూర్వమే పాండవుల పక్షమున నర్జునుఁడును, కౌరవుల పక్షమున దుర్యోధనుఁడును యుద్ధమునఁ దమకు సాయపడవలసినదని కోరుచు శ్రీకృష్ణునియొద్దకు వెళ్లిరి. "నేను నిరాయధుఁడ నయి యుండి వాఙ్మోతసాహాయ్య మొనర్చుచుందును; అట్టి నేను కావలెనో, నావంటి బలశాలురు షడివేల మంది కావలెనో చెరి యొక్కరును కోరుకొనుఁడు" అని శ్రీకృష్ణుఁడు పలుకఁగా అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునే కోరుకొనెను. నిరాయధుఁడగు శ్రీకృష్ణునివలనఁ బ్రయోజనము లేదని భావించి దుర్యోధనుఁడు యాదవసైన్యమును గోరుకొనెను. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు రెండు పక్షములవారికిని సాయపడెను.

పాండవులు సాక్షాద్భగవత్స్వరూపుఁ డగు శ్రీకృష్ణుని రావించి తుది రాయబారమునకై హస్తినాపురమునకుఁ బోవలసినదిగాఁ బ్రార్థించిరి. అందుల కతఁ డొడంబడెను. వేఱు వేఱుగఁ గౌరవులకుఁ జెప్పవలసిన మాటలఁ దమకు తోచిన రీతిని భీమాద్జన, నకుల సహదేవులునుఁ జెప్పిరి. ధర్మరాజు "మహాత్మా! నీ వెఱుంగని నీతులు, ధర్మములు లేవు; గావున, నేఁ జెప్పవలసిన దేమియును లేదు. అయిన నొక విషయమై నిన్ను ప్రార్థించెదను. కౌరవ, పాండవ వంశముల

కెల్లయిన విరోధము వాటిల్లకుండునట్లు చూడుము. సంధి
కార్యమే మా యభయులకు నభ్యుదయప్రదము. సంధి గాక
యుద్ధమే పాసఁగిన బాంధవత్వము మగును. ధృతరాష్ట్రానితో
నీ మాటలఁజెప్పి యొడంబఱచు భారము నీయఁడు” యని
పలికెను. ఇట్లు చెప్పియు ధర్మజుఁడు కొంతనడి సంతసించి,
పదంపడి “మహాత్మా! నీవు కౌరవులకడకుఁ జోవలదని
యును నొక్కబుద్ధి వొడమెను. వారు యును” లని నివే
దించెను. పరమాత్ముఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డతని సందేహమును
గ్రహించి, తన్ను కౌరవు లేమియుఁ జేయఁజాలరని చూతని
సంతయమును పోఁగొట్టఁగా, ధర్మసూతి యెట్టకేలకు సమ్మతించి
మఱియు నిట్లనియె.

“దేవా! మనకుఁ గర్తవ్యము సంధియే, అది పాసఁగ
దేని, యటనున్న రాజలోకము, కురువృద్ధజనము మెచ్చు
నట్లు, మన ధర్మస్థితి ప్రకాశించునట్లు పొనరించి రానలె నని
ప్రార్థించెను. ద్రౌపది తన పరాభవముఁ దలపోసికొని
కృష్ణుని హృదయము ద్రవించునట్లు విలసించెను. కృష్ణుఁ
డామెకు ధైర్యముఁజెప్పి హస్తినాపురోన్ముఖుడై చనెను.

హస్తినాపురమునకు శ్రీకృష్ణుఁడు వెళ్ళి ధృతరాష్ట్రాదు
లొనర్చిన సత్కారము లందుకొని పుత్రప్రవాస దుఃఖితయై
యున్న కుంతికడ కేఁగి యామె నూటడించి పేగోలగమున
నున్న ధృతరాష్ట్రాని చెంత కేఁతెంచెను; భీష్మ, ద్రోణా
శ్వేతామాదులు వినుచుండ ధర్మరాజాభిమతం బెఱింగించి,
సంధియే కర్జమని పలికెను. దురహంకారదూషితుం డగు
దుర్యోధనుఁ డా మాటలఁ జెవిఁబెట్టక రాయబారముకొఱకు

వచ్చిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మనే త్రాళ్ల గట్ట నుండించెను. కృష్ణుఁ డీ దురాలోచననెఱిగి దుర్యోధనాదుల యల్పత్వమునకు, దుర్మార్గమునకుఁ గినిసి బ్రపంచమెల్లను వ్యాపించియున్న తన విశ్వరూపము ధృతరాష్ట్రునకుఁ జూపి తిరిగి యుపప్లావ్య మునకు వచ్చెను.

పాండవులకు హస్తినాపుర వృత్తాంతములఁ దెలియ నుజుచి కృష్ణుఁడు “ఇంక యుద్ధము తప్ప గత్యంతరము లేదు. దానికై ప్రయత్న మొనర్చు” డని పాండవులకు చెప్పెను. పాండవులు తమకు సహాయముగ వచ్చు రాజులనెల్ల రను పై న్య, రథ, గజా శ్వాదులతోడఁ బిలిపించుకొని యొక సుముహూర్తమున ధృష్టద్యుమ్నుని సేనాధిపతిగ నియమించుకొని శుభశకు నములఁ గని వానిని జయసూచకములుగ భావించుకొనుచుఁ గురుక్షేత్రముఁ జేరుకొనిరి.

10

(i) కురుక్షేత్రము

కురుక్షేత్ర మెల్ల సేనలతోడను, రథ, గజ, తురగ పదాదులతోడను నిండెను. కౌరవులవైపు పదునొకం డక్షౌ హిణుల సేనయు - పాండవులవైపున నేడక్షౌహిణుల సేనయు సమరసన్నద్ధమై బారులుదీరి యుండెను. పటహ, భేరిభాంకార ములు చెవులు చిల్లులు పడునట్లు మ్రోఁగుచుండెను. సేనల త్రొక్కి-శృచే నెగయు ధూళి యాకాశమున కెఱుపురంగు వైచెను.

భీష్ముడు కౌరవపై న్యాయధర్మముడై సంగరపు మొగ్గ
 రంబున నుండెను. ఇరుపక్షముల వీరులు రణసంసిద్ధులై
 యుండ ధర్మరాజు శస్త్రాస్త్రధనువులను, కవచమును రథము
 పై నిడి పాదచారియై భీష్ముని తేరివంకకుఁ బోవుటఁ గాంచి
 యచటివా రనేకవిధములఁ దలఁచుచుండిరి. భీష్మునిపజ్జ కరిగి
 ధర్మరాజు నమస్కరించి “మహాత్మా! యుద్ధముఁ జేయుటకు
 ముందు నీ యనుజ్ఞఁ గైకొన వచ్చితిని. నీవు మనఃపూర్తిగ
 దీవించి పంపిన మాకు జయము గల్గు” నని వేడుకొనియెను.
 భీష్ముడు సంతోషించి “నీ విట్లు వచ్చి యడుగకున్న శాప
 మిచ్చెడివాడను. వైరులను నిర్జింపఁగలవు. నీ పక్షమునఁ జేరి
 యుద్ధముఁ జేయుమనుట తప్ప మఱియొక వర మేదైనఁ
 గోరుకొ; మొన్నఁగెద” ననియెను. భీష్మునకుఁ దమపైఁగల
 యవ్యాజానురాగమున కా యజాతశత్రుఁ డానందించి “పూరు
 దుర్యోధనుని పక్షముననే యుద్ధముచేయుడు—నా హిత
 మును మాత్రము మనస్సులో నుంచుకొనుఁ” డన భీష్ముఁ
 “డా మాటలలో నీ యభిప్రాయమే” మని ప్రశ్నించెను.
 దానికి ధర్మరాజు భయ, వినయములతో “నిన్ను యుద్ధ
 మున గెలుచు విధము బోధింపు” మని ప్రార్థించెను. అందు
 లకు భీష్ముడు చిఱునవ్వుతో “నన్ను గెలుచుట కా దేవతల
 కైన దరము గాదు. మంచితనముతో నా మనస్సుఁ గరఁగించి
 నేఁబూనిన యాయుధమును వదలునట్లు చేసినఁగాని నన్నొ
 డింపనేర”రని చెప్పి ధర్మరాజుని పంపించెను. వెంటనే ధర్మరాజు
 ద్రోణాచార్యుని కడకేగి యుద్ధమున కనుజ్ఞ వేడి, యాతని
 వధోపాయమ్ము లడిగి తెలిసికొని కృపాచార్యుని యాశీస్సుల

నంది, శల్యుని చెంతకుఁ జని “నీవు కర్ణునకు సారథి వయ్యెదవు. అపుడు మాకు సహాయ మొనర్పు” మని ప్రార్థించిన నతఁ డందుల కొండంబడియెను. ఇట్లందఱచేత ననుజ్ఞానముండై ధర్మరాజు రథారూఢుడై సంప్రదాయానుసారముగ గురువులకుఁ, బూజ్యులకు నమస్కార బాణములు వైచి పోరునకుఁ దలపడియెను.

అర్జునుఁడు కృష్ణసారథ్యముతో నొప్పు రథముపై సేనామధ్యంబునఁ బ్రవేశించి యా సేననెల్లఁ గలయఁజూచి బంధుత్వము మగునని పశ్చాత్తాపముతోడఁ గృష్ణునికిఁ దన యుద్ధవిముఖత నెఱింగించెను. అర్జునుని మాటలను విని గృష్ణుఁడు “అర్జునా! తౌత్రధర్మమునకు యుద్ధసమయమున నిట్టి భావ ముచితము గాదు. ప్రపంచమునఁ బ్రాణులు పుట్టుటయుఁ, గిట్టుటయు సహజము. మోహ మనునది బంధువులనియుఁ, బుత్రులనియుఁ, భార్యయనియు నీ మొదలగు వాంఛలఁ గలిగించుచున్నది. కౌరవుల పాపములు పండినవి. వారు బ్రదుకుటవల్ల భూభార మొకటి తప్పు వేటొక లాభము లేదు. ఆ పాపపక్షయము నీవల్ల జరుగునట్లు భగవంతుఁ డాజ్ఞాపించి యున్నాఁడు. నీ వీ కార్యమును నెఱవేర్చవలయు” నని యనేక ధర్మరహస్యము లతనికి బోధించి, తన విశ్వరూపముఁ జూపి, యర్జునుఁడు యుద్ధమునకు గడఁగునట్లు కావించెను.

(ii) భీష్ముని సమరము

ఇరు బలంబులును రణమునకు దిగెను. భీష్ముఁడు విజృంభించి యుద్ధ మొనర్చుచుండెను. పాండవబల మంతయుఁ

గలగఁ జొచ్చెను. భీష్ముని కెదురుగఁ బోవుట కెవ్వరును సాహసింపరైరి. అర్జునుఁ డా ప్రతాపమునకు జంకి ప్రక్క-ప్రక్కలఁ బోసాగెను. భీముఁ డెదుటకుఁ బోయియుఁ దప్ప కొనుచుండెను. ధర్మజ, నకుల, సహదేవులు, నితరవీరులును భీష్ముని బాణముల ధాకకుఁ దట్టుకొనఁజాలక పరువులెత్తుచుండిరి. 'ఎండిన యడవిలోని కార్పిచ్చు' వలె భీష్ముఁడు పాండవబలము నంతకంతకు భస్మీభూత మొనర్పసాగెను. వేనకువేలు రథములు నుగ్గయ్యెను. తలలు తెగియు, కాళ్లు విడిగియు, నేనుఁగులు, గుఱ్ఱములు యుద్ధరంగమునఁ బడియుండెను. లెక్కిడరానంతటి సేన నశించెను. కురుక్షేత్రమున నెత్తుటికాల్వలు పాటఁజొచ్చెను. సాయంసమయమగుట యుద్ధము చాలింపఁబడెను. కౌరవసేనలో నానందము వెల్లి విరియుచుండెను. పాండవ బలంబులకు నిస్పృహ మిగిలెను.

ఆ రాత్రి ధర్మరాజు వ్యాకులిత మనస్కుఁడై కృష్ణుని చెంతకుఁ జని "ఆర్యా! నేఁడు పాండవబల మెల్ల భీష్ముని ప్రతాపమునఁ గుందువడినది. మన యర్జునుఁ డతనిని జయించునని యాసపడుచుంటిని. అతఁ డేలకో భీష్మునిఁ బ్రతిఘటింపఁ డయ్యెను. భీముఁడు తప్పకొనుచుఁ దిరుగుచున్నాఁడు. వీరిని బ్రతిమాలుకొనుటకంటె యుద్ధమును మానుకొనుట మేలు. మనకు సహాయముసేయవచ్చిన రాజుల నెల్ల భీష్ముని నిశితశరపుంఖములకు బలిగాఁజేయలేను. ఇంక నడవులకు బోయి యాకు లలములఁ దిని తిరుగుచుండెద" నని చెప్పి వాపోయెను. కృష్ణుఁ డతని వీఁపుఁ దట్టుచు "సీ వేమియు భయపడవలదు. సీతమ్ములప్రతాప మదృఢమై

నది. భీష్ముని శిఖండి సహాయముతోఁ బరిమార్పించెదను. తరువాతఁ గ్రమముగ నందఱిని జయింపవచ్చు”నని ధైర్యము చెప్పి సాగనంపెను.

భీష్ముఁ డతిశయపరాక్రమముతోఁ బాండవులసేనను జించి చెండాడుచు నొకే విధముగఁ దొమ్మిది దినంబులు యుద్ధముచేసెను. కౌరవసేనలో విజయోత్సాహము వెల్లి విరిసెను. పాండవబలము లంతకంతకు నపజయభీతితో ‘నెండకాలపు మల్లెతీగల’వలె వ్రేలఁ బడుచుండెను. భీష్ముని బాణములకు పాండవుల బలగ మెంతయో యాహుతి యయ్యెను. వీరు లెందఱో మరణించిరి. కత్తివ్రేటున కై నను పాండవుల ముఖములలో నెత్తుడుచుక్క లేదయ్యెను. ‘ముందు నకుఁ బోయిన నుయ్యి, వెనకకు వచ్చిన గొయ్యి.’ ధర్మ రాజునకు సంకటపరిస్థితి యేర్పడెను. ఒకవైపు భీష్ముని ప్రతాప మసాధ్యముగఁ గనుపించుచున్నది. — మఱియొక వైపు తమ బలములు నానాఁటికి క్షీణించుచున్నవి. ఏమి చేయుటకు నతనికిఁ దోచినది గాదు.

తొమ్మిదవనాఁటి రాత్రి ధర్మరాజు దీర్ఘముగ నాలోచించి ‘భీష్ము నోడించుటకు దేవునితరమైనఁ గా’దని నిశ్చయించుకొని తమ్ములను, కృష్ణుని, తనయొద్దకుఁ బిలిపించుకొని “భీష్ముని జయించుట కలలోని మాట. శస్త్రాస్త్రముల కతఁడు లొంగువాఁడు కాఁడు. మన యర్జును లెందఱైన నతని ప్రతాపమున కోపఁజాలరు. ఎటులనైన నతనిని బడఁగొట్టు

మార్గ మన్నేసింపు” మని కృష్ణునివైపు దీనముగఁ జూచెను. కృష్ణుఁ డొక నవ్వు నవ్వి “నీకేమియు భయము వలదు. ఈ యర్జునునిచే నతఁ డోడింపఁబడకున్న నే నతని నోడింతు” నని యభయ మొసఁగెను. ధర్మరాజు “మహాత్మా! నీ వాడిన మాటను తప్పఁగూడదు. నిరాయుధుఁడనై యుండి పాండవులకు యుద్ధములో సహాయమొనర్తు నని కదా నాఁడు దుర్యోధనునకుఁ జెప్పితివి. అందువలన నీవు చక్రముతో నతనిఁ జంపిన ధర్మహాని యగు ; అది మాకు నవమానకరము. గదా ! అయ్యో ! చిన్నతనమునుండియుఁ బెంచి పెద్దచేసిన భీష్మునిఁ జంపుట కుపాయము లాలోచింప నే నెంతయుఁ జింతించుచున్నాను ! రాజధర్మ మెంతటి ఘోరకర్మమునకుఁ బురికొల్పుచున్నది ! ధర్మహాని కలుగుకుండునట్లేదేని నుపాయమున్నఁ దెలియఁజెప్పము. మొదటనే భీష్ముడు దుర్యోధనునివైపు యుద్ధముచేయుచున్నను నా హితముఁ దలఁతునని చెప్పి యుండెను. కావున నతని నే మడిగిన నడుగవచ్చు”నని. ధర్మరాజు వచింపఁ గృష్ణుఁ డతని యభిప్రాయ మెఱిగిన వాఁడై “మన మతనిచెంతకేఁగి నీ వధోపాయముఁ దెలుప వలె నని ప్రార్థింతము. తప్పక యతఁ డా విధ మెఱిఁగించు” ననియెను. ధర్మరాజు ధైర్యము తెచ్చుకొని తమ్ములతోడను కృష్ణునితోడను గలసి యా యర్ధరాత్రమున భీష్ముని శిబిరముఁ జేరుకొనియెను.

భీష్ముడు ధర్మరాజాదుల రాకకు సంభ్రమమునొంది. మర్యాదగఁ గూర్చుండ నియోగించి “ఈ యర్ధరాత్రమున

వచ్చుటకుఁ గారణ మే”మని ధర్మరాజును బ్రశ్నించెను. దానికి ధర్మరాజు “ఆర్యా! నిన్ను రణమున గెలుచుటకు మా వశము గాదు. నిన్ను గెలిచినఁ గాని కౌరవుల నోడింపఁ జాలము. నిన్ను గెలుచు నుపాయముఁ జెప్పి మమ్ముఁ గృతార్థులఁ గావింపు” మని యతిదీనముగఁ బ్రార్థింప, భీష్ముడు దరహాసితవదనుడై “నాచేత ధను వున్నంతవఱకు నన్నోడించుట కెవ్వరితరమునుఁ గాదు. నీవు పరమశాంతుఁడవు; ధర్మమూర్తివి గావున నీపక్షమునకే జయము గల్గుట తథ్యము. నేను నపుంసకులతో యుద్ధముఁచేయను. ద్రుపదుని పుత్రుఁడగు శిఖండిని రథముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని యుద్ధముఁడు నాతోడఁ బోరుటకుఁ గడఁగెనేని నన్ను నిర్జింపవచ్చును” అని చెప్పి వారలను బహుమాన పురస్కరముగ వీడ్కొలిపెను.

భీష్ముడు దశమదినమున యుద్ధముచేయఁ గడఁగ నర్జునుడు శిఖండిని దన తేరిపై నెక్కించుకొని యతనిఁ బ్రతిఘటింపసాగెను. భీష్ముడు శిఖండివైపు చూడనందున నధోవక్తుఁడై యర్జునునిమీఁద శరపరంపరలఁ గురిపింప సాగెను. భీష్ముని బాణముల నెల్లఁ బ్రతిహతము గావించుచు నర్జునుడు వాఁడిమయాఖములచే భీష్ముని శరీరమును నొప్పింప సాగెను. భీష్ముడు కుంతితప్రతాపుఁడై, రుధిరసిక్త దేహుఁడై రథముపై శోషిల్లెను. కౌరవ బలంబు లెల్ల

‘హాహా’ రావములు సేయుచుండఁ బాండవబలములు విజయ భేదులను మ్రోయుచుచుండ సారథి రథమును యుద్ధరంగము నుండి మరల్చుకొని పోయెను.

(iii) ద్రోణుని సంగరము

భీష్మభానుఁడు సమరరంగమునుండి యస్తమించుట తోడనే కౌరవపద్మములు ముకుళించెను. విజయచంద్రికలు హృదయరంగముల వెల్లివిరియఁ బాండవ నీలోత్పలములు వికసించెను. దుర్యోధనాచులు భావికార్యక్రమమును గూర్చి తీవ్రముగ నాలోచింపఁదొడఁగిరి. అందఱి యభిప్రాయములను గైకొని దుర్యోధనుఁడు ద్రోణాచార్యులను పైన్యాధ్యక్షునిగ నియోగించెను. ఆ పదవికి ద్రోణుఁ డుప్పొంగి దుర్యోధను నేదైన వరముఁ గోరుకొమ్మన, నత డానందపరవశుఁడై “ధర్మరాజును నాకుఁ బ్రాణములతోఁ బట్టి యొసఁగు” మని యడిగెను. ద్రోణుఁ డందులకుఁ జింతించి “ధర్మరాజును యుద్ధమున వధింపమనక, యతనిని ప్రాణములతో నప్పగింపుమని యడిగితివేల? వారి యర్ధరాజ్యమును వారి కీయఁదలఁచితివా?” యని ప్రశ్నింప దుర్యోధనుఁడు “దేశి కోత్తమా! పాండవులను జయించుట దుర్లుటము. లేదా వారి నందఱు యుద్ధమున నిహతులఁ గావించినట్లైనఁ గృష్ణుడు మనలను వధించి రాజ్యమును కుంతీదేవి కొనఁగును. కాబట్టి ధర్మరాజును ప్రాణములతోఁ బట్టి తెచ్చిన నతనితో మరల

జూదమాడి పాండవుల నరణ్యములకుఁబంపవచ్చు”నని తన మామోపాయమును వెల్లడించెను. ద్రోణుఁ డతని దుర్మార్గ బుద్ధికిఁ జింతించి “అర్జునుఁడు రణరంగమున నున్న, ధర్మ రాజును బట్టుట యసాధ్యమైన పని. అర్జునుని స్థలాంతరము నకు గొని పోయినచో నామాటఁ జెల్లించుకొందు” నని చెప్పి యుద్ధమునకు బయలుదేఱెను. సూర్యోదయానంతరము యథార్థిగ నుభయపై న్యములును యుద్ధసన్నద్ధములై నిలిచెను. ద్రోణుఁడు మహావీరుఁడు. ఇటు పాండవులకు నటు కౌరవులకును గురువు. ధనుర్వేదమున నతఁడు ప్రామాణి కుఁడు. పాండవులకు భీష్మునికంటె నితఁడు కొఱకరాని కొయ్య. ఇట్టి పరిస్థితిలోఁ గూడఁబాండవులు ధైర్యము వీడక పోరుటకుఁ దలఁపడిరి. అంత ఘోరసంగ్రామ మయ్యెను.

ద్రోణుఁడు తన శస్త్రాస్త్రపాండిత్యముఁ జూపుచు పాండవ బలములఁ జిందఱవందఱ గావింపసాగెను. అతనిమూర్తి ప్రళయకాల రుద్రునివలె మహాభయంకరముగ నుండుటచేఁ బాండవవీరు లాతనిని దప్పకొనుచు తిరుగసాగిరి. ద్రోణా చార్యుఁ డాశ్చర్యపడి సారథితో “ధర్మరాజుతో మార్కొనిన నందఱు నతనిని విడిపింప వత్తురు. అప్పుడు చేతులతీట తీరునట్లు యుద్ధ మొనర్పవచ్చును. రథమును ధర్మరాజు వంకకుఁ బోని”మన్న నతఁడట్లు చేసెను.

ధర్మరాజు కూడ నాఁ డించుకేనియుఁ బలింపక ద్రోణా చార్యుని కట్టెడుట నిలువఁబడి యప్రయత్నోత్సాహియై

యుద్ధముచేయ మొదలిడెను. పోరు రాను రాను తీవ్రమయ్యెను. ఉభయులు 'నీవు ముందా—నేను ముందా' యనునట్లు శరముల నొకరిపై నొకరు ప్రయోగించుకొనుచు, నొకరి బాణముల నొకరు విఱచుచు చూపఱ కాశ్చర్యము గలుగునట్లు రణ మొనర్చిరి. ఈ దృశ్యమును జూచువారలు “ధర్మరాజునకు ధర్మములందును, సీత నియమములందు నున్న గొప్పతనము యుద్ధమునందును గల” దని తెలిసికొనిరి. అంతకంతకుఁ బోరు ఘోర మయ్యెను. ద్రోణుఁడు మహాస్త్రములచే ధర్మరాజును నొప్పించుచుండుటఁ గాంచి ధర్మరాజు పట్టువడెనేమో యను కలవరపాటు పాండవబలంబులకుఁ గలుగఁ జొచ్చెను. నకులుఁడు, సహదేవుఁడు, మఱి కొందఱు వీరాగ్రేసరులును ధర్మరాజునకు సహాయులై ద్రోణు నెదుర్కొనసాగిరి. ఇట్లు కొన్నిక్షణములు గడచుసరికి పాండవ బలముల ‘హా హా’ రావములు చెలరేగెను. అర్జునుఁడు భయ విహ్వలుఁడై ‘వృషభముపై దుమికెడు సింహంబు’వగిది కుంభ సంభవునిమీఁది కెగసి శరోత్కరముల విరామ విరహితముగఁ గుప్పించుచుఁ దన సవ్యసాచితను సార్థకపరచుకొనెను. ధర్మరాజును విడిచి పుచ్చి తనకుఁ దగిన జోదు చిక్కెనని ద్రోణుఁడు రణోత్సృకతఁ బ్రకటించుచు పార్థున కెదురొడ్డి నిలిచెను. ఇంతలో సాయంకాల మయ్యెను. ఆ నాటికి యుద్ధము ముగిసెను. ఎవరి శిబిరములను వారు చేరుకొనిరి.

దుర్యోధనుఁ డసంతృప్తిని వెల్లడించుచు ద్రోణుని పటకుటీరమునకుఁ బోయి యా త ని ని సందర్శించి

‘గురూత్తమా ! ధర్మజుని బట్టితెం’డని వేడెను. అందులకు ద్రోణుడు “పార్థుడు రణక్షోణి నుండ నా పని సాధ్యము కాదని యిదివఱకే చెప్పితిని. రేపటిదినము సంశ్చక్తులఁ బురి కొల్పి యద్దను నెచటికైనఁ గొనిపోమ్మని చెప్పము. ఆ సమయమున ధర్మరాజుఁ బట్టితెచ్చి నీ కప్పగింతు”నని చెప్పెను. దానికి దుర్యోధనాదు లొడంబడిరి.

మఱునాఁ డుభయబలంబులును సమరప్రాంగణముఁ జేరు కొనియెను. సంశ్చక్తులు యుద్ధమునకుఁ బిలువ నద్దనుఁడు వారితో యుద్ధమునకు సిద్ధపడెను. ద్రోణుడు ధర్మరాజుఁ బట్టవలయునని విశేషప్రయత్నముతో యుద్ధము చేసినను విఫలమనోరథుఁ డయ్యెను. రాత్రి శిబిరముఁ జేరుకొనుటతోడనే దుర్యోధనుఁడు ద్రోణునికడ కేతెంచి “నీవు ధర్మరాజును బట్టలేకున్నావు. నీ కతనిపైఁ గల ప్రేమవల్లనా ? కాక శక్తిలేకయేనా ? నాకేమియు బోధపడుట లే”దని రోషము వచ్చునట్లు పలికెను. ద్రోణుడు రోష మడచుకొని “సంశ్చక్తులతో సవ్యసాచిని వేటాకయెడకుఁ దీసికొని పొమ్మని చెప్పము. ధర్మరాజును తప్పక పట్టి యిచ్చెద”నని చెప్పి దుర్యోధనుని మనస్సు శాంతపఱచెను.

మూడవనాఁడు సంశ్చక్తులచే నాహూతుఁడై యద్దనుఁడు యుద్ధమెనర్పఁ గురుక్షేత్రమును వీడి వెడలెను. ద్రోణు డా నాఁడు పద్మహృహముఁ బన్నెను. కృపాశ్వత్థామ

కర్ణ, దుర్యోధనాది వీరుల నందఱు నచ్చటచ్చట నిలిపి ద్రోణుడు తాను మొగ్గరంబున నిలువఁబడియెను. ధర్మరాజు, భీమాదుఃలా వ్యూహభేదనము నెఱుంగ జాలనివారై యొకరి మొగము నొకరు చూచుకొనుచు దిక్కుతోచక యుండిరి.

ధర్మరాజు పరాజయవ్యగ్రమాననుఁడై యభిమన్యుఁ డున్న శిబిరముకడకేతెంచి యతనింగాంచి “కుమారా! నేఁడు ద్రోణాచార్యులు పద్మవ్యూహముఁ బన్నియున్నవాఁడు. దానిని భేదించు లెఱవ కృష్ణార్జునులు, నీవుదక్క నితరు లెఱుంగరు. నీవు వచ్చి వ్యూహభేదన మొనర్చిన మేమెల్లరము గోనికొ జొచ్చుకొని వచ్చి నీకు సహాయపడఁగలము” అని దీనముగ పలుకుటతోడనే యా యభిమన్యనీరకిశోరము సభాణ కార్ముకుఁడై రథానోహణముఁ గావించి సమరప్రాంగణముఁ జేరఁజనియెను.

తన ప్రశిష్యుఁ డిట్లు సమరసన్నాహియై వచ్చుటఁ గాంచి ద్రోణుఁ డత్యంత కుతూహల్యై యాతనితోఁ గలియఁ బడెను. ద్రోణుని నిశిత సాయకములచే నొప్పించి ‘జయ జయ’ ధ్వానములు ణోదసీకుహరమునఁ ప్రతిధ్వనించుచుండు నభిమన్యుడు వ్యూహభేదనముఁ గావించి “యేనుఁగుల గుంపువైఁబడు సింగంపుఁగొదమ”వలె నా నీరబృందముపైఁ గవిసి చిత్రవిచిత్రగతుల యుద్ధము సల్పుచుండెను.

ధర్మరాజు, భీమాదులు వ్యూహముఖమున నున్న సైంధవునిచేత నివారితలైరి. సామాన్యబలశాలియైన సైంధవుఁ డసామాన్య బలోదగ్రు లగు కౌంతేయుల నీశ్వర వరప్రసాద

మున నిట్లడ్డగింపఁగలిగెను. దైవబలమున కెదురేముండును? కాంతేయులు నిర్వాప్యపాదులై సాహసముఁ దక్కి నిలుచుండిరి. ధృష్టద్యుమ్నాదు లభిమన్యునకుఁ దోడ్పడ వ్రూహమధ్యముఁ బ్రవేశించిరి.

అభిమన్యుఁ డా వీరులఁ జించి చెండాడసాగెను. ఆతని వీరోద్ధతికి, మారణవిజృంభణమునకును దట్టుకొనఁజాలక కౌరవ వీరులు చెల్లాచెరురైరి. ద్రోణునితో దుర్యోధనాదులు దురాలోచనముఁ జేసి నూ బాలు సధర్మయుద్ధమున మడియింపఁ గృత నిశ్చయ్యలై యొక్క పెట్టున సతనిపైఁ బడి 'కిరాతులు వరాహమును వేటాడుభంగి దోష' సతనితోఁ బోరి వానిని విగతజీవుఁ గావించిరి. అభిమన్యుని శరీరము రక్తప్లావితమయ్యెను. అస్తగిరియు రుధిరద్యోతుల నా వీరకిశోరమునకు మంగళహారతి నొసఁగెను.

పాండవుల శిబిరములం దానాటి రేయి రోదనధ్వనులు మిన్నుముట్టెను. ధర్మరాజు “అయ్యో! నేనెంత పాపముఁ జేసితిని! భోజనమునకు, వస్త్రములకుఁ బ్రీతితోఁ గుమారు నాహ్వనించువా రుందురుగాని, యుద్ధమునకుఁ బిలుచువాఁడెందైన నుండునా? పాపకర్ముడను; మతి విహీనుఁడను” అని వాపోయియుఁ బిదప సభిమన్యు మరణదుఃఖాపిలమాన సులై యున్న వారల సూఱడించెను.

అరునుఁడు సంశ్లేష్టకుల గర్వమడఁగించి శిబిరప్రాంతమున కేఁగుదెంచి, త్రోవలోఁ గలిగిన దుశ్శకునములకుఁ గీడుఁ జింతించినవాడై ద్రోణుని ప్రతిజ్ఞఁ దలపోసికొని ధర్మరాజు

శిబిరముఁ జొచ్చెను. ధర్మరాజు యధికంతముతో నభిమన్యునిధనప్రకారముఁ దెలుప 'నాజ్యమునోయ భగ్గునఁ దఱిగొను హుతాశనునిఁబోలె నెగిరిపడి యా యక్రమవధకు సైంధవుఁడే కారకుఁడుగా నెఱిగి "తేఱపు సూర్యుఁ డస్తమించు లోపల సైంధవుని శిరముఁ ద్రెంఱును. అట్లు కాదేని సగాండీవముగ నగ్నికుండమునఁ బడుదు"నని ఘోర ప్రతిజ్ఞఁ గావించెను.

ఆ మఱునాఁడు సైంధవుని శిరము నర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణ సాహాయ్యమునఁ దెగవై చెను. కురుసేన యెల్లయు 'వాయుహత సముద్రంబు' పగిలి సంక్షుభితమగుటఁ గాంచి దుర్యోధనుఁడు ద్రోణుని ధిక్కరించి పోటుమాట లాడెను. ద్రోణుఁ డిట్టి యవయాన మనుభవించి బ్రతుకుటకంటె చచ్చుటయే మేలుగాఁ దలఁచి మహోదగ్రమూర్తియైనాఁటిరేయి చంద్రోదయ మగుటతోడనే యుద్ధమును ప్రారంభించి పాండవసైన్యమును పొడిపొడిఁగావింప మొదలిడెను. రాత్రి సమరము ఘోరముగ నయ్యెను. కురుక్షేత్రమందు నెత్తుటేరులు పాఱఁజొచ్చెను. పీనుఁగు పెంటలతో నరకలోకమువలె నాప్రదేశ మొప్పి యుండెను. చీకట్లు వీడిపోవుటతోడనే సూర్యుఁ డుదయాద్రి నధిరోహించెను. సూర్యుని వేడిమి వృద్ధియగునట్లు ద్రోణుని ప్రతాపముగూడ నభివృద్ధికాఁజొచ్చెను.

పాండవులు పరాజయ సంత్రస్టులైరి. వారి ముఖములందు జీవకళ సన్నగిల్లెను. కృష్ణుఁ డీ పరిస్థితి నవలోకించి

“ద్రోణుని జయించుట దుర్లభము. దీని కొక యువాయము. నాలోచించితిని. అశ్వత్థామ చచ్చెనని యతఁడు వినిన యుద్ధము నుపసంహరించుకొనును. ఇది తప్ప మనకు వేటొక గతి లేదు” అని వాక్రువ్వ నసత్యమాడుట కందఱును జంకు చుండిరి. అంతకు ముందే భీముఁ ‘డశ్వత్థామ’ యను గజమును వధించి యండుట నతఁడు ద్రోణుని రథమును సమీపించి “యశ్వత్థామ చచ్చె” నని చెప్పెను. ఆ మాటను వినినది మొదలు ద్రోణుని మనము ప్రశాంతరహిత మయ్యెను— కాని యుద్ధమును జేయుచునే యుండెను.

భీముఁడు ధర్మరాజుచేత కేటెంచి తా నసత్యమాడి. నట్లు ద్రోణుఁ డనుకొనియె నని తెలుపుచు “నీనోట నా మాట వచ్చిన నతఁడు నీవు సత్యసంధుఁడవగుటఁ దప్పక విశ్వసించును. అర్జునుఁ డతని బాణజాలములను నివారింపఁ జాలకున్నాఁడు. నీ వెట్లైన మన ట్లేమముకొఱ కా మాట. నాడక తప్ప” దని నిర్బంధించెను. ధర్మరాజు కొంతతడ వాలోచించి “విజయముకొఱకై యసత్య మాడవలసివచ్చినది. నా మోమున బ్రహ్మదేవుఁడిట్లు వ్రాసెను. రాజధర్మ మెన్నివిధములుగ నన్ను పరీక్షించుచున్నది? గురువు నసత్య భాషణమున వంచించు గతి యేర్పడిన” దని యధర్మభీతికి, నన్యతపాపమునకుఁ గుందుచు ద్రోణునిరథమును సమీపించి విస్పష్టాక్షరముగ “అ...శ్వ...త్థా...మా...హ...తః” యని పిదప మెల్లగ ‘కుంజరః’ అని వచించెను. ద్రోణునకు ధర్మ రాజు నిరతసత్యవ్రతుఁ డను నమ్మకముండుటఁ దన కొడుకు.

మృత్యుడై యుండునని నమ్మి విరక్తుడై యతఁడు ధనుర్వాష్ట్ర పారముఁ జాలించెను. అట్టి సమయమునకై నిరీక్షించుచున్న ఛృష్టద్యుమ్నుఁడు ద్రోణుని కంఠమును దునిమెను.

ద్రోణుని మరణమువలనఁ గౌరవులకు జయాశ సన్నగిల్లెను. అందఱి ముఖములందును నిరాశయే తాండవింప సాగెను. దుర్యోధనుఁడు తన పక్షపు వీరుల నెల్ల రావించి వారివారి యభిమతములను గుఱుతించి కర్ణుని వాహినీపతిగ నియోగించెను.

పాండవు లా నాఁడు 'తలమీఁది భారము దించుకొన్నట్లు' ద్రోణుని మరణమువలనఁ దమ కింక యుద్ధమునఁ బ్రయాసము లేదని సుఖముగ నిద్రించిరి. ఒక్క ధర్మరాజునకు మాత్రము నిద్ర పట్టలేదు. 'చేయఁదగని దోషమును నే నొకటి చేసితిని. గురుఁడు, హితుఁడునైన ద్రోణాచార్యులను వీరోచితవృత్తిని వధింపఁజాలక కుహనోద్యోగంబునఁ జంపించుటకు సాహసించిన నీచుఁడ నైతిని.. విజయముపయిఁ గల యాశయే నన్నిట్టి దుష్కృత్యమునకు నొడిగట్టఁ జేసినది. ఈ పాపపరిహారమునకు నాకే మార్గమును దోచుటలే'దని చింతాక్రాంత మన స్కుడై యాతఁ డా రాత్రి వేగించెను.

(iv) కర్ణుని కదనము

మఱునాఁడు ధ్వజనీసహితుడై కర్ణుఁడు మకర పూహము పన్ని వీరభయంకరుడై సేనాముఖమున నిలిచెను. అర్జునుఁ డద్దానిఁ జూచి దిక్కుతోచకయుండ ధర్మరా జచటి

కేతెంచి “యర్థచంద్రవ్యూహము పన్నుము. దానితో మకరవ్యూహమును భేదింపవచ్చు”నని సూచింప నతఁ డట్లు గావించెను. అచటివా రెల్లరు యుధిష్ఠిరుని యుద్ధతంత్రజ్ఞతను విశేషముగఁ గొనియాడిరి. అర్జునుఁడు కర్ణునితోఁ బోరుటకు దలపడి తన ధనుర్విద్యానైపుణ్యముఁ బ్రదర్శింప మొదలిడెను. ఇరువారుగులవారికిని సంకులసమర మయ్యెను.

ధర్మరాజు దుర్యోధనుఁ డడ్డంబై న నెరురోడ్డి నిలిచి యెడతెఱపి లేకుండ బాణములఁ బ్రయోగింప మొదలిడెను. ధర్మరాజుఁడు కడకు దుర్యోధనుని విల్లును, రథముఁ ద్రుంచి చూపఱ కాశ్చర్యముఁ గలుగఁజేసెను. దుర్యోధనుఁడు పలాయనమంత్రము జపించి, పునస్సమర్థుఁడై హిమైవేత్తోండు తేరెక్కి ధర్మరాజుపై కెగసి యుద్ధముచేయ నారంభించెను. ధర్మరాజు వానిపొగ రణగింప నొక మహాస్త్రమును వదలి దుర్యోధనుని మూర్ఛాగతుఁ గావించెను. కౌరవబలములలో “దుర్యోధనుఁడు ధర్మరాజుచే జచ్చె”నను కలకలము పుట్టెను. అజాతశత్రుని ప్రతాప మనియెడు నగ్నికి మిణుఁ గురుఁబురులవలె వచ్చి వ్రాలెడు కౌరవబలంబులు విగత ప్రాణము లగుచుండెను. సాయంసమయముతోఁ బాటు కర్ణుని ప్రథమదినసమరము సంపూర్ణమయ్యెను.

రెండవ నాఁడు కర్ణుఁడు ‘కుబుసము విడిచిన నాగుఁబాము’ వలె నొడలెల్ల విఱుచుకొని యుద్ధభూమిలో విచ్చలవిడిగ సంచరింపఁదొడఁగెను. శల్యుని సారథ్య మతని వీరత్వమున కొక యలంకారముగ నుండెను. పాండవవీరులు కర్ణుని

యా విస్ఫూర్జితప్రతాపమునకు జడిసి యా చెంతకేగుటకై న సాహసింపరైరి. అర్జునునంతటివాఁడు గూడ “రథమును మరలింపుము. బ్రతికియున్న శుభములఁ బడయవచ్చును; గ్రీష్మకాలపు సూర్యునివలె నుగ్రముగ నున్న కర్ణునితో. దాఁకుటకు సందేహించున్నా”నని కృష్ణునితో జెప్పి ప్రక్క ప్రక్కల సంచరించుచుండెను.

కర్ణునితో ధర్మరాజు డిక్కొనియెను. కర్ణుఁడు ‘నీ గర్వ మడఁతు నిదిగో!’ యని వాడితూపుల ధర్మరాజు నొప్పించి, రథముఁ దునియలు గావించి యతఁడు పాటిపోవుచుండ నడ్డ గించి సీచపుమాట లాడి పంపించెను. ధర్మరాజు శరపుంఖ త్కత గాత్రుడై బాధాపనయనార్థము శిబిరమునకుఁ జని శై త్రోప చారములను, వైద్యోపచారములను పొందుచుండెను.

కృష్ణార్జునులు కర్ణునితో మామొన సమయము గాచని ధర్మరాజుసేమ మరయ నతని నివాసమున కరుదెంచిరి. ధర్మరాజు వారలఁ జూచుటతోడనే కర్ణుని వధానంతరమే వచ్చియుందురని భావించి “ఋతు కర్ణునిఁ జంపితిరిగదా! అర్జునా! నీ ప్రతాప మద్భుతమైనది. శ్రీకృష్ణుని సహాయమున నెంతటి వారి నైన నోడఁజేసెదవుగదా!” అని స్తోత్రపాఠముఁ జదువ నారంభించెను. కర్ణునివలనఁ దనకు జరిగిన భంగపాఠెల్లఁ బూసఁగ్రుచ్చినయట్లు యుధిష్ఠిరుఁడు చెప్పసాగెను. అర్జునుఁ డాతని నూటడించి “భీముఁ డొక్కడే యుద్ధభూమి కేగినాడు. మే మతనికి సహాయముగఁ బోవలయు” నని తత్తటపాటుతో జెప్పుటవలనఁ గర్ణుఁడు సజీవియై యున్నాఁ

డను విషయ మెఱిగి ధర్మరాజు కోప మావుకొనలేనివాడై యద్దనునివైపు మొగముఁ ద్రిప్పి “అద్దనా! కర్ణునితోడి పోరులో నే నొక్కడనే యోడితి ననుకొంటిని. నీవుకూడ నోడితివి—భీమాదు లింతకుముందే పరాజితులైరి. మనతోఁ బాటు గృష్ణుఁడు నోడెను.” అని పలుకుచు బాధాతిశయ మ్మునఁజేసి యపగతశాంత స్వభావుడై “నీవు కుంతికడుపునఁ బుట్టకుండిన బాగుండెడిది. లేదా, పురిటిలోనే గతించిన మఱియే బాగుండెడిది. ఇన్ని కష్టములు రాకపోయెడివి! నీ గాండీవముపై నాసలు పెట్టుకొనియున్న మాకు మంచి ప్రాయ శ్చిత్తముఁ జేసితివి. శ్రీకృష్ణుఁ డుండఁ గర్ణునితో యద్ధ మొన ర్చక మరలి వచ్చిన నిన్నేమనవచ్చును? నీవు సారథివై, యాతనిని రథికునిగఁ జేసి గాండీవ మతని కప్పగించిన, శ్రీకృష్ణుఁడు కర్ణుని త్షణకాలములోఁ జంపియుండునుగదా!” యని నిష్ఠురోక్తుల నద్దనుని దూషించెను.

అద్దనుఁ డన్న పల్కిన మాటలకు శాంతము వహింపఁ బ్రయత్నించెను. కాని కోపోద్రేక మతనిని మైమఱపించెను; ఒకటో నుంచిన ఖడ్గముఁ గొని ధర్మరాజుని శిరము నఱుకఁ బోయెను. కృష్ణుఁ డతనిని వారించి “అద్దనా! నీ సహోదరుఁడు, మహాధర్మశాలి, పరమశాంతమూర్తి, విప్రపత్రయపూజ్యుఁడు నైన ధర్మరాజు నిట్లు వధింపఁ బూనుకొనుట నీకుఁ దగునా? మహామహుఁ డగు నితనిఁ దిట్టినంత వధించినట్ల యగు. నీ వీ

కోప ముపసంహరింపజాలవయేని నీ యిచ్చవచ్చినట్ల దూఱు” మని చెప్పి యర్జునుని పూనిక విరమింపజేసెను. అర్జునుడు క్రోధఘూర్ణితరక్తాత్ముడై ధర్మరాజు నసహ్యభాషణముల నిందించెను. కోప ముపశమించి మనస్సు శాంతప్రసన్నమగుట తోడనే యర్జునుడు “నా తేమముఁగోరి కన్న బిడ్డవలె బెంచి పెద్దచేసిన పితృతుల్యుఁ డగు ధర్మరాజును దూఱితిని గదా!” యని వాపోయి యయ్యజాతశత్రువునకు నమోవాకము లొనర్చి, తుమాపణను వేడి, యుద్ధమున కనుజ్ఞాతుఁడై కృష్ణునితోడ బయలుదేరినను.

అర్జునుడు తన శక్తి నంతటిని వినియోగపఱచి కర్ణునితోఁ బోరాసాగెను. ‘నేఁ డర్జునునైనఁ జంపవలయు — లేదా నేనైనఁ జావవలయు’ నను పట్టుదలతోఁ గర్ణుడును ప్రతిఘటించుచుండెను. ఆ సమరము ప్రేక్షకులకే భయంకరముగా నుండెను. దానఁ గర్ణార్జునుల యుద్ధమువలె’ నను నానుడి జగత్ప్రసిద్ధ మయ్యెను. సూర్యుఁ డపరాధిని సమీపించుటతోడనే కర్ణునకుఁ గూడ కాలము సమీపించెను. విధి బలవత్తరముగదా! కృష్ణప్రేరితుఁడై యర్జునుఁ డొక దివ్యాస్త్ర మతనిపైఁ బ్రయోగింపఁ గర్ణుడు కురుబలంబులు ‘హా హా’ రావములు సేయుచుండ విగతజీవుఁడయ్యెను.

(v) ధర్మరాజు శల్యుని వధించుట

పిదప శల్యుడు సైన్యాధ్యక్షుఁడై సర్వతోభద్రవ్యూహమును బన్నియుండుటఁ గాంచి పాండవులు మూడు మోహ

రంబుల ఘటించి యుద్ధము చేయసాగిరి. శల్యునితో ధర్మరాజు తలపడి తీవ్రముగఁ బోరాడ మొదలిడెను. శల్యుఁడు శరపరంపర నజాతశత్రునిపైఁ గురిపించి, యతనిని మూర్ఛాగతునిఁ జేసెను. ధర్మరాజు మూర్ఛఁదెలిసి మఱల శల్యునిపైఁ బడి యుద్ధముఁ గావించుచుండ సాత్యకర్ణుడు లతనికిఁ దోడ్పడిరి. ధర్మరాజు శల్యునిఁ దెగటార్పవలయునను నిశ్చయముతో సమరోద్ధతిఁ దన శక్తిసామర్థ్యములఁ జూపుచు శల్యుని మార్కొనుచుండెను. శల్యుఁడు మూర్ఛిల్లి మఱలఁ దేఱుకొని ధర్మరాజుపైఁ గవినెను. ఇంక లాభములేదని తన యింటఁ జాలకాలమునుండి పూజింపఁబడుచున్న శక్తినిగైకొని యభిమంత్రించి శల్యునిపై ధర్మరాజు ప్రయోగించెను. ఆ శక్తి హృదయముఁ జొచ్చుకొనిపోవ శల్యుఁడు గిరగిరఁ దిరుగుచు నేలఁబడెను.

శల్యుఁ డట్లు పడుటతోడనే యతని బంధువులెల్ల ధర్మరాజుఁ జుట్టుముట్టిరి. పిదప ఘోరసంగ్రామ మయ్యెను. ధర్మరాజుని ప్రతాపమునకు వా రాఁగలేక పాటిపోయిరి. తక్కుంగల పాండవు లందఱుఁ జెలరేఁగి శేషనైవ్యముఁ దునుమాడి పీరవిహార మొనర్చిరి.

(vi) దుర్యోధనుని మరణము

దుర్యోధనుఁడు 'నా' యనువారు లేకపోవుటచే వగచి విరక్తుఁడై హతశేఖులై, ముఖ్యులైన కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మలతోనైన నొక్కమాటఁ జెప్పక కాలినడకతో సమర

సలమును వదలి వెడలిపోయెను. సరాసరి దుర్యోధనుడు ద్వైపాయనప్రహదముఁజేరి యందు దాఁగికొని యుండ సంజయుఁడు వెదకికొనుచు నతనిని సమీపించెను. దుర్యోధనుఁడును సంజయునితోఁ దనకుఁగల్గిన పరాభవపరంపరను, సర్వనాశనమును దెల్పి వాపోయి, ధృతరాష్ట్రునకుఁ జెప్పవలసిన మాటలఁ జెప్పి యతనిని బంపి తన జలస్తంభన విద్యావైదుష్యమునఁ జేసి యా ప్రహదమున మునిగి యుండెను. కాలగతి యనతిక్రమణీయము గదా! ఈర్వాళులకు, నధర్మవర్తనులకు నిట్టి హీనదశ సంప్రాప్తమగుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది ?

పాండవభటులు ద్వైపాయనప్రహదమున దుర్యోధనుఁ డుండుట నెఱిగి భీమాదులకుఁ దెలిపిరి. ధర్మరాజు సోదరులతోడను, పరివారముతోడను ఆ మడుగు డాయంజని దుర్యోధనునకు రోసమువోసి సమరోత్సాహముఁ గల్గింప నెంచి “రాజరాజా! ప్రపంచములో నిట్టి దైన్యమెందైనఁ గలదా? రాజు లసంఖ్యాకముగ నీకొఱకు యుద్ధమొనర్చి పరలోక గతులైరి. సోదరు లందఱును మృతులైరి. బంధుమిత్రులెందఱో నీకై పోరి మడిసిరి. నీ విట్లు జలములందు మునిగి నంత మాత్రమునఁ జావు తప్పునా? శూరుఁడవైన నీవు, శత్రువులకు జడిసి మడువుఁ జొచ్చుట పాడిగాదు. విసర్జితతాత్రధర్ముల కిహముఁ బరముఁ గలుగునా? సభలో ద్రావడి నాడిన మాట లప్పుడే మఱచితివా? రాజరాజా! తమ్ముల

దుర్మరణముఁ గనులారఁ గాంచి నీ వెట్లు బ్రతుకున కాస పడుచున్నావు? అంభోగర్భముఁ జొచ్చి గాంభీర్య, ధైర్యముల విడిచి యిట్లుండఁ బాండవులకు జడిసి సుయోధనుఁడు శ్రాదమున దాగెనని లోకు లనరా?” అని ధర్మరా జాడిన మాటలకు రాజరాజు జలమునందుండియే సమాధాన మిచ్చుచు ‘నే నిప్పు డాయాసముతో నుండుట యుద్ధము సేయఁజాల’ నని తన మనోనిశ్చయముఁ దెలుపుచు “ధర్మరాజా! రాజ్యమంతయు నీవే యేలుకొమ్ము. నే నరణ్యములఁ దపముఁ జేసికొనుచుండెద” నన ధర్మరాజు వాని నంతటితో విడువక “నీ వింతటి పిఱికి పందవా? మాకు రాజ్యమును నీ వీయంబనిలేదు. పౌరుష వృత్తిచేఁ గొందుము. మా కెన్నియో యిడుములఁ గలిగించితివి, అవసానదశ నిట్లు మాటలాడఁదగదు. నీచేత మేమైనఁ జావవలయు—మాచేత నీవైనఁ జావవలయు. రాజ్య మిచ్చెద నన్నంతమాత్రముననే చావు తప్పించుకొనఁజాలవు. లెమ్ము. లెమ్ము. వీరోచితమార్గము ననుసరింపు” మని పోటుమాట లాడ దుర్యోధనుఁడు శ్రాదము వెడలి వచ్చి “మీరు విజయోన్మాదమునఁ గాటులు ప్రేలుచున్నారు. మద్భుజాబలదర్పంబున మిమ్మెల్లఁగ నోడింతు” నని భూజాస్ఫూలనముఁ గావించి పాండవులను సమీపించి నిలువంబడియెను.

ధర్మరాజు నయకోవిదుఁ డగుటచే సుయోధనునకు సంగరధర్మము లెఱింగించి “రాజరాజా! నీకు వలయునాయుధ

ములఁగొని యుద్ధమొనర్చుము. ఏ కాకివై యుండుట వలన మే
మందఱము నీతోడఁ దలపడుట యధర్మము. మాలో నెవ్వరి
నైనఁ గోరుకొని వానిని జయించిన, సగర్వముగఁ జతురం
భోధిపరీతభూవలయము నేలుకొమ్ము. అట్లుగాక పరాజితుఁడ
వైన నాకసుఖాభ్యర్థివి కమ్ము” అని వచింప నతందొడం
బడి తుల్యబలవంతుఁడు, ప్రోద్ధతగదాయుద్ధపార్షణుఁడునగు
భీముఁడే తన కుద్ది యని యతనిం గనుంగొని వానితోఁ బోర
నుంకించెను.

భీమదుర్యోధనులు విజృంభితాకారులై గదాయుద్ధ
నైపుణ్యమున నొండొరులపై సమధిక ప్రతాపముఁ జూపుకొను
చుండ చూపఱకుఁ దొల్లింటి రామరావణయుద్ధము తలఁపునకు
వచ్చుచుండెను. కొంతవడికి భీముఁడు డస్సెను. దుర్యో
ధనుని గదాఘట్టనములకు వాయుసూనుఁ డసుఱుసుఱగుటఁ
గాంచి కృష్ణుఁ డద్దనునితో “ధర్మయుద్ధమున భీముఁడు
సుయోధను నోడింపలేడు. గదాయుద్ధమున నాభిప్రదేశ
మృనకుఁ క్రింద కొట్టఁగూడదను నియమ మొండు గలదు.
కాని విజయకాంక్షితులమైన మన కధర్మచింత గలుగరాదు.
తొడలపై దెబ్బఁగొట్టినగాని వీఁడు చావఁడు. భీముఁ డీ
రహస్య మెఱుఁగునట్లు సంజ్ఞఁ గావింపు” మనియెను.
అర్జునుఁడు భీమునివైపు చూచుచుఁ తన తొడఁ గొట్టుకొనెను.
ఆ సంజ్ఞ ను గమనించి భీము డా మఱుక్షణముననే సుయో

ధనుని యూరుద్వంద్వముపై గదతోఁ గొట్టెను. ‘మొదలు తెగిన మ్రాను’వలె దుర్యోధనుఁడు వెంటనే భగ్నోద్మఁడై ఖోణితలంబున వ్రాలెను.

శత్రువులు నిశ్శేషముగా మరణించిరని పాండవులు పరమానంద భరితులగుచుఁ దమ తమ శిబిరములకు వచ్చిచేరిరి.

ఈశ్వరవరప్రసాది యైన యశ్వత్థామ పాండవశిబిరమున కర్ధరాత్రమునఁ జని ధృష్టద్యుమ్నాదులను, పాండవకుమారు లగు నుపపాండవులను సంహరించి కృపాచార్య, కృతవర్మలఁ గలిసికొని తా నొనర్చిన ఘనకార్యము నెఱిగించెను. వారు ద్రోణిసాహసమును మెచ్చుకొనిరి. వారు మువ్వురును గలిసి ప్రాణావశిష్టుఁడై పడి యున్న రాజరాజుచేత కేఁగి యతని వగపు నపనయించి యుపపాండవసంహారవృత్తాంతము నెఱుకపఱుప నతఁడు “మంచిపని చేసితి”రని చెప్పి సంతసించి భౌతిక దేహమును విడిచెను.

ధర్మరాజు పుత్రుల నిధనము విని శోకసంతప్తుఁడై సాలసి నేలపై వ్రాలెను. భీమాద్భనులు తైత్యోపచారములఁ గావింప నతఁడు తేఱుకొని “అయ్యో, దైవమా! ఎచ్చట నైన నిట్టి విపరీతము కలదా? నిరవశేషముగ శత్రువులను జయించితి మని సంతోషించుచుంటిమే! అట్టియెడ నీ బంధు, మిత్ర, పుత్ర నాశనము కలిగినది కదా! అర్జునా! మనము పొందినది విజయముకాదు; పరాజయమే! రాజాధిరాజులను,

మహావీరులను జంపిన మన మిప్పుడొక బ్రాహ్మణుని మూలమున బంధు, పుత్రులఁ గోలుపోయితిమి. 'సముద్రము నీఁది యొక ముఱికి గుంటలోఁ బడి చచ్చివాని' విధమయ్యెను గదా మన బ్రదుకు!' అనుచు గద్గదకంఠుడై కుమారుల శవములను గవోష్ణ బాష్ప బిందువుల నభిషేకించెను.

(vii) అంత్యక్రియలు

సాత్యకి ప్రయత్నమువలన నుపశమితదుఃఖుండై ధర్మజుఁ డుండ ద్రాపది యచ్చట కేఁగుదెంచి శోకభరము నాఁపుకొనఁజాలక సుతుల కశేబరములపైఁబడి పలవించి దీనికంతకు నశ్వత్థామయే కారకుఁడని యెఱిఁగి 'అహా! గురుకుమారుఁ డింతటి పాపకార్య మొనర్చెనా? నిద్రాసక్తులై యున్న పసికందుల నే కారణమునఁ గృపాణమున కెరసేసెను? బ్రాహ్మణుఁడయ్యు నీ ఘోరకార్యమున కతఁడు వధ్యుఁడు సుమా! నేనీనాఁడు భీము నంపి యతనిని వధింపింపఁ జాలనేని ప్రాయోపవేశముఁజేసి ప్రాణములు విడుతు"నని ప్రతిజ్ఞ గావించెను.

భీముఁడు ద్రాపది ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చ గదా మండిత కరుండై యశ్వత్థామను వెదకుకొనుచుఁ బోవ ధర్మజ కృష్ణార్జును లతనికి సహాయపడుటకుఁ బోయిరి. అశ్వత్థామ కొంతతడవు పోరి జయము దుస్సాధ్యమగు టెఱిఁగి యప్రతి

హతంబైన బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్ర మా యజ్ఞనునిపైఁ బ్రయోగించెను. కృష్ణప్రేరితుఁడై యజ్ఞనుఁడును బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమును పైవఁ బ్రశయాగ్నివలె నగ్ని యారెండింపినుండియు నుద్భవిల్లి లోకభయంకరముగ నుండెను. ముల్లోకములఁ గంపము జనించెను. పరాశరుని మూలమున నర్జునుఁ డశ్వత్థామశిగమునకు మారుగ మహాప్రభావయుక్త మగు శిరోమణిఁ గొని యస్త్రముల నుపసంహరించెను.

ఉత్తర యంతర్వత్నియై యుండుటవలన బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్ర మా గర్భస్థ శిశువును బాధింపకుండునట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు సుదర్శనచక్రమున నిరోధించి ధర్మరాజాదులతో నంతరింప నున్న పాండవవంశము నుద్ధరించెను. కృష్ణుని కరుణార్ద్రహృదయము నేమని పొగడఁగలము ?

ధర్మరాజు పుత్రశోకముతోఁ గుందెడు ధృతరాష్ట్ర గాంధారులఁ జూచు తలఁపు కల్గినవాఁడై దుర్యోధనుని భార్యలను వెంటఁబెట్టుకొని తమ్ములతోడఁ గలిసి హస్తినాపురము నకుఁ జనియెను. ధృతరాష్ట్రుఁ డందు లేకుండుటచేఁ దిరిగి కురుక్షేత్రమునకు వచ్చెను. దుధిరస్థావితమై, తన సకలైశ్వర్యములను బుత్ర, మిత్ర, బంధుజనములను బలిగొన్న కురుక్షేత్రమును దర్శింప గాంధారీసమేతముగ ధృతరాష్ట్రుఁడు వచ్చె ననుమాట విని సహోదరాదులును, శ్రీకృష్ణుఁడును వెంట గాఁగా ధర్మరా జాతనిని సమీపించెను. ధృతరాష్ట్రుని

పరిజన “మితఁడు ధర్మములు దెలిసినవాఁ డెట్లగును? కృప
యనునది లేక తాతపాదులను, కొడుకులను, సోదరులను
జంపివై చెను. క్రూరబుద్ధిఁజేసి గురువులను, బంధువులను
వధింపించెను. నెత్తుటఁ దోఁగిన రాజ్యభోగము లితని కెంత
ప్రీతియో గదా?” అని కొందఱును, ‘అర్జునునితోఁ గలిసి.
భీష్మద్రోణాదుల నితఁ డెందుకు సంహరించెనో?’ అని మఱి.
కొందఱు ననుచుండ దించిన తల నెత్తుకండ ధర్మరాజు ధృత
రాష్ట్రుని చెంత కేఁగి పార్శ్వవర్తులచేఁ దనరాక నెఱిఁగించి.
యాతని చరణముల కభివందన మాచరించెను.

ధృతరాష్ట్రుఁడు మనస్సున నెవ్వగ బాధించుచున్నను
ధర్మజుని కౌఁగిట గుచ్చి యెత్తి భీముఁ డన్నంతమాత్ర
మున మండిపడియెను. భీముని కౌఁగిలి నెపమున నుగ్గుసేయఁ
దలఁచు ధృతరాష్ట్రు తలఁ పెఱిఁగి కృష్ణుఁ డయోమయ భీమ
ప్రతిమ నతని చెంతఁ బెట్టఁగా దాని నతఁడు నుగ్గుచేసెను.
కృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రు నభిప్రాయ మందఱికిఁ దెలుప నతఁడు
పశ్చాత్తాప మంది యథావిధిగ నాలింగనము సేసికొని
వారలను గాంధారికడకుఁ బొమ్మని చెప్పి వీడ్కొలిపెను. ధృత
రాష్ట్రునిచే ననుజ్ఞాతులై పాండవులు గాంధారికడకు వెళ్లి
ప్రణమిల్లిరి. ఆమె యాశీర్వదించుటకు మాఱు ధర్మజుని
శపింప నుండఁ గృష్ణుడైవాయనుఁ డడ్డువచ్చి వారించెను.
ఆమెయును దన పుత్రుల దుశ్చేష్టితములఁ దలపోసికొని

యూజిల్లి వారలను దీవించి కుంతికడకుఁ జనుఁ డని చెప్పి పంపించెను.

కుంతి యుపపాండవనిధనమునకు వగచి వృద్ధ యగుటచేఁ బ్రణమిల్లిన పుత్రులను లేవనెత్తుచు నస్త్రశస్త్రముల వ్రణములైన స్థలములఁ గాంచి కడుంగడు శోకించెను. ఎఱ్ఱబారిస గాయములఁ దిలకించి యామె పలవించుచుండ స్రస్తాలకయు, విసర్జితభూషణయు, భూళిభూసరితవస్త్రయు నైన ద్రౌపది కుంతి పాదములపైని ‘త్రేంచివైవ నెండకు వంగిన తీగ’చందమున వ్రాలి యపత్యమరణముఁ గూర్చి యామెకడ వాపోవుచు నశ్రుపూరితనయన యయ్యెను. ద్రౌపది సూరడించి కుంతి పుత్రులతోడఁ గలిసి గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రుల చెంత కేఁగెను.

గాంధారి తన పుత్రుల కశేబరముపైఁబడి విలపింప సాగెను. ధృతరాష్ట్రుడు ‘యుద్ధమున గతించినవారల కెట్టి లోకములు గల’ వని ధర్మరాజు నడిగిన నతఁ డిట్లుచెప్పెను. “యుద్ధమునఁ బ్రాణములఁ గోల్పోయినవారలు స్వర్గలోకమున రంభాదులఁగూడి భోగించుచు నింద్రునకుఁ బూజ్యులయ్యెదరు. శస్త్రాస్త్రముల ములుకులు తగిలి ధృతిసెడి, గుండె లవీసి ప్రాణములు విడిచినవారు గుహ్యకస్థానమున కేగుదురు. ఏ విధముగనైన రణమునఁ బంచత్వ మందినవారల కుత్తమలోక ప్రాప్తి గలదు” అని వివరింప ధృతరాష్ట్రుడు.

“సనాథులకు, సనాథులకు దహనాద్యగ్ని కార్యములను జరిపింపు” మని ధర్మజున కాజ్ఞాపించెను.

ఛౌమ్ముని యనుమతితో గంధ, ధూప, వస్త్ర, కస్తూరి, కుంకుమ, ఘృత, తిలాదులఁ బురోహితున కప్పగించి ధర్మరాజు భగ్నరథ, పతాక, బాణనిచయముతో వేర్వేఱఁ జితు లేర్పఱచి పైతృక క్రియలు సల్పి ఋగ్యజుస్సామా ధర్వణవేదంబులును, స్త్రీరోదనరవంబులును మిన్నుముట్టు చుండ రణనిహతులకు దహనకార్యముఁ గావించెను.

పిదప ధర్మరాజు గంగాన్నాన మాచరించి కౌరవుల కెల్లఁ దిలోదక ప్రదానముఁ జేయుచుండఁ గుంతి కన్నీరు మొగమెల్లఁ గ్రఖ్వి జేపురింప నేడ్చుచు “ధర్మతనయా! కౌరవులకుఁ దనవిల్లు పెట్టని కోటఁగాఁజేసి, మీ యేవురికంటె నధికుఁడని దేవతలచే స్తుతింపఁబడిన కర్ణుఁడు రాధాపుత్రుఁ డనిలోక మనుటవలన మీ రచే నమ్మియుంటిరి. అది సరి గాదు. వాఁడు నా మొదటి పుత్రుఁడు. సూర్యానుగ్రహమున సహజకవచకుండలములతో జనించిన వాఁడు. ఆ మహోన్న తునకుఁ దిలోదకము లొసఁగు బాధ్యత మీయది” యని వాని జన్మప్రకారము నెఱిగింపఁ బాండవులు దుఃఖోద్విగ్న మానసులైరి. ధర్మరాజు తల్లడపడుచుఁ గుంతితో “అమ్మా! సుయోధనుఁ డెవ్వనిబల మాశించి భీమాద్జనులను మార్కొ నుటకు సాహసించెనో, ఎవ్వని బాహుబలమున మన పైన్య

మెల్ల భయగ్రస్తమగుచుండెనో, ఎవ్వనిదివ్యాస్త్రమహిమ. దేవతలకు సైత మద్భుత మనిపించెనో, మ మ్మే వీరచూడామణి యధికశక్తి సమరమునఁ జిక్కుపఱచెనో, అట్టి యోధా గ్రేసరుడగు కర్ణుని చరిత్రమును ‘చీరకొంగున నగ్ని డాచిన’ స్త్రీ విధముగ డాచితివో చెప్పు” మని విలసింప నారంభించెను. ధౌమ్యాదులు ప్రశాంత ధర్మబోధనముల నతని దుఃఖ మపనయింపఁజేయ ధర్మజుఁడు విషాదశిథిలవర్ణంబులఁ గలుగోత్ర నామధేయముల నుచ్చరించి కర్ణునకుఁ దిలోదకప్రదానము సేసెను. తదనంతరము గర్ణునిభార్యలను రావించి మర్యాదలుసేసి యాతనికొఱ కనేకపుణ్యకర్మములు నిర్వర్తించెను. బ్రాహ్మణులకు భూరిదక్షిణ లాసఁగి పైతృక క్రియలు యథావిధిగ నెఱవేర్చెను.

తదుపరి ధర్మరాజు సోదర, బాంధవులతో దుఃఖోపశమనార్థము గంగాతీరమందొక కుటీర మేర్పఱచుకొని యండు నివసించుచుండెను. నారదుఁ డచటి కొకనాఁ డేతేఱ నతనివలన సూర్యపుత్రుని జన్మప్రకారమును సవిస్తరముగ నెఱిఁగి కర్ణుని గుణగణములను, రణధురంధరత్వము, ననన్యసాధ్య దానశీలతను గొనియాడుచుఁ దమ కీ విషయముఁ దెలియజేయనందునకు కుంతిమీఁద వచ్చిన కోప మాఁపుకొనఁ జాలనివాఁడై ధర్మరాజు “ఏ లోకములందైనను, రహస్యమును రక్షించు కొనెడి శక్తి స్త్రీలకు లేకుండుగాక!” యని శాపమిడెను.

ధర్మరాజుడు బంధునాశమునకై వగచుచుండఁ గృష్ణుడు
 “ధర్మరాజా! వగలఁ గుండెదవేల? ధరణీచక్రమునెల్లఁ
 బాలించి మహాబలపరాక్రమ సంపన్నులగు మహారాజు
 లెందఱు చావలేదు? జన్మించిన ప్రాణి మరణింపకుండుటెట్లు?
 జననమరణములు ప్రకృతి సహజములు—వానికై ప్రాకృత
 మానవునివలె వివేకి యగువాఁడు చింతింపఁదగ”దని పోడశ
 మహారాజుల చరిత్రములఁ దెల్పి విజ్ఞానబోధఁ గావించెను.
 ధర్మరా జంత విగతశోకుఁ డయ్యెను.

11

ధర్మరాజు పట్టాభిషేకము

ఇట్లు కొంతకాలము గంగాతీరమునం దుండి పుణ్య
 కథాశ్రవణాదులఁ గాలముపుచ్చి కుంతీ, గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రు
 లును, భీమాద్జునాది సహోదరులును, శ్రీకృష్ణుడాదిగాఁగల
 బంధువర్గమును భర్తృవ్యసన కర్మితలగు కౌరవస్త్రీలును,
 పరిజనంబును వెంట నరుదేఱి ధర్మరాజు హస్తినాపురముఁ
 జేరుకొనియెను.

పౌరులతనికి ఘనస్వాగత మొసఁగిరి. భూసుర్రాగ్గులు
 వేదాశీస్సుల నిచ్చిరి. వందిమాగధులు కై వారంబులు సేసిరి.
 ధర్మరాజుల పురఃప్రవేశ మహోత్సవము నయనానందకరముగ

నుండెను. రాజవీధుల సపరివారముగ ధర్మరా జూరేగు చుండఁ జొరకాంతలు సౌధాగ్రమ్ములందుండి ముత్యములను, లాజాక్షతలను నతనిపై వెదచల్లిరి. వారిని పుష్పములలో ముంచెత్తిరి. హస్తినాపుర మా దిన మానంద కోలాహలముతో నిండి యుండెను.

పాండవపురోహితుఁడు ధౌమ్యుఁడు వృద్ధానుమతంబున శుభదమై, సౌఖ్యప్రదమై, మహోత్తమ మగు పట్టాభిషేకముహూర్తమును నిశ్చయించెను. పంచాంగశుద్ధి గలిగి, గ్రహ పరస్పరమైత్రియును, శుభదృష్టితో నొప్పు నాముహూర్త నిర్ణయమును దైవజ్ఞులు కొనియాడిరి. బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠు లా ధౌమ్యుని విజ్ఞానము నభినందించిరి.

పట్టణ మంతయు మామిడాకు తోరణముల నలంకరింపఁబడియెను, వీధులఁ బన్నీరు చల్లింపఁబడెను. చలువ పందిళ్లు వేయఁబడెను. దేశమున నీ పట్టాభిషేకవార్తఁ జాటుఁ బంపుటచే 'దిరునాళ్ళకు వచ్చు'నట్లు జనులు గుంపులుగుంపులై వచ్చుచుండిరి. 'యజ్ఞముల కరుగుదెంచు'నట్లు శ్రౌత, స్మారాధ్యయనాది నిష్ఠాగరిష్ఠులును, షడ్దర్శనపారంగతులు నగు బ్రాహ్మణు లరుగుదెంచిరి. వారు వీ రననేల? ఈ పట్టాభిషేక వార్త చెవుల సోకినవా రెల్లరును బ్రయాణమై యా మహా వైభవముఁ దిలకింప వచ్చిరి.

ధౌమ్యుఁడు పుణ్యాహవాచనాది మంగళాచరణములు సల్పెను. బ్రాహ్మణులు ఋక్కులు పఠింప, స్త్రీలు మంగళ గీతములు పాడ, వందిమాగధులు కైవారములు సేయ, నాసీనులై యున్న రాజశ్రేష్ఠులు మంత్రాక్షతలఁ జల్లుచుండ ధృతరాష్ట్రానాజ్ఞఁగొని ధర్మరాజును శాతకుంభపీఠముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి కనక కలశోదకముల నతని ధౌమ్యుఁ డభిషేకించెను. వేత్రహస్తులు ధర్మరాజున కిరుకెలఁకుల నిలుచుండిరి. ద్రౌపది వామపక్షమున నాసీన యయ్యెను. సోదరులు పాదములకడఁ గూర్చుండిరి. ధృతరాష్ట్రుఁ డతని నాశీర్వాదించిన పిదప రాజవర్గ మెల్ల విభ్యుక్తముగఁ దమ తమ వినయ విధేయతలఁ బ్రకటించుచు ధర్మరాజునకుఁ గానుక లొసఁగిరి. ఏతద్విధముగ ధర్మరాజుని పట్టాభిషేక మహోత్సవము జయప్రదముగ జరిగెను.

యాచకుల కాంక్షితములఁ దీర్ప దీక్షితుఁడై ధర్మరాజుడిగిన 'లే'దనక నందఱును ధన, కనక, వస్తు, వాహనాదుల సంతృప్తులఁ గావించెను. బ్రాహ్మణులకు భూరిదక్షిణలును, ధనధాన్యాద్యనేకాగ్రహారములను సమర్పించి వారి దీవన లంది సాగనంపెను. రాజులకుఁ జీనిచీనాంబరములను, రత్నాభరణాదుల నొసంగి గాఢపరిష్కరములఁ దనిపి వీడ్కొలిపెను. ధర్మరాజుని వితరణముఁ గొనియాడని మానిసి లేడయ్యెను.

భీముని యువరాజుగ సల్పి, విదురుని మంత్రితృప్తమునకు వేడి, సంజయుని కోశాధికారిగ నునిచి, చమూపతిగ నకులు

నేర్పాటుగావించి, పరరాజ్యాక్రమణాదుల నడ్డునుని నియమించి, ధర్మకార్యాచరణములఁ దోడ్పడఁ ఛొమ్మునిఁ బ్రార్థించి, తన యాంతరంగిక వ్యవహారముల నరయ సహదేవుఁగొని తది తదులకుఁ దగిన పనులు నెప్పి ధర్మరాజు తన రాజనీతిజ్ఞతను బ్రకటించెను.

ఏనంవిధబలసహాయసాపన్నుడై ధర్మరాజు ప్రజా పాలనమందు శ్రద్ధాభివై, సత్యధర్మముల కేమాత్రము హాని కలుగకుండునట్టిజాగ్రత్తతో రాజ్య మేలుచు మహేంద్రుడై భవయుక్తుడై తన రాజ్యములో ధర్మదేవతను నాల్గు పాదములను నడిపించి యుగయుగాదర్యజ్యోతియై వర్ధిలెను.

విద్యాధిలారా !

ధర్మరాజు జీవితమంతయుఁ గష్టబహుళము—సుఖ లేశము పట్టాభిషేకమునాఁడు కూడ నతఁడు బంధుక్షయము నకు వగచెను—కాని, ధర్మపాలనముఁ జేయవచ్చునని మాత్రము సంతోషించెను. అతఁడు ధర్మమూర్తి! శాంత మూర్తి! క్షమామూర్తి!

ఈ శాంతమూర్తి జీవితము యుగయుగముల కాదర్య మయ్యెను. నేటినుండి మీకుగూడ నాదర్శ మగుగాక! ఈతని చరిత్ర ధర్మవిజయమునకుఁ దార్కాణ యగును గాక!

సీ. ఎవ్వని వాకిట నిభమదపంకంబు
 రాజభూషణ రజోరాజి నడఁగు,
 ఎవ్వని చారిత్ర మెల్ల లోకములకు
 నొజ్జయై వినయంబు నొఱపుఁ గఱపు,
 ఎవ్వని కడకంట నివ్వటిల్లెడు చూడ్కి-
 మానితసంపద లీనుచుండు,
 ఎవ్వని గుణలత లేడు వారాసుల
 కడపటికొండపైఁ గలయఁజ్రాఁకు,
 తే. అతడు భూరిప్రతాప మహాప్రదీప
 దూరవిఘటిత గర్వాంధకారవైరి
 వీరకోటిరమణిఘృణి వేష్టితాంఘ్రి
 తలుఁడు—కేనలమర్చుఁడే ధర్మసుతుఁడు !

(తిక్కన)

అసతౌ మా సద్గమయ !
 భ్రమసో మా జ్యోతిర్గమయ !
 పృత్యో రా అమృతం గమయ !
 ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్ లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక
(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. ప్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం	10-00
6. కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7. త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	10-00
8. త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటంతో)	25-00
14. సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18. శివదీక్ష	10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22. స్త్రీల ప్రతకథలు	36-00
23. స్త్రీలప్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేడునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24. పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటంతో)	36-00
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26. ఆరువ్రతాలు	30-00
27. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

28. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34. కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35. శివపూజ	10-00
36. వీరభద్ర పూజ	10-00
37. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40. రామదేవుని కథ	10-00
41. శివదేవుని కథ	10-00
42. లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43. వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44. బ్రహ్మాంగారి నిత్యపూజ	10-00
45. సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46. నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47. రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50. 16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51. పార్వతీకల్యాణం	25-00
52. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53. పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54. అష్టనాగపూజ	36-00
55. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58. ఏదేవునికి ఏవిధముగాబీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60. హనుమద్ వ్రతం	36-00
61. పంచాయతన పూజ	63-00
62. 28 వ్రతములు	120-00

63. కలశపూజలు (92కేసారి)	150-00
64. కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)
65. ప్రాంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)
66. గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4. స్థూలాక్షరీలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5. లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6. స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రాస్సైజు)కేస్బైండ్	108-00
7. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళి: (63)	24-00
9. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రాస్)	25-00
10. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రాస్)	36-00
11. లలితా సహస్రనామములు	24-00
12. లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13. దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14. ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15. శివ సహస్రనామములు	24-00
16. విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17. గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19. గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21. శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22. సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23. సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25. మణిభీషవపర్ణన (పెద్దది)	24-00
26. సంద్యావందనం	24-00
27. మంత్రపుష్పమ్
28. త్రిభాషా హనుమాన్ చాలీసా	15-00
29. హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30. మణిబీష్టపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31. ఆరు చాలీసాలు	10-00
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34. ఆరుదండకాలు	5-00
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దినీస్తోత్రంతో)	10-00
38. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39. భగవద్గీత మూలం	27-00
40. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42. పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48. కుజదోషం	10-00
49. కాలసర్ప దోషం	10-00
50. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61. మహాన్యాసమ్	36-00
62. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63. గోమాతపూజావిధానము	10-00
64. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66. ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67. శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68. అర్చన	40-00
69. నిత్యదేవతార్చన	40-00
70. సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71. శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72. చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73. శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74. వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75. శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రొన్)	63-00
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రొన్)	63-00
6. నవనాథ చరిత్ర	99-00
7. శ్రీసాయిచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8. శ్రీగురుచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9. సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10. అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12. శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13. శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14. శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15. శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16. శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17. "శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18. "శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19. శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20. శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21. శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22. శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23. హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24. శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25. ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26. షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27. సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28. సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29. నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30. శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31. హృదయంలో సాయి	15-00
32. శ్రీషిరిడిసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్చరిత్ర)	120-00
33. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గ్యేయ)	72-00
2. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గ్యేయ)	108.00
3. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఓక్కొక్కటి	12.00
6. కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7. గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గ్యేయ-భక్తిటివి)	25.00
8. శుభమస్తు (పిడపల్లి) క్యాలండర్	25.00
9. సాదా క్యాలండర్	5.00
10. పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11. తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17. సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18. శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19. పూర్వ పరాశరి	100-00
20. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21. ప్రశ్న సింధు	99-00
22. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23. సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24. దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26. జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27. జ్యోతిషమర్కబోధిని	63-00
28. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30. జాతక మకరందం	63-00
31. జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32. మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34. జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35. శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36. నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37. పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38. సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40. నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41. శుభశకునాలు	30-00
42. హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44. ముహూర్త దీపిక	99-00
45. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46. కలలు ఫలితాలు	30-00
47. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (సూర్యయోగాలఫలితాలు)	120-00
54. అంగసాముద్రికం	36-00
55. హస్త సాముద్రికం	63-00
56. లాల్ కితాబ్	99-00
57. శకునశాస్త్రం	63-00
58. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60. అష్టకవర్గ (కొండపల్లి)	63-00
61. బృహత్ జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62. లగ్నరత్నాకరం	63-00
63. షట్పంచాశిక	120-00
64. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషం నేర్చుకొనండి	270-00
65. 40 రోజుల్లో సాముద్రికం నేర్చుకొనండి	180-00
66. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71. ముహూర్తచింతామణి	99-00
72. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73. ప్రసిద్ధవృక్షుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74. అదృష్టరెమెడిస్	144-00
75. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76. జ్యోతిష రెమిడిస్	300-00
77. జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79. నాడీజ్యోతిషం	63-00
80. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82. గౌతమసంహిత	63-00
83. హోరరత్నమాల	63-00
84. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85. పుష్యర పంచాంగం (2013-14 నుండి 2024-25)	560-00
86. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87. వింత జ్యోష్యములు	63-00
88. షోడశవర్గులు	200-00
89. రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90. చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91. కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92. బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93. గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94. శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95. శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96. రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97. ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98. ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99. లఘుజాతకం	63-00
100. జాతకాలంకారము	63-00
101. మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102. వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103. మిథున లగ్న ఫలితములు	99-00
104. కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105. సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106. కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107. తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108. వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109. ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110. మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111. కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112. మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113. నారద సంహిత	200-00
114. పంచాంగపీఠికలేఖకాగణితం	250-00
115. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117. రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118. ఛాయాగ్రహములు	99-00
119. జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

జి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121 గ్రహభావ బలములు	50-00
122. కాలచక్రదశ	50-00
123. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125. పురోగామి జాతకం	50-00
126. భావార్ధరత్నాకరం	75-00
127. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128. అష్టకవర్గ పద్ధతి:	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

**రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు**

136. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహూర్త చింతామణి-పార్వ2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ట సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్బైండి)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో “వాస్తువిద్య” నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5. గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6. వాస్తు పూజ	63-00
7. వాస్తు సూత్రములు	63-00
8. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9. గృహవాస్తు వర్ణులు	99-00
10. విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11. విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12. విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13. ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14. శుభవాస్తు	270-00
15. వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16. వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17. హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18. గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19. వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22. వాస్తురత్నాకరం (క్రిందపల్లి)	63-00
23. వాస్తుశిరోమణి	120-00
24. వాస్తుసంగ్రహమ్	63-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	120-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	63-00
27. వాస్తుదుందిభి	120-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేన్బైండ్)	250-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30. జలివాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31. మయవాస్తు (గోరసపీఠభద్రాచార్య)	120-00
32. వాస్తు జ్యోతి	63-00
33. మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34. వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35. వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్ర-శాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	63-00
2. తంత్రజాలం	63-00
3. మంత్రశక్తి	63-00

4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11. సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12. సదాచార దీపిక	63-00
13. యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14. ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15. బదనిక తంత్రమ్	63-00
16. ఉచ్చిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17. గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18. గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19. సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20. యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21. పాశుపత తంత్రం	99-00
22. పంచదశ మహాఘట్ట తంత్రం	99-00
23. రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24. మంత్రసిద్ధి	120-00
25. పరశురామతంత్రమ్	108-00
26. శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27. శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28. గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29. మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30. శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31. మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32. సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33. హవన తంత్రం	250-00
34. షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35. శాక్తీయతంత్రం	250-00
36. రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38. హిరణ్యకూలినీ తంత్రమ్	250-00

39. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43. శాంతితంత్రమ్	250-00
44. యంత్రసిద్ధి	360-00
45. శ్రీ లక్ష్మీ తంత్రమ్	360-00
46. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
47. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
48. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50. కామధేనువు తంత్రం	360-00
51. శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52. శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53. కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54. ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55. సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2. భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3. భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2. గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3. గణేశోపాసన 2	99-00
4. నవగ్రహవైభవం	99-00
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6. నవగ్రహ వేదం	99-00
7. శనిగ్రహారాధన	99-00
8. ఆదిత్యారాధన	99-00
9. సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10. శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11. లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12. హనుమదారాధన	99-00
13. లలితారాధన	99-00
14. శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15. గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16. వీరభద్రారాధన	99-00
17. కుజగ్రహారాధన	99-00
18. భైరవారాధన	99-00
19. దైవారాధన	99-00
20. గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21. శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22. హయగ్రీవారాధన	99-00
23. లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24. శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25. దేవీ లీలామృతం	99-00
26. పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27. పురాణపండ రామాయణం	99-00
28. పురాణపండ భారతం	99-00
29. పురాణపండ భాగవతం	99-00
30. (సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31. కాలసర్ప యోగం	99-00
32. నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33. నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34. వేదసూక్తములు	99-00
35. వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36. పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37. సూక్తిరత్నాలు	99-00
38. హనుమచ్ఛ్రిత్ర	99-00
39. నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41. సాలగ్రామములు	99-00
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడి	99-00
43. శనిగ్రహరెమిడిస్	99-00
44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45. వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్మ్యాచింగ్గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్గైడ్) ..	99-00
47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్కరక్షన్ ..	99-00
48. న్యూమరాలజీ రెమిడిస్	99-00
49. మూకపంచశతీ	99-00
50. శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51. రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52. ఉపాసన విధానం	99-00
53. పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55. గణపతిభాష్యం	99-00
56. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57. నవయోగులు	99-00
58. ఆంధ్రప్రదేశ్లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్బైండింగ్)	216-00
61. సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66. శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67. మార్షల్ఆర్ట్స్ 9 (కరాటే,కుంగ్ఫూనేర్చుకోండి)	99-00
68. మ్యాజిక్గైడ్	99-00
69. చదరంగం	99-00
70. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71. గరుడపురాణం	40-00
72. మాఘపురాణం	36-00
73. శివపురాణం	36-00
74. వైశాఖపురాణం	36-00
75. కార్తీక పురాణం	36-00
76. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77. సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78. పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79. గాయత్రీ మహిమ	36-00
80. వృక్షదేవతలు	63-00
81. యాజుష స్కార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83. చతుర్వేదములు	120-00
84. నవగ్రహారాధన	120-00
85. తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్బైండు)	250-00

87. మానవధర్మములు	120-00
88. వేదమంత్ర సంహిత	120-00
89. సహస్రలింగార్చన	120-00
90. శ్రీ శివగీత	120-00
91. ద్వాదశఉపనిషత్తులు	120-00
92. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్ బైండింగ్) 250-00
(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	సాదా 120-00
93. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	200-00
94. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
95. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
96. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	63-00
97. దక్షిణావృత శంఖములు	63-00
98. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	36-00
99. ధర్మసింధువు(కేస్ బైండింగ్)	270-00
100. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	99-00
101. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	36-00
102. భగవత్ స్తుతి	63-00
103. సూర్యోపాసన	36-00
104. కాశీఖండం	250-00
105. దేవీభాగవతం	360-00
106. శ్రీ ఆంజనేయం	216-00
107. ధర్మసందేహాలు	216-00
108. ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు	250-00
109. రామాయణం	600-00
110. పోతన భాగవతం	900-00
111. శివమంత్రములు	63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5. గృహవైద్యసారం	36-00
6. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7. ప్రకృతివైద్యం	36-00
8. ఆహారం-వైద్యం	99-00

9. సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10. ఆయుర్వేదమ్	36-00
11. ఆయుర్వేద మూలికావైద్యబీపిక	99-00
12. దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13. ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14. అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15. రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16. ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17. ఒబెసిటీ	99-00
18. హెల్త్గైడ్	99-00
19. ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20. పుడ్థేరపి	63-00
21. న్యాచురల్థేరపి	99-00
22. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24. యోగామంత్ర	63-00
25. యోగా మండే టు సండే	63-00
26. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్టుడే	99-00
27. హెల్త్ఫైల్	108-00
28. వస్తుగుణపాఠం	250-00
29. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30. వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31. నాటువైద్యం -(కేస్బైండ్)	360-00
32. నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33. ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యుష్ష - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యుష్ష లీలామృతం	30-00
2. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనపాటలు	63-00
3. శ్రీ అయ్యుష్ష పూజాకల్పం	20-00
4. శ్రీ అయ్యుష్ష భక్తి గీతాలు	20-00
5. హారతిగైకొనుమా	40-00
6. శ్రీ అయ్యుష్ష దీక్ష F	10-00
7. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనమాల F	10-00
8. శ్రీ అయ్యుష్ష నిత్యపూజ P	10-00

9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10. భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11. దేవీలీలామృతం	99-00
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13. దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14. భవానీదీక్ష P	10-00
15. దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5. సాభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7. చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8. జాతీయ గీతాలు	10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11. గొజ్జిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినిస్టెల్)	36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనావిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1. ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2. ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3. ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4. పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5. ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6. ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7. వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8. సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1. శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2. శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్ వెజ్)	63-00
3. శాకాహార వంటలు	30-00
4. మాంసాహారవంటలు	30-00
5. చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6. అందానికి చిట్కాలు	30-00
7. పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8. పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శాలీబోర్డర్స్	36-00
10. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11. చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12. పసందైన ఫాస్ట్‌ఫుడ్ వంటలు	30-00
13. వలావ్‌లు, ఫ్లైడ్ రైస్‌లు, వెరైటీరైస్‌లు	30-00
14. వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15. బ్రేక్‌ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17. మైక్రోవేవ్ వంటలు	99-00
18. సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19. పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20. పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22. మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23. నోరూరించే నాన్ వెజ్ వంటలు	99-00
24. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్ (క్రాస్ సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్కాలు (భైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్దగడరామారావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్ చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజలీ కథలు	63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)	600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు	595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు	
విశ్వకర్మ ప్రకాశము	80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	250-00
నారద సంహిత	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	60-00
మయమతము - వచనము	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక
మహాదశా పారిజాతం
వాస్తు నారాయణీయం	120-00
యోగావళీఖండం	120-00
ముహూర్తసింధువు	150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)	1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (డావూడ్)	370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)	590-00
సాయి...	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)	500-00
తాజుద్దీన్ బాబా సచ్చరిత్ర	100-00

**సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి
ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.**

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ణి కారికలు	200-00
నవుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్తంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(చీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్చయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తోట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చింతామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ట సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్త్రుతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్తంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యాయం	360-00
ముహూర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు, ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు, మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం.

www.mohanpublications.com

From :

☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

Rajahmundry-533 101 (a.p.)

mohan
PUBLICATIONS

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

ఉచిత Pdf బుక్స్ కై : - www.granthanidhi.blogspot.in

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద,
మంత్రశాస్త్రాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకొండి... ఫ్రీబుక్స్
MOHAN PUBLICATIONS
పేజ్ లైక్ చేయండి.

granthanidhi
THE TREASURE OF PAGES
FIRST EVER TELUGU FREE E-BOOKS
DOWNLOADING WEB PORTAL
www.granthanidhi.com

Kinige.com

మా ఇ-బుక్స్ కినిగె ద్వారా కానుకగాలు
చేసుకొనే వచ్చును.

dailyhunt

మా ఇ-బుక్స్ డైలీహంట్ ద్వారా
అత్యధిక డిస్కంట్ ఆఫర్లతో లభించును.